

Col·lecció Inclusió Social – núm 8

DIAGNOSI SOCIAL DE CATALUNYA 2021: L'ESTAT DE LA POBRESA

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

© Departament de Drets Socials, 2023

© Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili

Estudi elaborat per iniciativa de la Direcció General de Serveis Socials del Departament de Drets Socials.

Redacció: Francesc Valls Fonayet i Àngel Belzunegui Eraso

Edició: Secció de Publicacions i Assessorament Lingüístic del Departament de Drets Socials

1a edició electrònica: abril de 2023

Avís legal: Aquesta obra es publica amb una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercialCompartirIgual 3.0.

Sou lliure de: Compartir — copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format Adaptar — remesclar, transformar i crear a partir del material D'acord amb els termes següents: Reconeixement — Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si hi heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dona suport o patrocina l'ús que en feu. NoComercial — No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials. CompartirIgual — Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, heu de difondre les vostres creacions amb la mateixa llicència que l'obra original.

Podeu trobar aquesta obra i les altres que ha publicat el Departament de Drets Socials al nostre [catàleg de publicacions](#).

Contra la pobresa

Un dels temes que ens obsessiona actualment des del Departament de Drets Socials és disposar de dades, d'informació de confiança, d'estadístiques i d'indicadors. Són imprescindibles per fer una bona anàlisi de les diferents problemàtiques que tractem i establir les polítiques corresponents per donar-hi resposta.

Per aquest motiu valoro positivament l'objectiu d'aquesta diagnosi, que s'ha elaborat en el marc de l'Observatori Català de la Pobresa, la Vulnerabilitat i la Inclusió Social: orientar les administracions públiques en les actuacions per reduir l'impacte de la pobresa.

Les dades que mostra la diagnosi de la pobresa i l'exclusió social a Catalunya, basades en l'Enquesta de condicions de vida, són fonamentals i reveladores. Ens donen una visió del context actual, caracteritzat per les múltiples crisis que se succeeixen. Quan tot just s'acaba una crisi —la pandèmia de la COVID-19—, en comença una altra: el conflicte a Ucraïna, que té un impacte directe en l'economia de les llars catalanes per l'augment de la inflació i afecta directament les persones més vulnerables.

Aquestes persones, que són sempre les que tenen menys recursos, es veuen molt perjudicades per aquesta situació. Creix la desigualtat econòmica, especialment en el cas dels infants, les dones, els joves, les persones amb discapacitat i les que tenen menys formació. Així ho reflecteix aquesta diagnosi. Per això és imprescindible disposar de dades i d'informació com les que s'hi recullen, a fi d'avançar en la implantació de mesures que contrarestin aquesta problemàtica.

Hem d'afrontar la pobresa del nostre país amb totes les eines que tenim a l'abast. Les persones més vulnerables són les que tenen més risc de patir-ne els efectes en els àmbits social, sanitari, educatiu... Volem evitar-ho amb constància i tots els nostres esforços.

Finalment, vull agrair la col·laboració que han dut a terme el Departament de Drets Socials i la Universitat Rovira i Virgili. Gràcies a aquest treball conjunt, podem disposar de diagnosi tan valuoses com aquesta.

Carles Campuzano i Canadés
Conseller de Drets Socials

Índex de continguts

Contra la pobresa	3
Índex de continguts.....	4
Índex de gràfics	7
Índex de taules	11
1 INTRODUCCIÓ.....	12
2 RESUM EXECUTIU: LA DIAGNOSI EN 50 IDEES CLAU	13
3 NIVELL DE RENDA	21
3.1 La pandèmia va aparèixer en un cicle de creixement de la renda a Catalunya	21
3.2 Millora de la capacitat adquisitiva de la població fins a l'esclat de la pandèmia	23
3.3 La intensa caiguda de la despesa reflecteix els primers efectes de la pandèmia	25
3.4 El mercat de treball i les prestacions socials són les principals fonts d'ingressos	27
3.5 El nivell de renda es manté per sobre dels nivells comunitaris	29
4 DESIGUALTAT D'INGRESSOS	30
4.1 La desigualtat d'ingressos augmenta per segon any consecutiu.....	30
4.2 El motiu: la millora econòmica ja no arriba tant a les capes de població amb menys ingressos	32
4.3 Desigualtat econòmica.....	36
5 POBRESA I EXCLUSIÓ SOCIAL.....	39
5.1 Creix el risc de pobresa: afecta el 21,7% de la població.....	39
5.2 Una primera explicació tècnica: creix la pobresa perquè també creix el llindar de pobresa	40
5.3 Risc de pobresa amb el llindar ancorat: tendència a la reducció (però augment el darrer any).....	44

5.4	Augmenta la intensitat de la pobresa: la població en risc de pobresa perd ingressos	46
5.5	Gairebé dos milions de persones en situació de pobresa o exclusió social	47
5.6	Creix la pobresa extrema i la pandèmia impacta en les llars sense ingressos	50
5.7	La pandèmia i el conflicte a Ucraïna fan créixer l'índex de misèria (atur més inflació).....	53
5.8	Les dades de pobresa a Catalunya són de les més altes en l'àmbit comunitari	54
6	FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA.....	65
6.1	Hi ha prop de 900.000 dones en situació de pobresa	65
6.2	Tres perfils diferencials de la pobresa femenina: dones d'edat avançada, dones dedicades a les tasques de la llar i dones que encapçalen llars monoparentals	66
6.3	La falta d'autonomia financera: aproximadament la meitat de les dones tenen uns ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa	68
7	POBRESA DURANT EL CICLE VITAL	71
7.1	S'intensifica la pobresa infantil i es manté la pobresa juvenil.....	72
7.2	La pobresa entre la població adulta: determinada per la reproducció familiar	74
7.3	Augmenta lleugerament el risc de pobresa entre la població de 65 anys i més	76
8	POBRESA I NIVELL FORMATIU	78
8.1	El risc de pobresa s'intensifica entre la població amb formació elemental	78
8.2	La protecció exigeix un nivell formatiu cada vegada més alt.....	80
8.3	Un terç de la població en situació de pobresa té estudis primaris o inferiors.	81
9	POBRESA I ACTIVITAT LABORAL	82
9.1	L'ocupació i la jubilació: els contextos més favorables contra la pobresa	83
9.2	Atur i inactivitat: focus de pobresa.....	85
10	POBRESA I NACIONALITAT	89
10.1	La nacionalitat és una de les variables amb uns resultats de pobresa més polaritzats	89
11	IMPACTE DE LES PRESTACIONS SOCIALS EN LA POBRESA	92
11.1	Les prestacions socials redueixen el risc de la pobresa gairebé a la meitat ...	92

11.2	Un dels nivells d'eficàcia més baixos dels darrers anys	92
11.3	Les prestacions de vellesa i supervivència representen més del 80% de l'eficàcia en la reducció de la pobresa	94
11.4	Les prestacions socials protegeixen de manera heterogènia	96
11.5	Una eficàcia moderada en el context europeu	99
12	PRIVACIÓ I INDICADORS D'EXCLUSIÓ SOCIAL.....	103
12.1	La pandèmia va fer créixer les privacions de les llars de manera generalitzada.....	103
12.2	L'esclat de la pandèmia va afavorir una polarització en la percepció subjectiva de les dificultats	106
12.3	L'impacte de la pandèmia en la capacitat econòmica de les llars ha estat desigual	107
12.4	L'expansió de les privacions durant la pandèmia va afectar els col·lectius més vulnerables	109
13	RENDA I DESIGUALTAT PER MUNICIPIS I ÀMBITS TERRITORIALS.....	112
13.1	L'Àmbit Metropolità i l'Alt Pirineu són els territoris que tenen el nivell de renda més alt a Catalunya; Ponent i les Terres de l'Ebre, els més baixos	112
13.2	Municipis amb més desigualtat econòmica en tota la geografia catalana, en punts del Pirineu, l'interior i la costa	115
14	REFLEXIONS FINALS	118

Índex de gràfics

Gràfic 1. Renda mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020.....	22
Gràfic 2. Variació interanual de la renda mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020.....	22
Gràfic 3. Evolució de la renda mitjana per persona (base 2015 = 100) amb còmput de l'IPC i sense. Catalunya. Anys 2015-2020	23
Gràfic 4. Evolució de la renda mitjana per persona (base 2009 = 100) amb còmput de l'IPC. Catalunya. Anys 2009-2020	24
Gràfic 5. Evolució de la renda mitjana per persona i de l'IPC (base 2009 = 100). Catalunya. Anys 2009-2022	25
Gràfic 6. Despesa mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020	26
Gràfic 7. Variació interanual de la despesa mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020.....	26
Gràfic 8. Renda mediana per unitat de consum. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	29
Gràfic 9. Coeficient de Gini. Catalunya. Anys 2015-2020.....	30
Gràfic 10. Indicador S80/S20. Catalunya. Anys 2015-2020	31
Gràfic 11. Proporció de la renda segons els quintils, sobre la renda total. Catalunya. Anys 2015-2020	33
Gràfic 12. Evolució de la renda mitjana per unitat de consum (base 2015 = 100), segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020	34
Gràfic 13. Evolució de la renda mitjana per unitat de consum (base 2015 = 100), segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020	35
Gràfic 14. Evolució interanual de la renda mitjana per unitat de consum, segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015- 2020	36
Gràfic 15. Coeficient de Gini. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	37
Gràfic 16. Proporció de renda acumulada, per quintils. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Any 2020	38
Gràfic 17. Proporció de persones en situació de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020 .	39
Gràfic 18. Persones en situació de pobresa (milers). Catalunya. Anys 2015-2020.....	40
Gràfic 19. Evolució del llindar de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020	41

Gràfic 20. Proporció de població situada en trams propers al llindar de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020	43
Gràfic 21. Ràtio entre la població situada just per sobre del llindar de pobresa (entre el 100% i el 120% del llindar) i la població situada just per sota del llindar de pobresa (entre el 80% i el 100% del llindar). Catalunya. Anys 2015-2020	43
Gràfic 22. Persones afectades per la pobresa (milers) amb el llindar de pobresa ancorat al 2014 (amb evolució de l'IPC i sense). Catalunya. Anys 2015-2020	45
Gràfic 23. Proporció de persones afectades per la pobresa amb el llindar de pobresa ancorat al 2014 (amb evolució de l'IPC i sense). Catalunya. Anys 2015-2020	45
Gràfic 24. Bretxa (intensitat) de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020	46
Gràfic 25. Mediana, mitjana i percentils 25 i 75 de la renda per unitat de consum entre les persones en situació de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020	47
Gràfic 26. Proporció de persones en situació de risc de pobresa o exclusió social (AROPE). Catalunya. Anys 2015-2020	48
Gràfic 27. Persones en situació de risc de pobresa i exclusió social (AROPE) (milers). Catalunya. Anys 2015-2020	49
Gràfic 28. Proporció de persones en situació de pobresa extrema. Catalunya. Anys 2015-2020	51
Gràfic 29. Persones en situació de pobresa extrema (milers). Catalunya. Anys 2015-2020	51
Gràfic 30. Població (en milers) que viu en llars sense ingressos. Catalunya. Anys 2015-2021. Dades trimestrals	52
Gràfic 31. Índex de misèria. Demarcacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona. Catalunya. Espanya. Anys 2015-2021	53
Gràfic 32. Índex de misèria mensual. Catalunya. Gener 2020-març 2022	54
Gràfic 33. Risc de pobresa. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	55
Gràfic 34. Risc de pobresa. Catalunya i països comunitaris. Any 2020	56
Gràfic 35. Posició de Catalunya segons el risc de pobresa dels països comunitaris. Anys 2015-2020	56
Gràfic 36. Risc de pobresa a Catalunya (amb el llindar català i amb el llindar espanyol) i a Espanya. Anys 2015-2020	58
Gràfic 37. Mapa del risc de pobresa a Espanya, per comunitats autònomes. Llindars propis de cada comunitat autònoma. Any 2020	59
Gràfic 38. Mapa del risc de pobresa a Espanya, per comunitats autònomes. Llindar únic estatal. Any 2020	60
Gràfic 39. Bretxa de pobresa. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	61

Gràfic 40. Risc de pobresa o exclusió social (AROPE). Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	62
Gràfic 41. Risc de pobresa o exclusió social (AROPE). Interseccions entre subpoblacions. Catalunya i Unió Europea. Any 2020	63
Gràfic 42. Índex de misèria. Catalunya, Espanya i Unió Europea.....	64
Gràfic 43. Percentatge de població en situació de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Anys 2015-2020	65
Gràfic 44. Composició de la població en risc de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Any 2020.....	66
Gràfic 45. Composició de la població en risc de pobresa segons el sexe i determinats perfils sociodemogràfics. Catalunya. Any 2020.....	67
Gràfic 46. Risc de pobresa segons la metodologia convencional i percentatge de població (a partir dels 16 anys i que no estudia) amb ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Any 2020	69
Gràfic 47. Percentatge de població (a partir dels 16 anys i que no estudia) amb ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, segons el sexe i l'edat (mitjana de 5 anys). Catalunya. Any 2020	70
Gràfic 48. Risc de pobresa segons el grup d'edat. Catalunya. Anys 2015-2020	71
Gràfic 49. Distribució de la població en risc de pobresa segons el grup d'edat. Catalunya. Any 2020.....	72
Gràfic 50. Risc de pobresa i ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, entre la població de 16 a 29 anys, en funció de la situació d'emancipació. Catalunya. Any 2020	74
Gràfic 51. Risc de pobresa entre la població de 30 a 49 anys segons el sexe, la tipologia de la llar i el model de càlcul de la pobresa. Catalunya. Any 2020.....	75
Gràfic 52. Risc de pobresa segons el nivell formatiu assolit. Catalunya. Anys 2015-2020	78
Gràfic 53. Risc de pobresa segons el nivell formatiu en les persones de menys de 65 anys. Catalunya. Any 2020	80
Gràfic 54. Distribució de la població en risc de pobresa segons el nivell formatiu assolit. Catalunya. Any 2020.....	81
Gràfic 55. Risc de pobresa segons la relació amb el mercat laboral. Catalunya. Anys 2015-2020	83
Gràfic 56. Renda mediana salarial. Catalunya. Anys 2015-2019.....	84
Gràfic 57. Taxa d'atur. Catalunya. Anys 2015-2021	86
Gràfic 58. Taxa d'inactivitat. Catalunya. Anys 2015-2021	86

Gràfic 59. Volum de població en situació de pobresa segons la relació amb l'activitat. Catalunya. Any 2020	88
Gràfic 60. Risc de pobresa segons la nacionalitat. Catalunya. Anys 2015-2020	90
Gràfic 61. Volum de població en situació de pobresa segons la nacionalitat. Catalunya. Any 2020	91
Gràfic 62. Proporció de persones que surten de la pobresa gràcies a l'efecte de les prestacions socials (respecte a la població que es trobava en situació de pobresa abans de comptabilitzar-les). Catalunya. Anys 2015-2020	93
Gràfic 63. Reducció de la pobresa gràcies a l'efecte de les prestacions socials, segons el tipus. Catalunya. Anys 2015-2020	95
Gràfic 64. Flux de situació de pobresa o no pobresa segons el còmput de prestacions socials. Catalunya. Any 2020	96
Gràfic 65. Impacte de les prestacions socials en la reducció de la pobresa, segons els perfils sociodemogràfics de les persones beneficiàries. Catalunya. Any 2020	97
Gràfic 66. Risc de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	100
Gràfic 67. Impacte de les prestacions socials en la reducció del risc de pobresa, segons el tipus de prestacions. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020	102
Gràfic 68. Grau d'afectació de diversos ítems de privació (I). Catalunya. Anys 2015-2020	104
Gràfic 69. Grau d'afectació de diversos ítems de privació (II). Catalunya. Anys 2015-2020	106
Gràfic 70. Percentatge de població segons les dificultats per arribar a final de mes. Catalunya. Anys 2015-2020	107
Gràfic 71. Capacitat econòmica i d'estalvi de les llars. Catalunya. Any 2020	108
Gràfic 72. Acumulació de privacions entre perfils sociodemogràfics . Catalunya. Any 2020	111
Gràfic 73. Renda mitjana per persona, per municipis i àmbits territorials. Catalunya. Any 2019	114
Gràfic 74. Distribució dels municipis segons l'àmbit territorial i el quartil de renda. Catalunya. Any 2019	115
Gràfic 75. Mapa de la renda mitjana per persona en l'àmbit municipal. Catalunya. Any 2019	115
Gràfic 76. Coeficient de Gini de desigualtat en la renda, per municipis i àmbits territorials. Catalunya. Any 2019	116
Gràfic 77. Mapa del coeficient de Gini de desigualtat de la renda a escala municipal. Catalunya. Any 2019	117

Índex de taules

Taula 1. Recull de resultats de 20 indicadors de la diagnosi. Catalunya. Anys 2015-2020	20
Taula 2. Valors mitjans de renda individual segons la procedència, la variació percentual i el pes de cada font sobre el total. Catalunya. Anys 2019 i 2020	28
Taula 3. Salari brut anual. Catalunya. Anys 2015-2019	28
Taula 4. Evolució de la renda mitjana per persona i dels indicadors de desigualtat. Catalunya. Anys 2010-2020.....	32
Taula 5. Renda mitjana per unitat de consum, segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020	34
Taula 6. Proporció de la renda total acumulada per cada quintil de renda. Catalunya. Anys 2015-2020	35
Taula 7. Llindar de pobresa, segons els tipus de llars principals (en euros anuals per al conjunt de la llar). Catalunya. Any 2020	42
Taula 8. Interseccions entre pobresa monetària, baixa intensitat laboral i privació material greu. Catalunya. Anys 2015-2020	50
Taula 9. Proporció de persones en situació de pobresa, abans i després de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya. Anys 2015-2020.....	92
Taula 10. Població que viu en llars, segons si reben o no algun tipus de prestació social, en funció de la situació de pobresa abans i després de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya. Any 2020	99

1 INTRODUCCIÓ

El primer pas per intervenir d'una manera precisa i adequada en la realitat és conèixer-la. Així doncs, l'objectiu de la present diagnosi és oferir, a partir d'aquesta premissa, una visió completa de la situació social de Catalunya del 2021.

Es tracta d'un repte considerable, tenint en compte el període de canvis constants que vivim. El dinamisme social és tan accelerat que, a vegades, costa oferir una informació que permeti obtenir una fotografia instantània de la realitat.

Tots els indicadors d'aquest informe, que es va tancar el maig de 2022, mostren les dades més recents disponibles en aquesta data. No obstant això, els indicadors de renda que hi consten, dels quals deriven els de desigualtat econòmica i els de pobresa monetària, es van recollir el 2020 i fan referència a l'any complet anterior, és a dir, al 2019. Des de la perspectiva del maig de 2022 (incloent-hi la pandèmia i l'esclat del conflicte a Ucraïna), pot semblar una informació caduca. Certament, els equips de recerca que treballem amb aquestes dades sovint hem de donar una resposta a aquest fet condicionant. Malgrat que no és a les nostres mans accelerar el cicle de captació i depuració de les microdades que efectuen els organismes oficials, sí que veiem la necessitat de disposar d'unes dades robustes i de confiança, encara que això requereixi un temps que a vegades pot semblar essencial.

En tot cas, tenint en compte la qüestió esmentada, s'ha elaborat aquesta diagnosi procurant complementar les dades de renda amb indicadors provinents d'altres fonts que reflecteixin al màxim la realitat d'avui dia. En alguns casos, els indicadors ja possibiliten avaluar l'impacte de la pandèmia durant l'any 2020, com ara les dades de despesa i de privació; en d'altres, fins i tot permeten estudiar la realitat de Catalunya de l'any 2021 fins al primer trimestre del 2022 (com hem fet en el cas de les llars sense ingressos i de l'índex de misèria).

Aprofitem aquesta presentació per fer un breu apunt tècnic. La majoria de les dades de la diagnosi relatives a Catalunya es nodreixen de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) que duen a terme conjuntament l'Idescat i l'Institut Nacional d'Estadística (INE). És una font d'informació harmonitzada a escala europea i, per tant, permet comparar la majoria dels indicadors de Catalunya amb la referència estatal i també la comunitària. A Catalunya, la mostra del 2020 correspon a 6.769 persones i 2.697 llars. Paral·lelament, quan ha calgut, s'han utilitzat dades d'altres fonts d'informació provinents de l'INE, com ara l'Enquesta de pressupostos familiars, l'Enquesta de població activa i les dades macroeconòmiques sobre la inflació.

Maig de 2022

Francesc Valls Fonayet
Codirector de la Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili

2 RESUM EXECUTIU: LA DIAGNOSI EN 50 IDEES CLAU

Nivell d'ingressos

1. La pandèmia va sorgir en un context de **creixement econòmic**. A l'inici del 2020, la renda mitjana per persona a Catalunya era de 14.140 euros, un 4,8% més que l'any anterior.
2. Es va consolidar, per tant, un cicle de creixement que va encadenar registres històrics des de l'any 2014, amb un resultat positiu acumulat del 15,4% entre el 2015 i el 2020.
3. La **recuperació econòmica** prèvia a la pandèmia va ser tan intensa que durant el 2019 (amb un increment del 4,8% de la renda per persona) ja es van compensar les pèrdues acumulades durant els primers anys de la dècada del 2010, marcats per la crisi econòmica.
4. El **nivell de renda** a Catalunya es va mantenir per sobre de la mitjana comunitària (un 3,9% més). Nou dels vint-i-set països comunitaris (tots del centre i nord d'Europa) van presentar un nivell de renda més elevat que els altres.
5. La **capacitat adquisitiva** de la població (la renda ponderada per la inflació) va créixer 10 punts entre els anys 2015 i 2020. No obstant això, no va ser suficient perquè la població recuperés els nivells adquisitius de finals de la dècada del 2000.
6. Els **salaris** i les **pensions** de jubilació suposaven el 82,3% de la renda mitjana per persona a Catalunya i es van consolidar encara més com a fonts principals d'ingressos de la població catalana.
7. L'esclat de la pandèmia va provocar una caiguda de la **despesa** de les llars catalanes: durant l'any 2020, la despesa mitjana d'una persona va ser d'11.872 euros, un 11,5% menys que l'any anterior.
8. La pujada de la **inflació** arran del conflicte a Ucraïna del 2022 té un impacte directe en l'economia de les llars catalanes, especialment en les més vulnerables. Si els ingressos de la població no augmenten un 7% acumulat, començarà una etapa de reducció de la capacitat adquisitiva.

Desigualtat econòmica

9. La pandèmia es va produir en un context en què augmentava la **desigualtat econòmica**. El coeficient de Gini (mesura de la desigualtat econòmica en un valor de 0 a 100, en què 0 equival a la màxima igualtat i 100 a la màxima desigualtat) va

ser de 31,7 punts, i l'indicador S80/S20 (comparació de la renda del 20% de població amb més ingressos en relació amb el 20% de població amb menys ingressos), de 6 punts. Tots dos es van situar entre els registres més alts del quinquenni 2015-2020 a Catalunya i, per tant, es va trencar la tendència respecte als avenços en equitat econòmica que es van produir els anys anteriors.

10. La desigualtat va créixer perquè la millora econòmica dels darrers anys no va arribar a les **capes de població amb menys ingressos**. A títol il·lustratiu, el 20% de la població amb uns ingressos més baixos va perdre 550 euros per unitat de consum (un 7,7%) només durant el 2019, malgrat que en el cas de la resta de la població els ingressos mitjans continuaven a l'alça.
11. Catalunya va presentar, de nou, un nivell més alt de **desigualtat econòmica** que el de la mitjana comunitària. Tan sols sis països comunitaris (del sud i de l'est d'Europa) tenien un nivell de desigualtat més elevat que Catalunya.
12. El motiu és que, a Catalunya, la població amb **ingressos baixos** té un nivell de renda comparativament inferior respecte a la referència comunitària. El primer quintil de renda (el 20% de població amb menys ingressos) concentrava el 6,3% de la renda total, mentre que a Europa aquest grup n'aconseguia el 8%.

Pobresa i exclusió social

13. L'any 2020 hi havia 1.637.968 persones en situació de **pobresa monetària** a Catalunya (21,7% de la població). Es tracta del registre més alt dels darrers anys, amb un creixement interanual d'una intensitat excepcional: 2,2 punts més que l'any 2019 (19,5%).
14. Aquest resultat s'explica per diversos factors. Entre els **factors estructurals** hi ha els nivells elevats de desigualtat econòmica, la permanència de col·lectius amb un risc de pobresa permanentment alt (infants, joves i persones de nacionalitat estrangera) i el dèbil efecte de les prestacions socials en la lluita contra la pobresa. Entre els **factors circumstancials** hi ha l'augment del llindar de pobresa, provocat pel creixement del nivell de renda, i el fet que les capes de població amb una renda inferior van ser les menys beneficiades del darrer cicle de creixement econòmic.
15. El risc de pobresa també va augmentar l'any 2020, tenint en compte el model de **llindar ancorat** a una referència temporal estable (exercici que pretén facilitar la comparació directa dels resultats de pobresa entre diversos anys). El risc de pobresa es va situar en el 18,7% i en el 17%, en funció de si es computa o no l'IPC. En tot cas, amb aquest nou model els nivells de pobresa ja no són els més alts dels darrers anys, sinó que es mantenen per sota dels que es van registrar entre el 2015 i el 2018, fet que reflecteix la millora del nivell de vida en aquest període.
16. La població amb menys recursos va ser la menys beneficiada pel creixement econòmic. A més de l'augment de la desigualtat econòmica, també es va

intensificar la **bretxa de pobresa**: les persones en situació de pobresa mai havien estat a tan lluny, en termes econòmics, de poder sortir de la pobresa.

17. Prop de dos milions de persones a Catalunya estaven en **risc de pobresa o exclusió social** segons l'**AROPE**, un indicador de la Unió Europea que, a més de tenir en compte la pobresa monetària, preveu les situacions de privació material greu i de baixa intensitat laboral.
18. Amb aquests resultats es descartava la possibilitat de complir l'objectiu que la Unió Europea va marcar per a l'any 2020 (un objectiu que tampoc es va assolir en l'àmbit comunitari).
19. La pandèmia va impactar en el nombre de **llars sense ingressos**. Entre el quart trimestre del 2019 i el segon trimestre del 2020, el nombre de persones afectades va passar de 130.000 a 220.000. Al llarg del 2021, aquest registre va tornar als nivells anteriors: es va tancar l'any amb 135.000 persones que vivien en llars sense cap ingrés.
20. L'**índex de misèria**, que suma la taxa d'atur i la inflació, va créixer durant l'any 2020 per l'augment de l'atur, i va continuar a l'alça durant el 2021 i el primer trimestre del 2022 a causa de la pujada de la inflació.
21. Els **indicadors de pobresa** avaluats (pobresa monetària, taxa AROPE, bretxa de pobresa, índex de misèria) se situen una altra vegada entre els registres més alts en l'àmbit comunitari. Per exemple, per adequar-se a l'estàndard comunitari (risc de pobresa del 16,6%), a Catalunya haurien de sortir de la pobresa 385.000 persones, una dada que equival al 23,5% de la població actualment afectada.

Feminització de la pobresa

22. A Catalunya, per cada 100 homes en situació de pobresa hi ha **121 dones**. Aquesta desigualtat no s'explica perquè hi hagi una esperança de vida femenina més elevada (que implica més pes demogràfic de les dones), sinó perquè la probabilitat de patir pobresa a Catalunya és més alta per a una dona (23,3% l'any 2020) que per a un home (19,9% l'any 2020).
23. Les **dones d'edat avançada**, les que encapçalen **llars monoparentals** i les que es dediquen a les **tasques de la llar** acumulen un risc de pobresa substancialment superior al dels homes. Aquests perfils són clau per entendre el risc elevat de pobresa entre les dones.
24. Independentment de si el conjunt de la llar es troba o no en situació de pobresa, gairebé la meitat de les dones a Catalunya tenen uns ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa. Aquest fet evidencia la manca d'**autonomia financera** que tenen respecte d'altres membres de la llar (parelles o parents). En els homes, aquesta vulnerabilitat es limita a un de cada cinc casos.

Pobresa durant el cicle vital

25. Les probabilitats de patir pobresa parteixen d'un nivell alt a l'inici del **cicle vital** i es van reduint entre la població adulta i d'edat avançada. Per exemple, a Catalunya un infant té el doble de probabilitats de trobar-se en una situació de pobresa que una persona de 50 a 64 anys (taxes de pobresa del 33,4% i del 16,8%, respectivament).
26. Els **infants** (de 0 a 15 anys) i les **persones joves** (de 16 a 29 anys) tornen a ser els grups d'edat més afectats per la pobresa, amb un risc sempre superior a la mitjana catalana. En el moment d'esclatar la pandèmia hi havia 416.585 infants de 0 a 15 anys que es trobaven en risc de pobresa a Catalunya. Representaven un de cada tres infants i una de cada quatre persones en situació de pobresa (25,4%), tot i que el seu pes demogràfic era substancialment inferior.
27. En l'edat adulta, el risc de pobresa es defineix, principalment, pel procés de **reproducció familiar**: l'arribada d'infants a la llar n'augmenta el risc i, paral·lelament, penalitza l'autonomia financera de les dones.
28. Entre la **població d'edat avançada**, el risc de pobresa (18,1%) es va mantenir per sota de la mitjana catalana. No obstant això, va augmentar en 5,9 punts percentuals i 85.000 persones noves en un any. Per tant, va ser el grup d'edat que va registrar una pitjor evolució interanual dels resultats, ja que és un col·lectiu sensible a episodis de fort creixement del llindar de pobresa.

Pobresa segons el nivell formatiu

29. L'any 2020 es va accentuar la **gradació descendent** del risc de pobresa entre els diversos nivells formatius que té la població: la probabilitat de patir pobresa disminueix per cada cicle d'estudis superat.
30. Per exemple, les persones amb el nivell d'estudis més baix, és a dir, les que com a màxim han assolit **estudis primaris**, presenten quatre vegades més probabilitats de trobar-se en una situació de pobresa que les que tenen estudis superiors. En dades absolutes, una de cada tres persones en situació de pobresa a Catalunya tenia com a màxim estudis primaris.
31. Hi ha un factor que agreuja encara més aquesta conclusió: bona part de les persones amb un **nivell formatiu baix estan jubilades** i gaudeixen d'una prestació de jubilació. Entre les que tenen un nivell formatiu baix i encara no han fet els 65 anys, el risc de pobresa ascendeix encara més, fins al 48,8%.
32. Per protegir-se de la pobresa, **cada cop es necessita un nivell formatiu més alt**. Tan sols les persones amb estudis superiors aconseguixen estabilitzar la probabilitat de patir pobresa: afecta un 8,4% del col·lectiu, principalment a causa d'episodis intermitents d'atur i també d'inactivitat en el cas de les dones.

Pobresa i relació amb l'activitat laboral

33. L'**ocupació laboral** és el millor mecanisme de protecció davant la pobresa, gràcies als ingressos que s'obtenen pel treball assalariat o per compte propi. El risc de pobresa en cas d'estar treballant va ser del 10,8% i apareixia quan un salari modest era l'única font d'ingressos en una llar amb diverses persones econòmicament dependents.
34. A més de la rellevància que els salaris tenen sobre la disponibilitat econòmica mentre es treballa,, l'ocupació garanteix les possibilitats de cotitzar i de tenir accés a prestacions més favorables en el futur. En aquest sentit, les prestacions de jubilació permeten protegir-se més davant la pobresa.
35. A l'altre extrem, la **desocupació** i la **inactivitat** es consoliden com a condicionants d'una alta probabilitat de patir pobresa a Catalunya: almenys una de cada tres persones desocupades o inactives s'hi veien afectades.

Pobresa i nacionalitat

36. La nacionalitat és clau a l'hora de caracteritzar la pobresa a Catalunya: és la variable que té un diferencial més gran en el risc de pobresa entre les seves categories.
37. L'any 2020, més de la meitat de la població de nacionalitat estrangera (55,6%) es trobava en situació de pobresa monetària a Catalunya, un registre 3,9 vegades superior al de la població de nacionalitat espanyola (14,4%).

Impacte de les prestacions socials en la reducció de la pobresa a Catalunya

38. Gràcies a les **prestacions socials**, el risc de pobresa es va reduir gairebé a la meitat a Catalunya. Sense aquestes ajudes, el risc de pobresa hauria afectat el 42,2% de la població catalana, i no el 21,7% final.
39. Malgrat que la rellevància és evident, va ser **un dels impactes més baixos** en la reducció de la pobresa del darrer sexenni a Catalunya. També va ser modest si es compara amb la Unió Europea (la reducció va superar el 60%) i substancialment inferior als països en què les prestacions són més eficaces (a la República Txeca, Finlàndia, França i Dinamarca les prestacions socials van reduir el risc de pobresa en més d'un 70%).
40. Les **prestacions de vellesa i supervivència** sustenten majoritàriament l'impacte contra la pobresa: a Catalunya, de cada 100 persones que eviten la pobresa gràcies a les prestacions socials, 82 ho fan per l'efecte de les de vellesa i supervivència i només 18 per la resta de les partides (prestacions per família o infància, exclusió social, habitatge, atur, malaltia i invalidesa).
41. A Catalunya, l'impacte de les prestacions de vellesa i supervivència per reduir la pobresa és lleugerament inferior a la **mitjana comunitària**, mentre que en les

altres prestacions l'impacte ho és de manera substancial: l'any 2020, en cap país comunitari l'eficàcia d'aquestes altres prestacions va ser tan baixa com a Catalunya.

42. Aquest desequilibri provoca que les prestacions socials protegeixin contra la pobresa de manera molt **heterogènia**. Per exemple, davant una mateixa situació prèvia de pobresa, les persones jubilades, d'edat avançada o les parelles sense fills tenen quatre vegades més probabilitats d'evitar la pobresa gràcies a les prestacions socials que perfils com aquests: infants (i llars amb una alta ràtio d'infants, com ara les famílies nombroses, les parelles amb infants i les llars monoparentals), persones joves, persones de nacionalitat estrangera i desocupades. En altres casos, la problemàtica recau directament en l'accés a aquests ajuts: 467.921 persones (28,5% de les persones en situació de pobresa) no perceben cap ingrés provinent de les prestacions socials, malgrat l'evident situació de vulnerabilitat econòmica.

Privació i indicadors d'exclusió social

43. La pandèmia va fer **créixer les privacions** de manera generalitzada durant l'any 2020. Entre les més habituals hi va haver la impossibilitat d'afrontar despeses imprevistes i de marxar de vacances almenys una setmana l'any (per motius econòmics). Respecte a l'any 2019, van créixer notablement la necessitat de demanar un ajut econòmic i la impossibilitat de substituir la roba en mal estat.
44. La **percepció subjectiva** de les dificultats econòmiques derivades de la pandèmia es va polaritzar: van augmentar tant el nombre de llars que arribaven a final de mes amb moltes dificultats com el nombre de les que ho feien amb facilitat o molta facilitat.
45. La pandèmia va impactar intensament en els col·lectius que ja eren **més vulnerables**: infants, joves, persones amb un nivell formatiu baix, a l'atur, inactives, de nacionalitat estrangera i amb baixos ingressos.

Renda i desigualtat als municipis i àmbits territorials de Catalunya

46. Els àmbits territorials de **Ponent** i de les **Terres de l'Ebre** concentren gairebé la meitat dels municipis de Catalunya amb un nivell de renda mitjana més baix per persona. Entre el 25% dels municipis catalans amb un nivell de renda inferior, nou de cada deu són ebrencs i quatre de cada deu són de l'àmbit de Ponent. En comptades excepcions (Alpicat i diversos micromunicipis de menys de 200 habitants a Ponent, així com Ascó i Flix, a l'Ebre) s'inclouen en el quartil superior.
47. En canvi, gairebé la meitat dels municipis de l'**Àmbit Metropolità** són en el quartil superior. De fet, 13 dels 20 municipis de Catalunya amb una renda mitjana més elevada per persona pertanyen a aquestes comarques (Sant Just Desvern, Sant Cugat del Vallès, Matadepera o Sant Quirze del Vallès). A l'altre extrem hi ha el

municipi metropolità que té una renda mitjana per persona més baixa: Santa Coloma de Gramenet, amb 10.779 euros per persona.

48. De manera gradual (de més a menys), l'**Alt Pirineu i Aran** (especialment amb les comarques de la Cerdanya, la Vall d'Aran i els dos Pallars), les **Comarques Centrals** i les **Comarques Gironines** també posicionen la majoria dels municipis entre els nivells mitjà alt i alt de renda a Catalunya.
49. En canvi, el **Penedès** (per l'efecte de la comarca del Baix Penedès) i el **Camp de Tarragona** (sobretot a les zones interiors i en municipis com Constantí) se situen majoritàriament en un nivell mitjà baix, just per sobre dels àmbits territorials de Ponent i de les Terres de l'Ebre.
50. En zones del **Pirineu** (especialment a la Cerdanya i també a la Vall d'Aran i a l'Alt Urgell), de l'**interior** (com ara la Ribera d'Ebre) i al llarg de tota la **costa catalana** hi ha la majoria dels municipis amb més desigualtat econòmica.

Taula 1. Recull de resultats de 20 indicadors de la diagnosi. Catalunya. Anys 2015-2020

N	Indicador	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Evolució
1	Taxa de risc de pobresa	19	19,2	20	21,3	19,5	21,7	
2	Persones en situació de pobresa (milers)	1.400	1.406	1.472	1.582	1.467	1.638	
3	Intensitat de la pobresa	35,7	29	30,3	28,3	25,5	37,9	
4	Taxa de risc de pobresa extrema (llindar al 40% de la renda mediana)	10,6	9	9,7	8,5	8,6	11,5	
5	Persones en situació de pobresa extrema (milers)	783	660	711	634	646	874	
6	Renda mitjana per unitat de consum de la població en risc de pobresa	5.642	6.365	6.388	7.370	6.990	6.881	
7	Risc de pobresa amb llindar ancorat (2014, amb còmput de l'IPC)	19,5	18,1	18,9	17,4	16,1	18,7	
8	Taxa de risc de pobresa o exclusió social (AROPE)	23,5	22,5	23,8	24,7	23,6	26,3	
9	Persones en situació de pobresa o exclusió social (AROPE) (milers)	1.738	1.655	1.754	1.831	1.770	1.993	
10	Taxa de baixa intensitat laboral	8,8	7,2	8,8	5,8	8,3	9,8	
11	Taxa de privació material severa	6,6	5,5	5,1	6,5	5,7	6,2	
12	Índex de misèria	18,4	15,8	15,6	13,3	11,9	12,2	
13	Eficàcia de les prestacions socials en la reducció de la pobresa	58,9	53,7	51,1	48	55,3	48,6	
14	Risc de pobresa (UE-27=100)	109,2	109,7	118,3	126,8	118,2	130,7	
15	Desigualtat econòmica (índex de Gini)	32,3	31,4	31,8	30,3	31,2	31,7	
16	Desigualtat econòmica (índex de Gini. UE-27=100)	104,9	102,6	105	99,7	103,3	105,7	
17	No es pot permetre mantenir l'habitatge a una temperatura adequada (%)	8,7	8,7	6,3	8,8	8,3	9,4	
18	Sense capacitat per fer-se càrrec de despeses imprevistes (%)	38	37,2	31,9	28,3	26,1	33,4	
19	Retards en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (%)	11,1	9,2	7,6	8,2	7,5	12,4	
20	Amb moltes dificultats per arribar a final de mes (%)	12,9	12,7	7	8,5	6,2	9,2	

3 NIVELL DE RENDA

La renda és un dels indicadors principals que hi ha disponibles per estudiar les condicions de vida d'una població, ja que permet accedir a un ampli ventall de recursos materials. Per això, es tracta d'una dada bàsica per examinar la pobresa monetària (i nombrosos indicadors que se'n deriven) a escala europea. No obstant això, també presenta certes carències. En volem destacar tres:

- Només computa els ingressos anuals; no té en compte el patrimoni que pugui acumular una persona o llar en forma, per exemple, de béns immobles i d'estalvis.
- No preveu les dimensions no monetàries, malgrat que intervenen plenament en les condicions de vida de la població, com ara la salut, l'educació, la cultura o els drets de la ciutadania.
- Les dades de renda disponibles, recollides durant el 2020, fan referència a l'any natural 2019 i, per tant, són prèvies a la pandèmia.

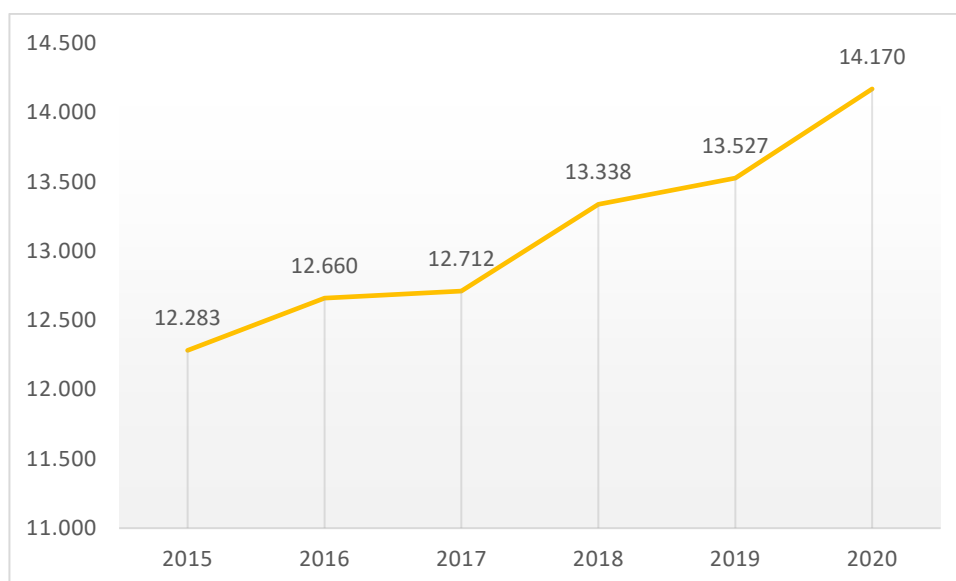
3.1 La pandèmia va aparèixer en un cicle de creixement de la renda a Catalunya

El 2020, la renda mitjana per persona és de 14.140 euros l'any (1.178 euros en 12 mensualitats), 643 euros més que el registre del 2019. La renda mitjana acumula un cicle de creixement ininterromput, ja que s'han anat encadenant registres màxims històrics cada any des del 2014 (el 2013 va ser l'últim any de retrocés), amb un resultat acumulat d'un 15,4% positiu entre el 2015 i el 2020.

Si bé el creixement sempre ha estat de signe positiu, el ritme ha estat força variable. El 2020, la variació interanual ha estat del 4,8%, la segona més intensa tant del sexenni com de tota la dècada, per darrere de la del 2018.

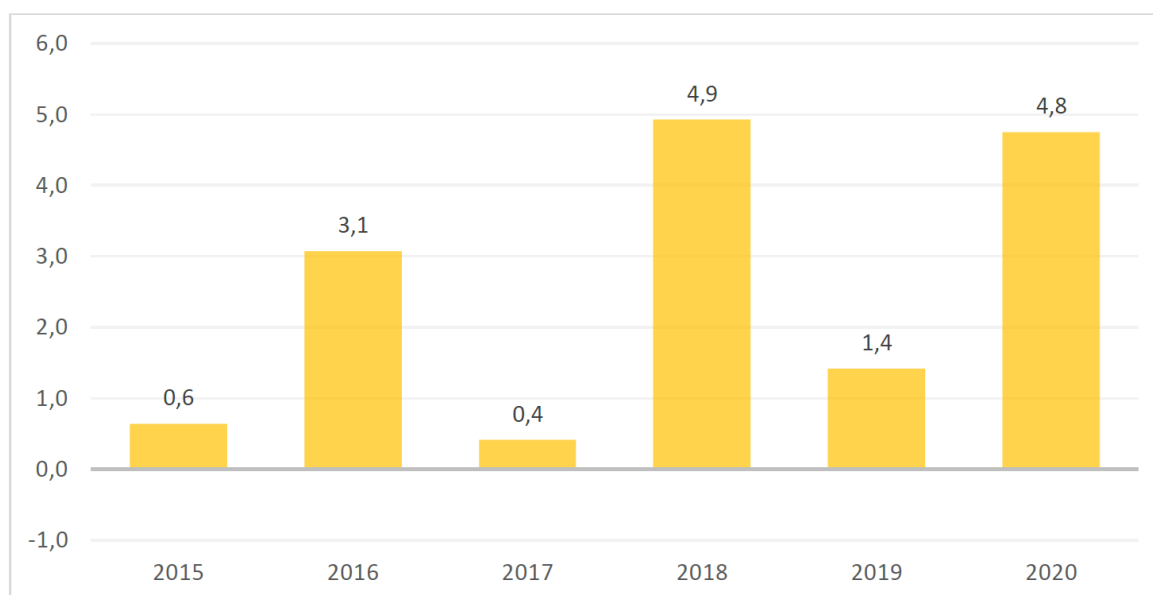
La intensitat del creixement interanual des del 2015 contrasta amb el resultat del quinquenni anterior (2009-2014), que va ser negatiu. De fet, els guanys aconseguits exclusivament el 2020 (643 euros per persona respecte al 2019) ja són superiors a les pèrdues registrades durant els primers anys de la dècada (622 euros per persona entre el registre màxim de l'any 2009 i el mínim del 2013).

Gràfic 1. Renda mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Gràfic 2. Variació interanual de la renda mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020

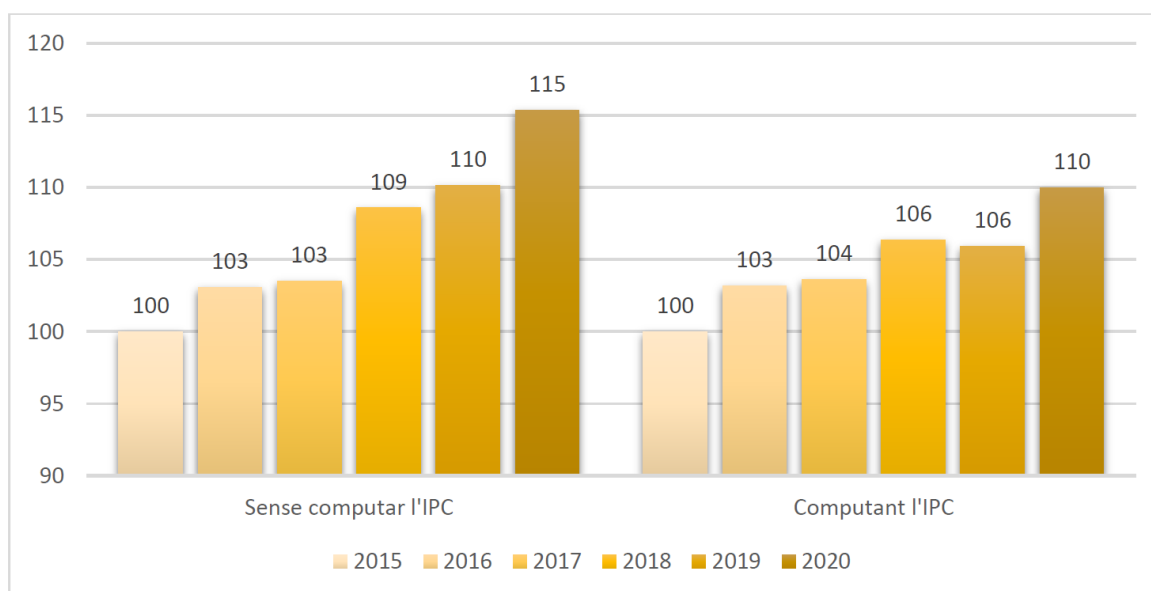
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

3.2 Millora de la capacitat adquisitiva de la població fins a l'esclat de la pandèmia

Probablement, l'indicador cru de renda no és una bona mesura directa del benestar de la població si té una evolució deslligada de les variacions en el preu del cost de la vida. Si el cost de la vida augmenta més del que ho fa la renda, la població perdrà capacitat adquisitiva.

Per corregir aquest biaix, hem calculat l'evolució del nivell de renda de la població catalana computant l'evolució de l'IPC¹ durant aquest període. Si establim de referència l'any 2015, constatarem que el nivell de renda a Catalunya ha augmentat un 15,4% en cinc anys, com hem vist. L'augment de l'IPC durant aquest període ha estat inferior i, per tant, la capacitat adquisitiva mitjana de la població també ha augmentat. Concretament, l'any 2020 és 10 punts superior a la de l'any 2015.

Gràfic 3. Evolució de la renda mitjana per persona (base 2015 = 100) amb còmput de l'IPC i sense. Catalunya. Anys 2015-2020

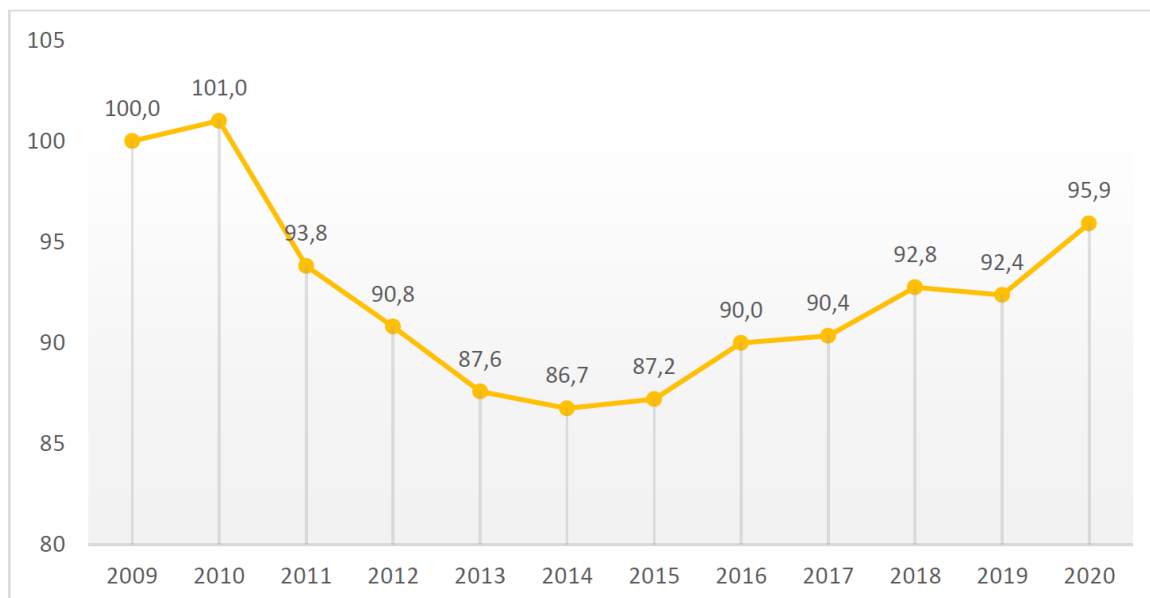
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Malgrat aquesta intensa millora, cal tenir en compte que es partia d'uns nivells de renda castigats per la crisi econòmica del període 2008-2015. En una comparativa temporal més àmplia s'observa que la capacitat adquisitiva de la població encara és inferior a la que es va registrar a finals de la dècada del 2000. Caldria una nova millora mitjana de 603

¹ Per a aquest càlcul s'han tingut en compte les mitjanes anuals de l'índex de preus al consum entre els anys 2014 i 2019 (anys naturals que coincideixen amb les dades de renda de les ECV del 2015 al 2020, ja que aquestes fan referència a l'any natural anterior). La base que es pren de referència és 2016 = 100. Els valors registrats són: 2014 = 100,1; 2015 = 100,0; 2016 = 100,0; 2017 = 102,2; 2018 = 104,1, i 2019 = 105,0.

euros per persona i assumir una inflació nul·la (el 2020 la inflació va caure lleugerament, però el 2021 ha tornat a remuntar) per recuperar la capacitat adquisitiva de l'any 2009.

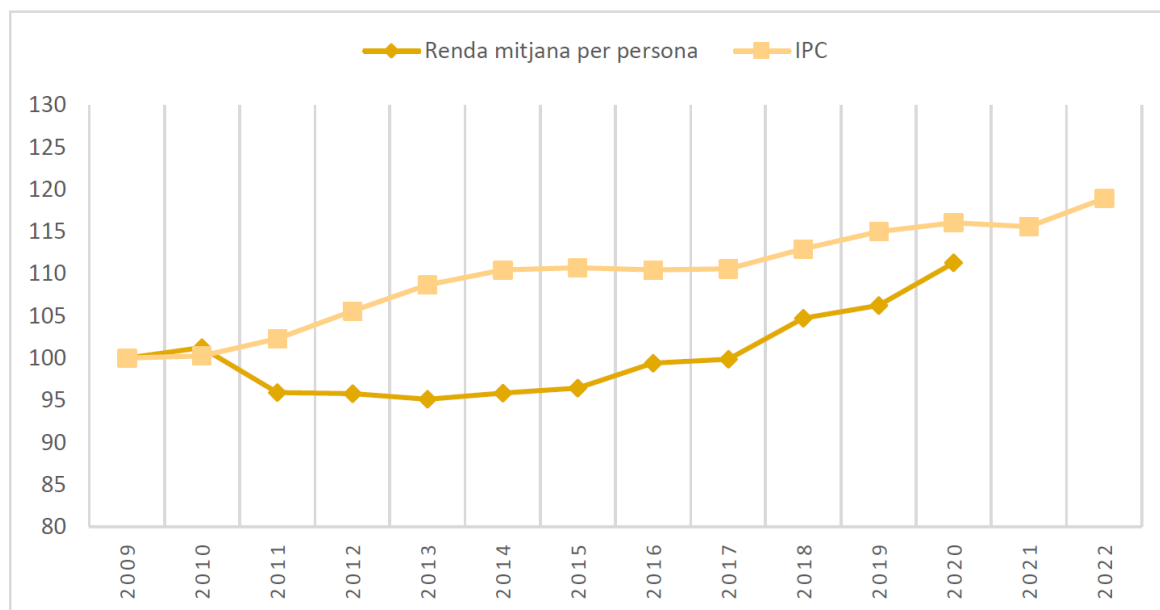
Gràfic 4. Evolució de la renda mitjana per persona (base 2009 = 100) amb còmput de l'IPC. Catalunya. Anys 2009-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Malauradament, les dades disponibles sobre ingressos han quedat arraconades per l'impacte del conflicte a Ucraïna en matèria d'inflació. Per als anys naturals 2020 i 2021 no es tenen dades fiables dels ingressos de la població, però sí de l'augment de la inflació. Malgrat la lleugera caiguda de l'IPC durant el 2020, concentrada durant els mesos de la pandèmia, la inflació s'ha recuperat amb força posteriorment. Quan hi hagi les dades disponibles ho constatarem, però d'entrada estimem que entre els anys 2020 i 2021, si els ingressos de la població no augmenten un 7% acumulat, es tornarà a perdre capacitat adquisitiva.

Gràfic 5. Evolució de la renda mitjana per persona i de l'IPC (base 2009 = 100). Catalunya. Anys 2009-2022

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

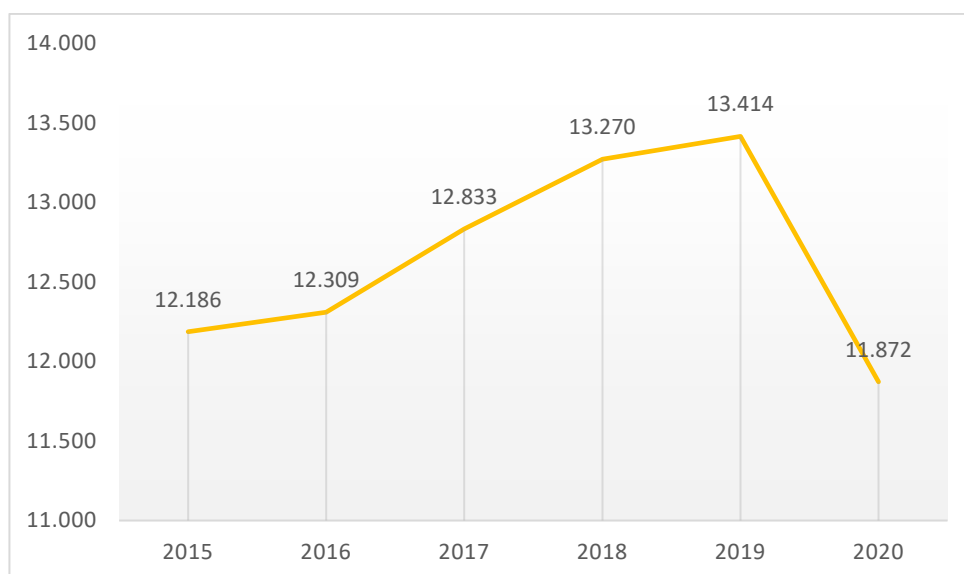
3.3 La intensa caiguda de la despesa reflecteix els primers efectes de la pandèmia

L'Enquesta de condicions de vida és la font d'informació més extensa per avaluar paràmetres com la renda, la desigualtat, la pobresa o l'exclusió social de la població de Catalunya. Ara bé, per la magnitud i complexitat que presenta, les seves dades arriben amb retard; en el cas de la renda, aquest fet s'agreuja encara més, perquè es tracta d'informació de l'any natural anterior al de l'onada de l'enquesta. Aquesta circumstància és especialment sensible en períodes de crisi, tal com ha succeït des de principis del 2020.

Hi ha una altra font d'informació, l'Enquesta de pressupostos familiars, que recull informació de l'any natural i, per tant, ofereix dades de la despesa mitjana per persona efectuada durant els darrers anys, incloent-hi el 2020.

La caiguda de la despesa que ha provocat el primer any de pandèmia ha estat intensa a Catalunya: d'una despesa mitjana per persona de 13.414 euros l'any 2019 s'ha passat a una d'11.872 l'any 2020, un 11,5% inferior.

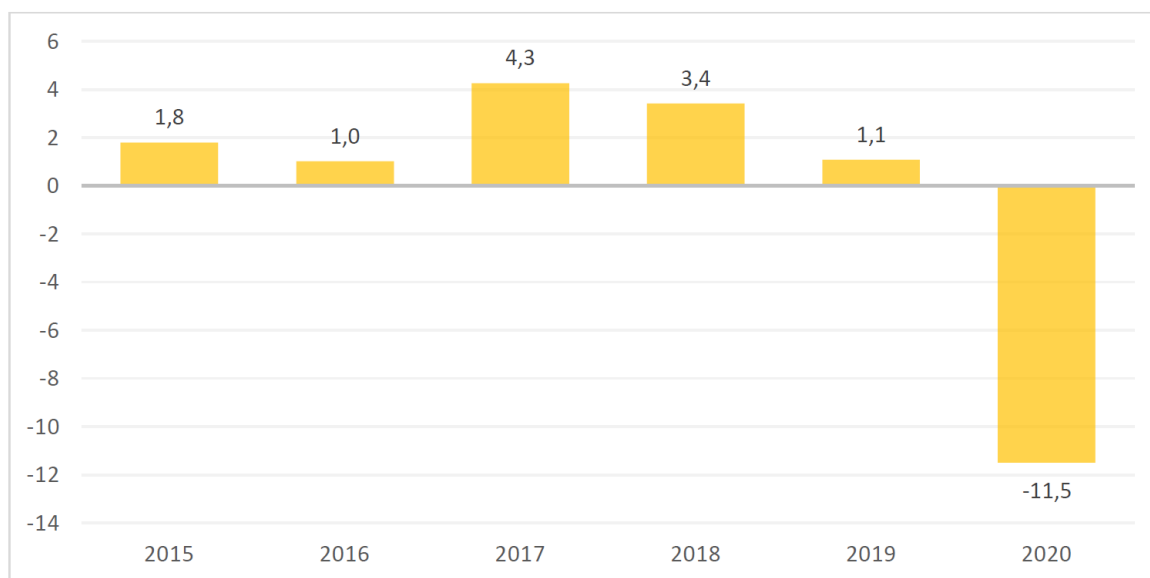
Gràfic 6. Despesa mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE PRESSUPOSTOS FAMILIARS

Nota: les dades corresponen a l'any natural al qual es fa referència. Exemple: les dades del 2020 descriuen la realitat de l'any 2020.

Gràfic 7. Variació interanual de la despesa mitjana per persona. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Nota: les dades corresponen a l'any natural al qual es fa referència. Exemple: les dades del 2020 descriuen la realitat de l'any 2020.

3.4 El mercat de treball i les prestacions socials són les principals fonts d'ingressos

Entre els anys 2019 i 2020 hi ha hagut una millora dels nivells de renda salarial. Aquest creixement ha estat del 7,1% interanual per a la renda salarial monetària, fet que ha permès que el pes sobre la renda total hagi crescut 1,3 punts: del 63,3% al 64,6%. El creixement de la renda salarial ha estat encara més alt si s'amplia el marge temporal (per exemple, ha estat d'un 21,4% positiu respecte al 2015). Cal tenir en compte que el registre de renda salarial mitjana inclou tota la població i no només la que treballa. Per tant, quan augmenta, no fa referència només a una millora salarial, sinó també a la creació de llocs de treball. En un marc temporal més ampli, també ha crescut el pes de la renda salarial sobre la renda total (d'un 61,9% l'any 2015 s'ha passat al 64,6% el 2020).

A més de la renda salarial, gairebé totes les altres partides també han augmentat entre el 2019 i el 2020. Els creixements relatius més notables s'han produït en l'àmbit dels plans de pensions (tant en les aportacions com en les recepcions) i en les prestacions per estudis, supervivència, atur i jubilació. Tot plegat ha estat decisiu perquè la renda mitjana global hagi crescut en aquest període.

No obstant això, la distribució presenta matisos més rellevants en comparació amb el 2015. Si ens centrem en les partides més importants, es constata el següent:

- a) La quantitat absoluta i el pes relatiu de les prestacions de vellesa i de supervivència han augmentat, però amb menys intensitat que la renda salarial. Per això, aquestes prestacions continuen sent significatives en l'anàlisi de la renda i són la partida més gran en les prestacions socials, tot i haver perdut cert pes en relació amb la renda total (per l'alt creixement de la renda salarial).
- b) Les prestacions d'atur han perdut rellevància sobre la renda total (que ha augmentat, com s'ha vist) i també sobre el grup de prestacions socials, principalment per la caiguda de l'atur. Aquesta caiguda, a més l'estancament de la resta de les prestacions del grup (exclusió social, habitatge, família/fills, entre d'altres), és la causa fonamental de la frenada en l'impacte que tenen les prestacions socials davant la pobresa. En tot cas, com mostra la taula 2, les rendes salarials i les pensions de jubilació són les principals fonts d'ingressos i per si mateixes expliquen el 82,3% de la renda mitjana per persona l'any 2020 (78,9% l'any 2015).

Taula 2. Valors mitjans de renda individual segons la procedència, la variació percentual i el pes de cada font sobre el total. Catalunya. Anys 2019 i 2020

	2015	2019	2020	Variació percentual 2015-2020	%sobre el total (2015)	%sobre el total (2019)	% sobre el total (2020)
Renda salarial monetària	8.774	9.951	10.656	7,1	61,9	63,3	64,6
Renda salarial no monetària	102	103	100	-2,9	0,7	0,7	0,6
Renda salarial no monetària (cotxe empresa)	20	17	17	1,7	0,1	0,1	0,1
Pla de pensions (aportació)	138	54	110	103,3	1	0,3	0,7
Compte propi	887	1.180	875	-25,8	6,3	7,5	5,3
Pla de pensions (recepció)	181	169	191	13	1,3	1,1	1,2
Atur	690	405	447	10,4	4,9	2,6	2,7
Jubilació	2.417	2.720	2.914	7,1	17	17,3	17,7
Supervivència	562	525	580	10,5	4	3,3	3,5
Malaltia	29	63	64	1,1	0,2	0,4	0,4
Invalidesa	370	510	516	1,2	2,6	3,2	3,1
Estudis	7	15	23	55,3	.	0,1	0,1

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Taula 3. Salari brut anual. Catalunya. Anys 2015-2019

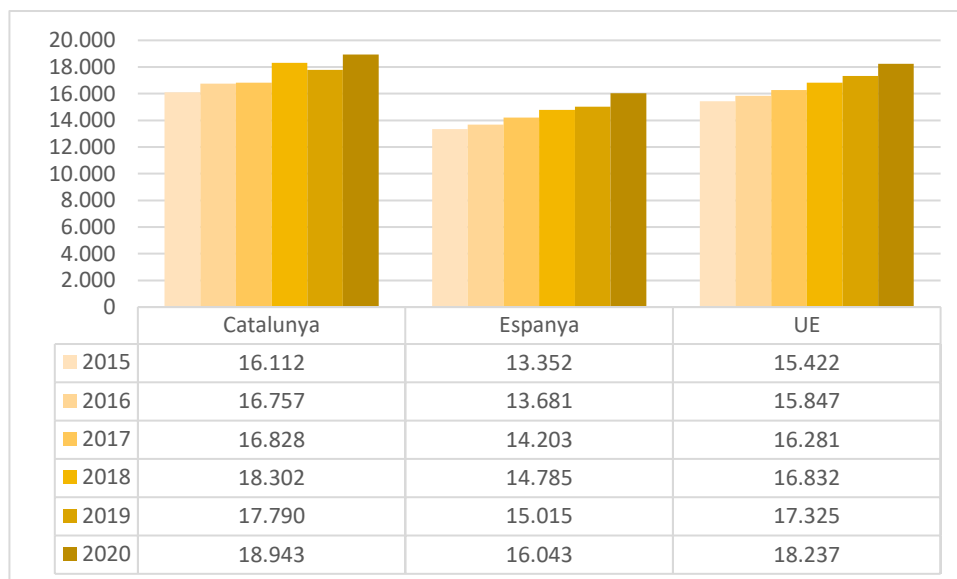
	2015	2016	2017	2018	2019
Mitjana	24.322	24.455	25.180	25.553	25.968
Percentil 10	8.247	8.470	9.177	8.991	9.541
Primer quartil	14.345	14.239	15.054	15.044	15.375
Mediana	20.972	21.188	21.720	22.151	22.319
Tercer quartil	30.991	31.049	31.979	32.129	32.607
Percentil 90	30.991	31.049	31.979	45.267	46.227

FONT: ENQUESTA D'ESTRUCTURA SALARIAL

3.5 El nivell de renda es manté per sobre dels nivells comunitaris

El nivell de renda és un indicador que sempre ha tendit a situar-se per sobre de la referència comunitària, i això s'ha repetit l'any 2020. Els 18.943 euros de renda mediana per unitat de consum a Catalunya van suposar un increment del 3,9% respecte del registre de la Unió Europea (18.237 euros). Paral·lelament, el nivell de renda a Catalunya també va tornar a ser més alt que en el conjunt de l'Estat (16.043 euros).

Gràfic 8. Renda mediana per unitat de consum. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Per comparar-ho amb els països comunitaris, s'ha tingut en compte la disparitat del poder adquisitiu i s'han ponderat els registres segons l'estàndard PPS. El 2020, Catalunya s'hauria situat entre els deu països comunitaris amb un nivell de renda més elevat, concretament a la novena posició, per darrere de diversos països de l'Europa central (Luxemburg, que encapçala el rànquing comunitari, i també Alemanya, Àustria i Bèlgica) i de l'Europa del nord (Països Baixos, Dinamarca, Finlàndia i Suècia).

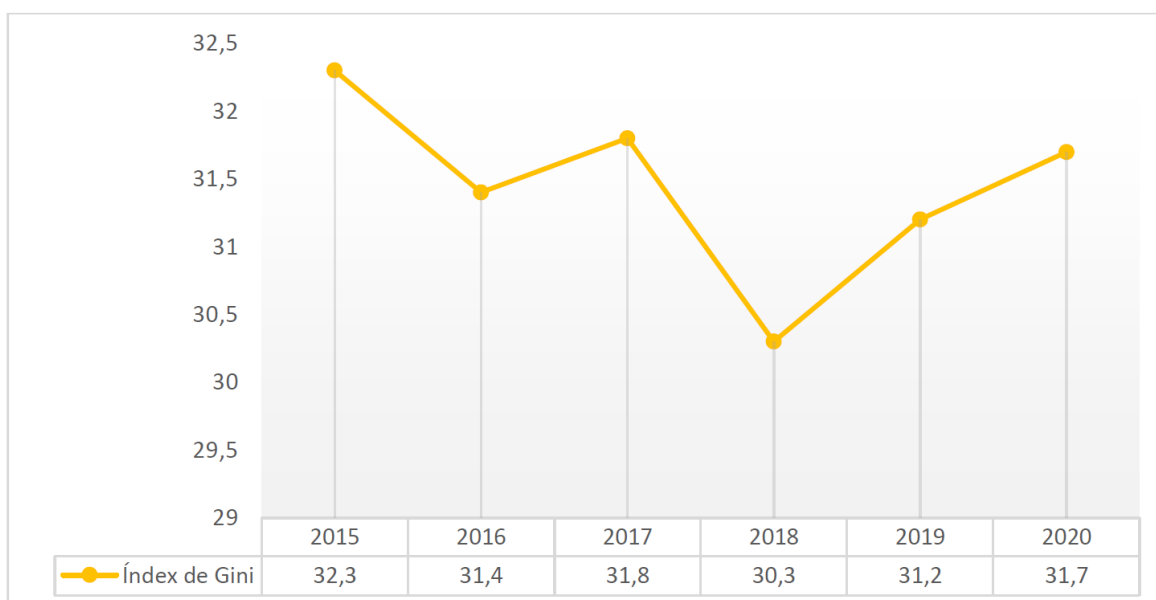
4 DESIGUALTAT D'INGRESSOS

4.1 La desigualtat d'ingressos augmenta per segon any consecutiu

El sexenni de transició entre la sortida de la crisi de 2008-2015 i l'esclat de la pandèmia havien compaginat un augment del nivell de renda amb una reducció de les desigualtats econòmiques. Aquesta tendència s'ha trencat els dos darrers anys, però no pas per l'evolució de la renda (que ha seguit a l'alça fins al 2020), sinó per l'augment notable dels indicadors de desigualtat.

Una de les dades més emprades per avaluar el grau de desigualtat econòmica d'una societat és el coeficient de Gini. Es tracta d'un indicador que té uns valors mínim i màxim fixos: 0 si hi ha una distribució perfectament equitativa de la renda, en què tots els casos disposen del mateix volum de renda, i 100 si hi ha una màxima desigualtat econòmica, en què un únic cas acumula tota la renda disponible. El 2020 l'indicador és de 31,7 punts, 1,4 punts més que el mínim assolit l'any 2018 (30,3), i s'acosta al màxim del sexenni registrat l'any 2015 (32,3).

Gràfic 9. Coeficient de Gini. Catalunya. Anys 2015-2020

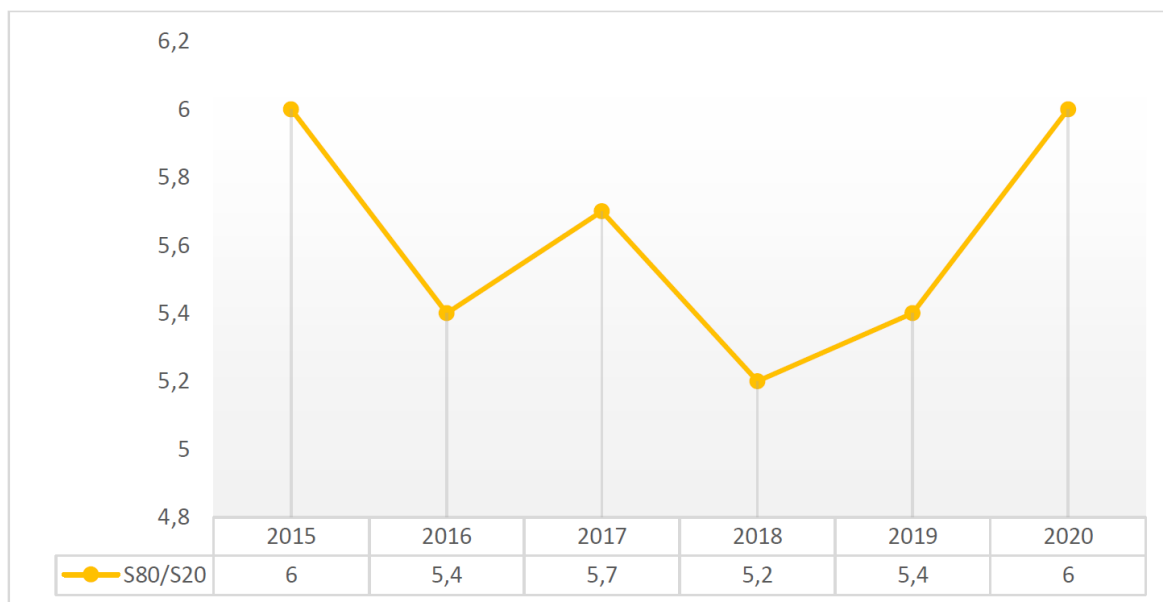

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Un altre paràmetre per mesurar la desigualtat és l'indicador S80/S20: registra la ràtio entre el volum de renda acumulat pel 20% de població catalana amb més ingressos en

comparació amb el 20% amb menys ingressos. El registre de l'any 2020 és de 6: el primer grup acumula una renda sis vegades superior al segon grup. És el nivell més alt de desigualtat d'aquest sexenni, juntament amb el registre del 2015, i substancialment superior al mínim (5,2) de l'any 2018.

Gràfic 10. Indicador S80/S20. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Tant en un indicador com en l'altre la conclusió és la mateixa: durant el 2019 i el 2020 s'han perdut una part dels avenços en equitat que s'havien assolit des de l'any 2015. Una mirada més àmplia permet contextualitzar millor aquesta informació.

Fins al 2015 es registren els nivells més baixos de renda (el mínim, l'any 2013, correspon a 12.111 euros per persona) i, paral·lelament, els nivells més alts de desigualtat de la dècada (el màxim, l'any 2014, és de 33 punts al coeficient de Gini i de 6,4 a l'indicador S80/S20).

Un cop acabada aquesta primera etapa, comença un període de millora progressiva del nivell de renda, que des del 2018 ha marcat rècords de la dècada cada any. Conjuntament, també s'avança en termes d'equitat: l'any 2018 es registra la màxima igualtat en la distribució de la renda de la dècada, amb uns registres de 30,3 al coeficient de Gini i de 5,2 a l'indicador S80/S20. La sortida de la crisi econòmica va permetre augmentar, en quatre anys (2014-2018), la renda mitjana per persona en un 9,3% i reduir la desigualtat entre un 8,2% (coeficient de Gini) i un 18,8% (indicador S80/S20). Malgrat que el creixement econòmic va ser generalitzat a la Unió Europea (10,1% positiu en aquest període), Catalunya es va situar al capdavant en termes de reducció de la desigualtat, i entre els països comunitaris només Eslovàquia va reduir a la vegada el coeficient de Gini i l'indicador S80/S20 amb més intensitat (UE: -0,6% i -1,5%, respectivament).

En el darrer període, aquest procés s'ha desvinculat: la renda mitjana ha continuat a l'alça mentre que els indicadors de desigualtat ara han tornat a créixer.

Taula 4. Evolució de la renda mitjana per persona i dels indicadors de desigualtat. Catalunya. Anys 2010-2020

Anys	Renda mitjana per persona	Coefficient de Gini	Indicador S80/S20
2010	12.890	32,7	5,9
2011	12.209	32,1	5,5
2012	12.199	32,6	6,1
2013	12.111	31,9	5,7
2014	12.205	33	6,4
2015	12.283	32,3	6
2016	12.660	31,4	5,4
2017	12.712	31,8	5,7
2018	13.338	30,3	5,2
2019	13.527	31,2	5,4
2020	14.170	31,7	6

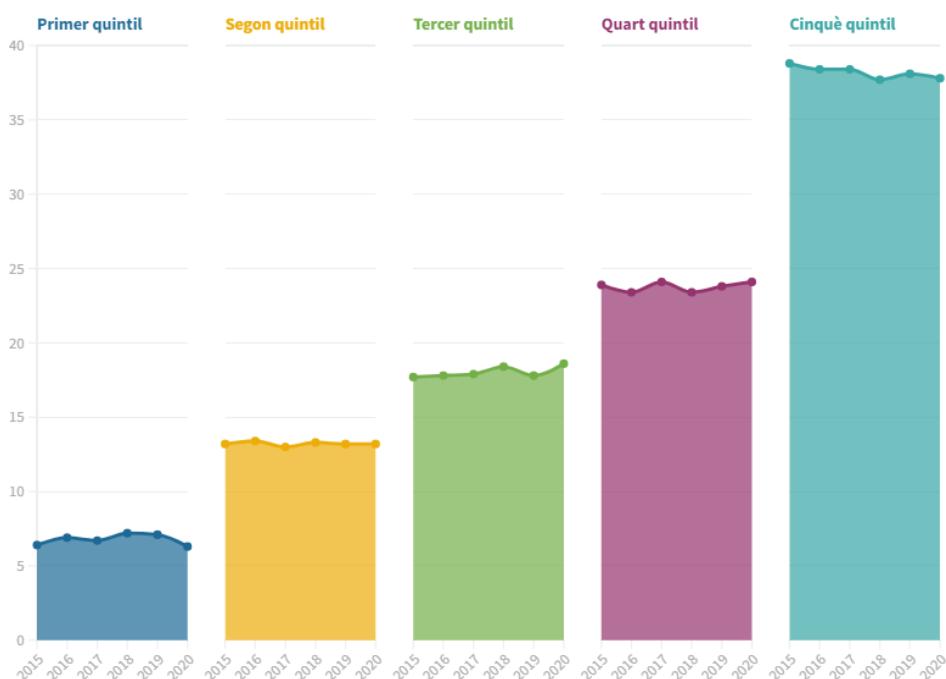
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

4.2 El motiu: la millora econòmica ja no arriba tant a les capes de població amb menys ingressos

Els nivells d'igualtat van millorar després de la crisi financera perquè les capes de població amb menys ingressos van recuperar una part del que havien perdut durant aquell període. A títol il·lustratiu, en aquella primera fase de la recuperació, el quintil 1 (és a dir, el 20% de població amb menys ingressos) va aconseguir millorar la renda de manera intensa: l'any 2015 només concentrava el 6,4% de la renda total, mentre que l'any 2018 aquesta proporció havia crescut fins al 7,2%. En aquells anys, els pics de creixement van arribar a ser superiors al 10% interanual en el primer quintil (més elevats que els que va aconseguir la resta de població).

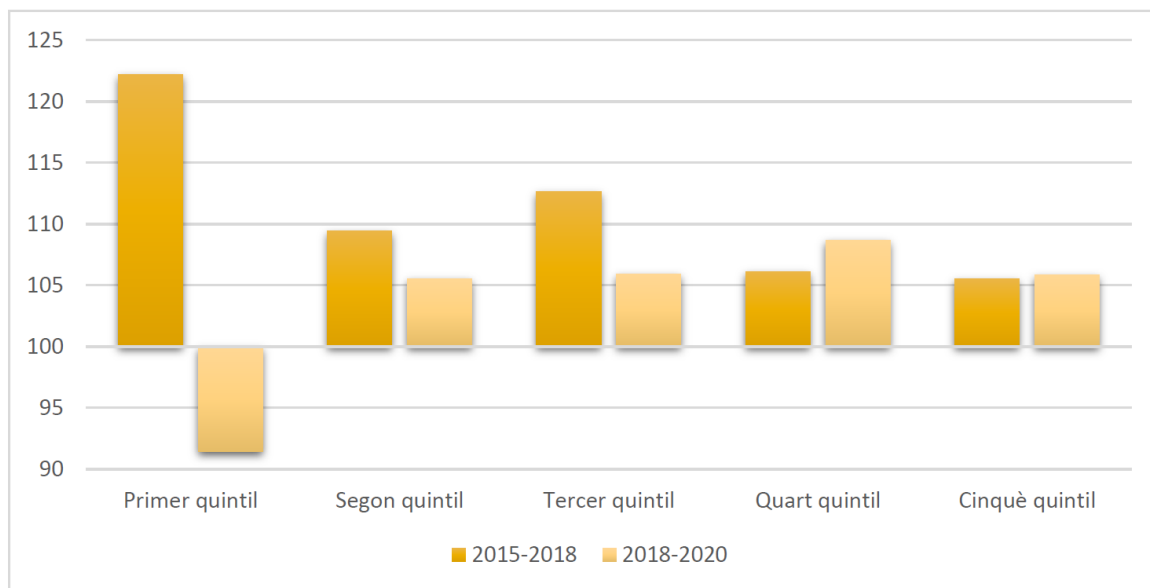
Aquesta tendència es va trencar en els dos darrers anys abans de la pandèmia, amb un creixement econòmic centrat en les capes mitjanes altes: els quintils 3, 4 i 5 han millorat la participació sobre la renda en 1 punt percentual, que ha anat en detriment dels quintils 1 (0,8 punts) i 2 (0,2 punts). La població més vulnerable, situada al quintil 1, no només ha perdut capacitat econòmica respecte al total de la població (el 2020 concentra el 6,3% de la renda, vuit dècimes menys que el 2018), sinó també en termes absoluts: la renda mitjana per persona s'ha reduït de 7.149 a 6.537 euros anuals en aquests dos anys, de manera que ha estat l'únic segment que ha perdut nivell de renda.

Gràfic 11. Proporció de la renda segons els quintils, sobre la renda total. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Gràfic 12. Evolució de la renda mitjana per unitat de consum (base 2015 = 100), segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Taula 5. Renda mitjana per unitat de consum, segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020

Quintil	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Quintil 1	5.850	6.523	6.385	7.149	7.082	6.537
Quintil 2	12.024	12.555	12.338	13.158	13.246	13.889
Quintil 3	16.130	16.787	16.922	18.172	17.870	19.249
Quintil 4	21.811	22.060	22.781	23.149	23.822	25.162
Quintil 5	35.361	36.258	36.354	37.321	38.256	39.501

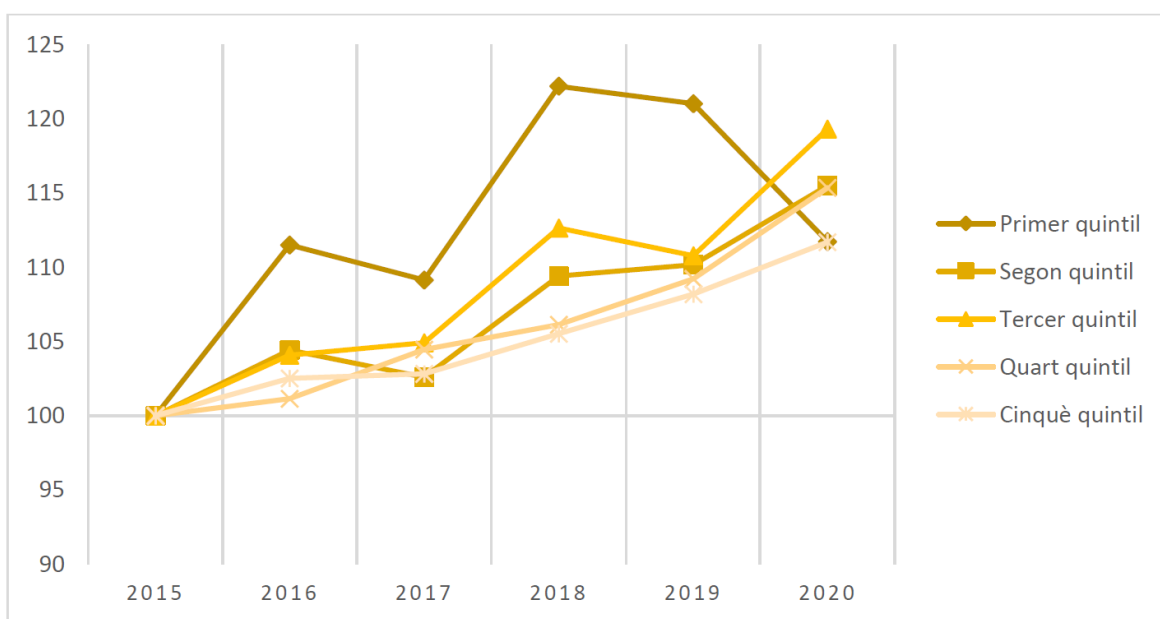
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Taula 6. Proporció de la renda total acumulada per cada quintil de renda. Catalunya. Anys 2015-2020

Quintil	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Quintil 1	6,4	6,9	6,7	7,2	7,1	6,3
Quintil 2	13,2	13,4	13	13,3	13,2	13,2
Quintil 3	17,7	17,8	17,9	18,4	17,8	18,6
Quintil 4	23,9	23,4	24,1	23,4	23,8	24,1
Quintil 5	38,8	38,4	38,4	37,7	38,1	37,8

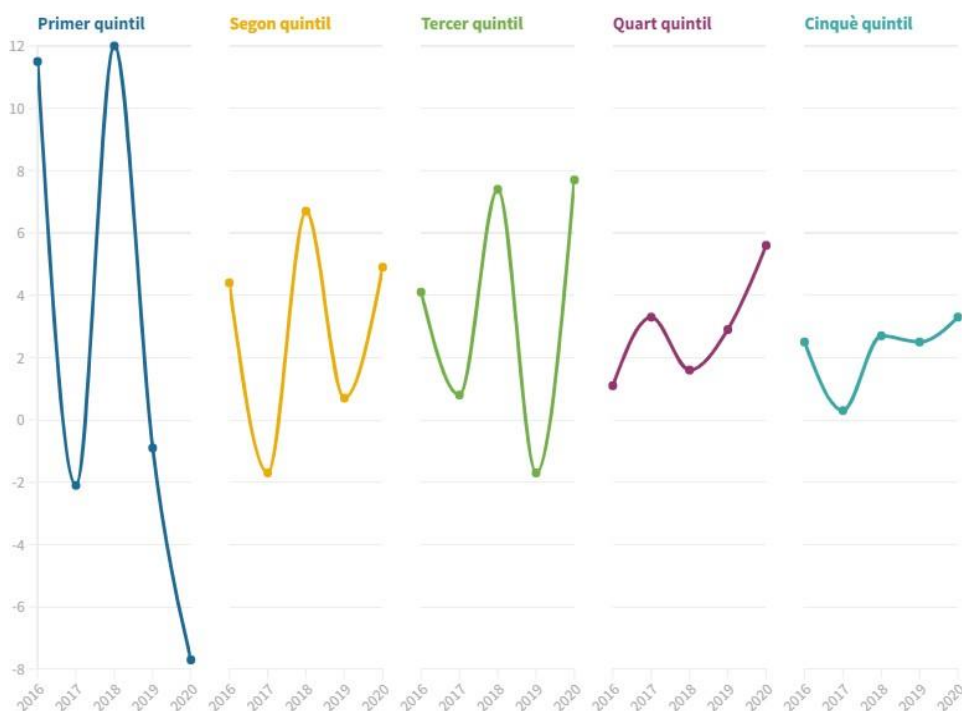
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Gràfic 13. Evolució de la renda mitjana per unitat de consum (base 2015 = 100), segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

Gràfic 14. Evolució interanual de la renda mitjana per unitat de consum, segons els quintils de renda. Catalunya. Anys 2015- 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

4.3 Desigualtat econòmica

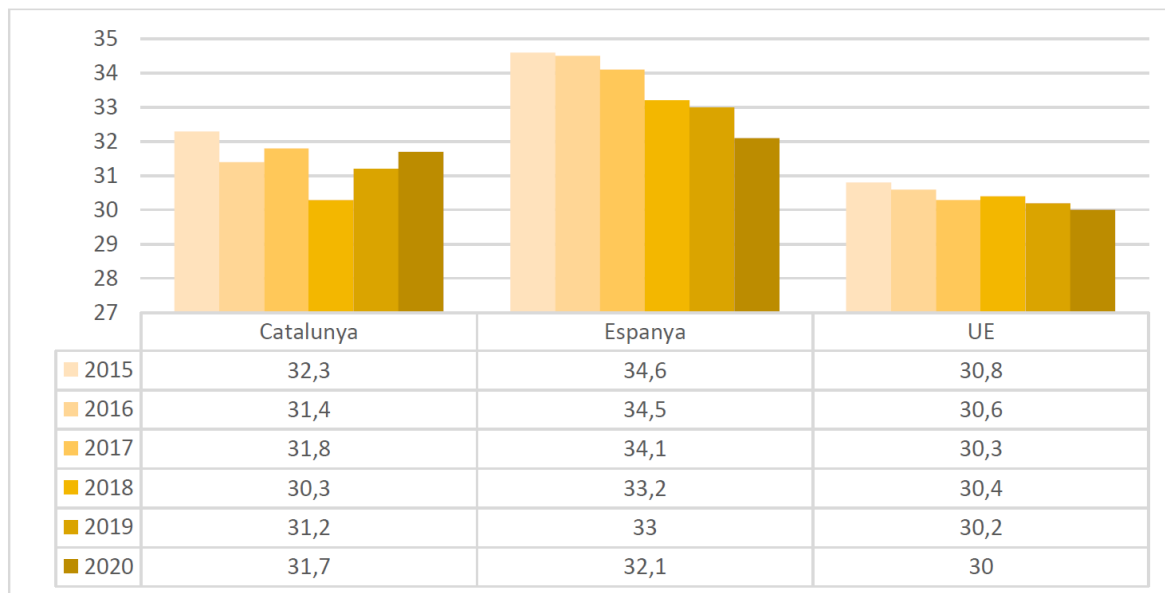
Els avenços que es van produir pel que fa a equitat econòmica en sortir de la crisi van permetre harmonitzar els nivells de desigualtat als estàndards comunitaris. El coeficient de Gini, que tradicionalment havia estat superior a Catalunya respecte a la mitjana comunitària, va arribar a disminuir per sota d'aquesta referència l'any 2018. Des de llavors, com s'ha vist, la desigualtat ha tornat a repuntar a Catalunya, i ho ha fet amb força. Aquest canvi de tendència ha causat un impacte a l'hora de comparar els resultats. A l'inici de la pandèmia Catalunya tornava a tenir uns registres de desigualtat substancialment superiors a la referència europea, que continuava avançant lentament cap a uns nivells més elevats d'igualtat econòmica. El coeficient de Gini a Catalunya (31,7) era 1,7 punts més alt que el registre comunitari (30), que precisament l'any 2020 va assolir el valor més baix (és a dir, el màxim nivell d'igualtat econòmica) del quinquenni.

En tot cas, els registres de desigualtat a Catalunya encara són inferiors a la mitjana estatal (32,1 punts), si bé la distància s'està reduint notablement gràcies als avenços en igualtat econòmica que l'Estat espanyol encadenava any rere any.

Sigui com sigui, Catalunya es manté al nivell dels països comunitaris amb més desigualtat d'ingressos de la població. Tan sols alguns països del sud d'Europa (Espanya

i Itàlia) i de l'est (Romania, Letònia, Lituània i Bulgària) presenten una desigualtat de rendes superior. A més, en un any ha caigut dues posicions en l'escala comunitària segons el nivell d'igualtat, i en dos anys, sis posicions.

Gràfic 15. Coeficient de Gini. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

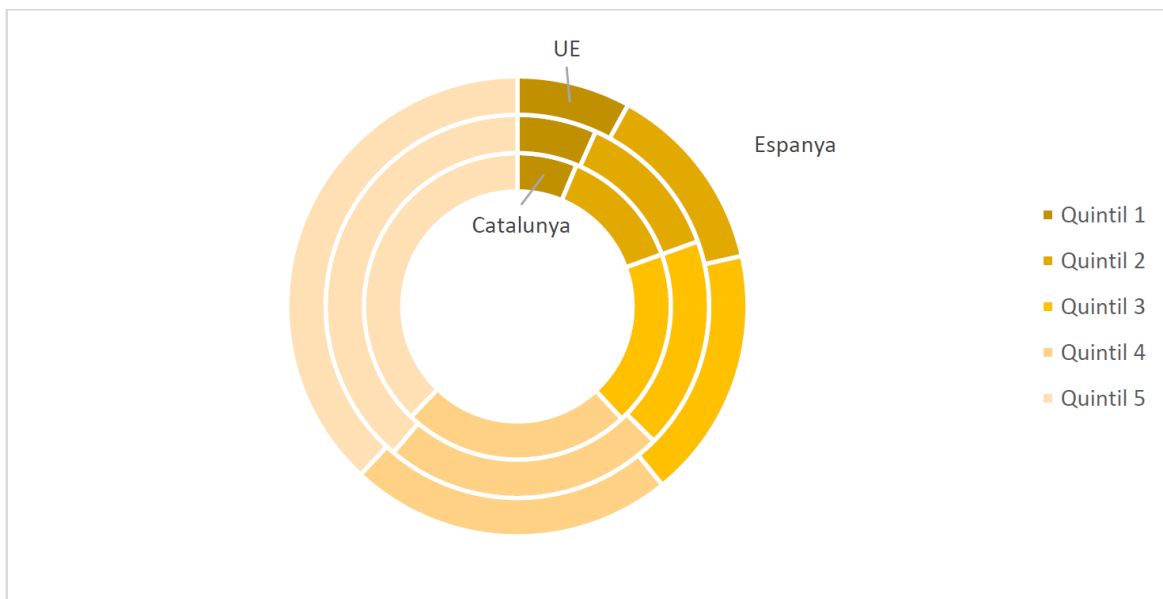

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

El motiu d'aquest alt nivell de desigualtat en l'anàlisi comparativa comunitària es torna a situar en la població amb menys ingressos: la desigualtat a Catalunya és determinada, principalment, perquè la població amb baixos ingressos té uns ingressos comparativament baixos. El primer quintil de població acumulava a Catalunya el 6,3% de la renda total, mentre que en la mitjana comunitària aquest mateix grup n'acumulava el 8%. Tan sols a Romania i Bulgària, el 20% de població amb menys ingressos va disposar d'un nivell tan baix d'ingressos.

La població amb més ingressos va concentrar un 37,8% de la renda total de Catalunya. És un registre molt superior al dels altres quintils, però, en canvi, no va ser un registre extraordinàriament alt des d'un punt de vista europeu (de fet, fins i tot va ser inferior a la mitjana comunitària, 38,1%). On sí que hi ha una alta acumulació de renda és a les capes mitjanes, que a Catalunya concentren un percentatge més elevat de la renda total respecte a les capes mitjanes de la Unió Europea.

Gràfic 16. Proporció de renda acumulada, per quintils. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

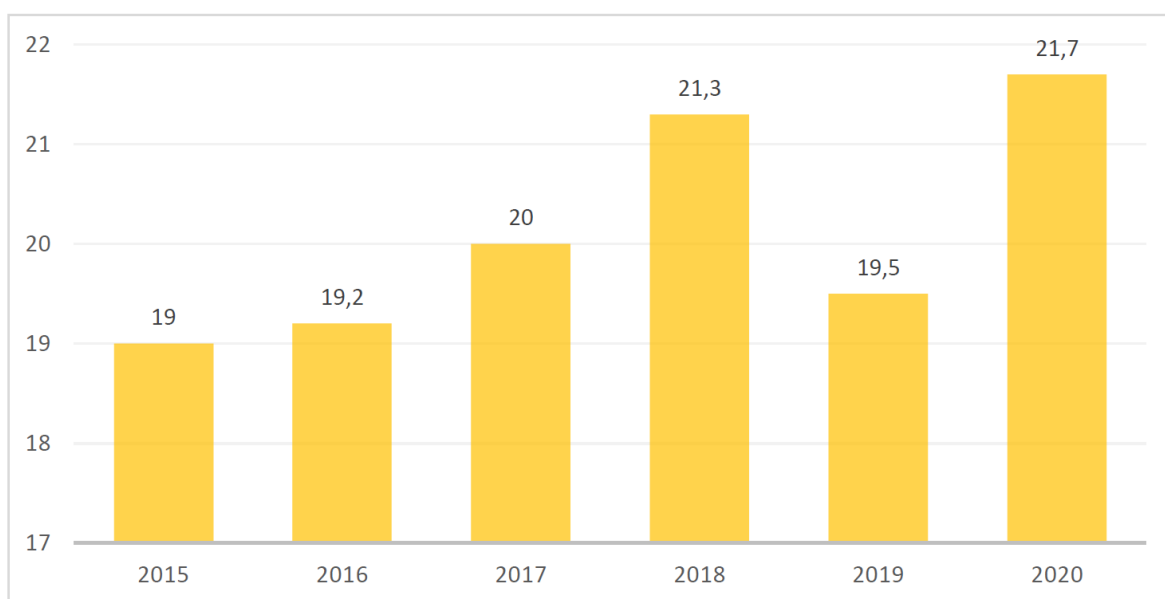
5 POBRESA I EXCLUSIÓ SOCIAL

5.1 Creix el risc de pobresa: afecta el 21,7% de la població

Segons les dades de renda de l'any natural 2019, el 21,7% de la població catalana està en una situació de pobresa monetària, la proporció més alta que s'ha registrat durant el sexenni i la darrera dècada; són 2,2 punts més que el valor del 2019, un augment interanual que no s'havia produït anteriorment amb aquesta intensitat.

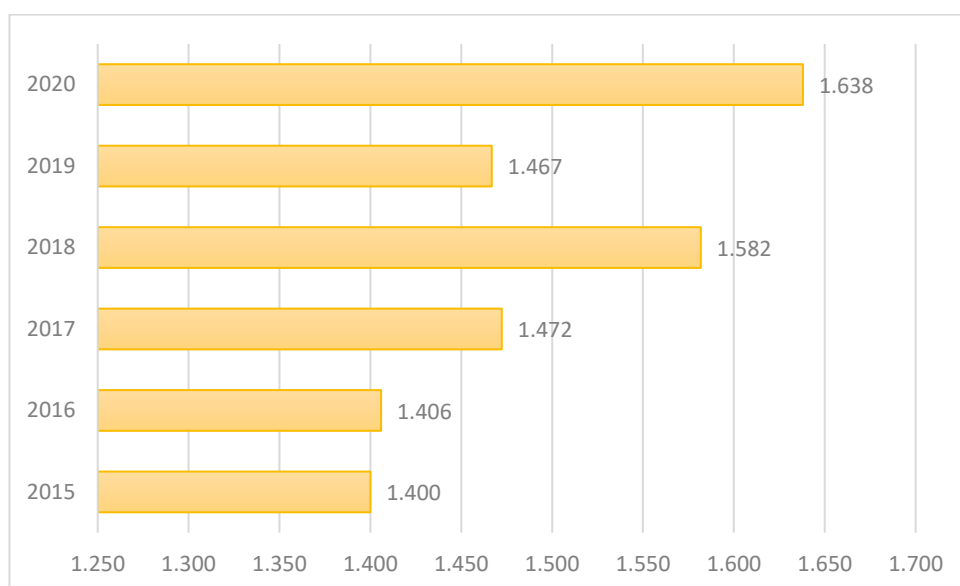
En nombres absoluts, hi ha 1.637.969 persones afectades per la pobresa; es tracta, també, del registre més alt del darrer sexenni i dècada, que es tradueix en 170.000 persones més de les que es trobaven en aquesta situació l'any 2019.

Gràfic 17. Proporció de persones en situació de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 18. Persones en situació de pobresa (milers). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

L'augment de la pobresa en un context de creixement econòmic s'explica pels factors següents:

- Factors estructurals: a) els alts nivells de desigualtat econòmica que hi ha a Catalunya i en el context europeu; b) la permanència de col·lectius amb un risc de pobresa permanentment alt (com infants, joves i persones de nacionalitat estrangera), i c) el dèbil efecte que les prestacions socials tenen en la lluita contra la pobresa.
- Factors circumstancials: a) l'augment del llindar de pobresa (a causa de l'augment general del nivell de renda), que fa que el punt de sortida de la pobresa vagi augmentant any rere any, i b) el fet que les capes de població amb una renda inferior són les que s'han beneficiat menys d'aquest darrer període de creixement econòmic, com s'ha esmentat al capítol anterior.

5.2 Una primera explicació tècnica: creix la pobresa perquè també creix el llindar de pobresa

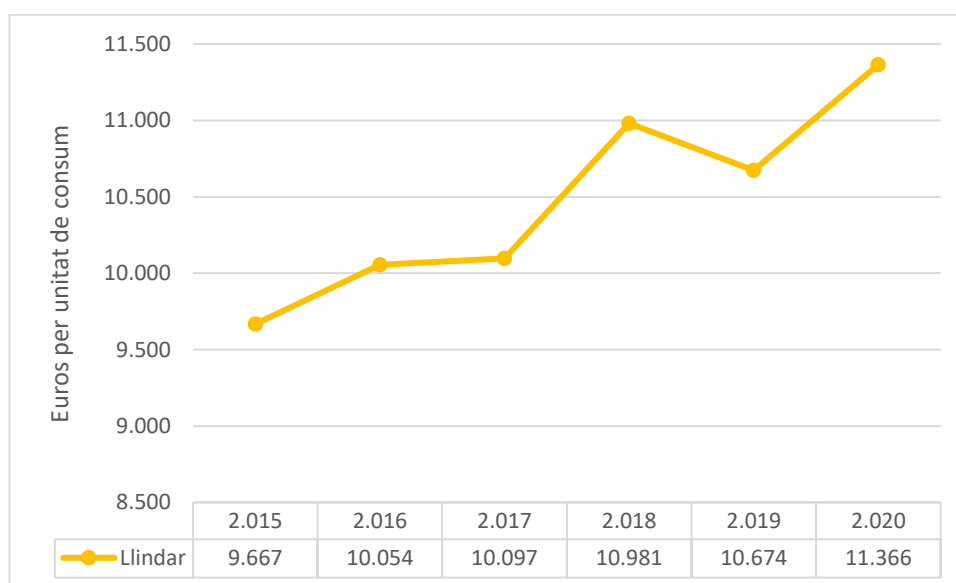
Hi ha suficients factors socials que expliquen el creixement del risc de pobresa a Catalunya i també el fet que es trobi en un nivell alt dins del context comunitari; per això, per atribuir-los la importància que els pertoca, els desgranarem al llarg d'aquest informe.

No obstant això, no hem d'infravalorar l'impacte que té un aspecte tècnic en els resultats oficials: la variabilitat del llindar de pobresa. En la metodologia que accepten de manera convencional els països de la Unió Europea, el llindar de pobresa es calcula

anualment a partir del nivell de renda de cada territori: per això diem que és un enfocament relatiu. En concret, el llindar se situa en el 60% de la renda mediana per unitat de consum, que l'any 2020 a Catalunya va ser d'11.366 euros. En un context de creixement econòmic sostingut com el del sexenni 2015-2020, el llindar de pobresa també ha presentat una tendència a l'alça: entre els anys 2015 i 2020 ha augmentat en 1.700 euros per unitat de consum (un 17,6% més), amb una tendència de creixement que només es va interrompre l'any 2019.

La relació que hi ha entre el llindar de pobresa i el risc de pobresa és evident, ja que tant un indicador com l'altre han evolucionat d'una manera similar al llarg d'aquest sexenni.

Gràfic 19. Evolució del llindar de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Aquest llindar parteix de la referència d'una unitat de consum (equivalent a una persona que viu sola). Per a altres tipus de llars, amb més d'una unitat de consum, els ingressos anuals necessaris per evitar la pobresa són els que consten a la taula 7 (tipus de llars més habituals).

Taula 7. Llindar de pobresa, segons els tipus de llars principals (en euros anuals per al conjunt de la llar). Catalunya. Any 2020

Tipus de llar	Llindar de pobresa
Una persona sola	11.366
Dues persones adultes	17.048
Una persona adulta i un infant	14.775
Dues persones adultes i un infant	20.458
Dues persones adultes i dos infants	23.868
Tres persones adultes	22.731
Dues persones adultes i tres infants	27.277

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Nota: es consideren infants tots els menors de 14 anys.

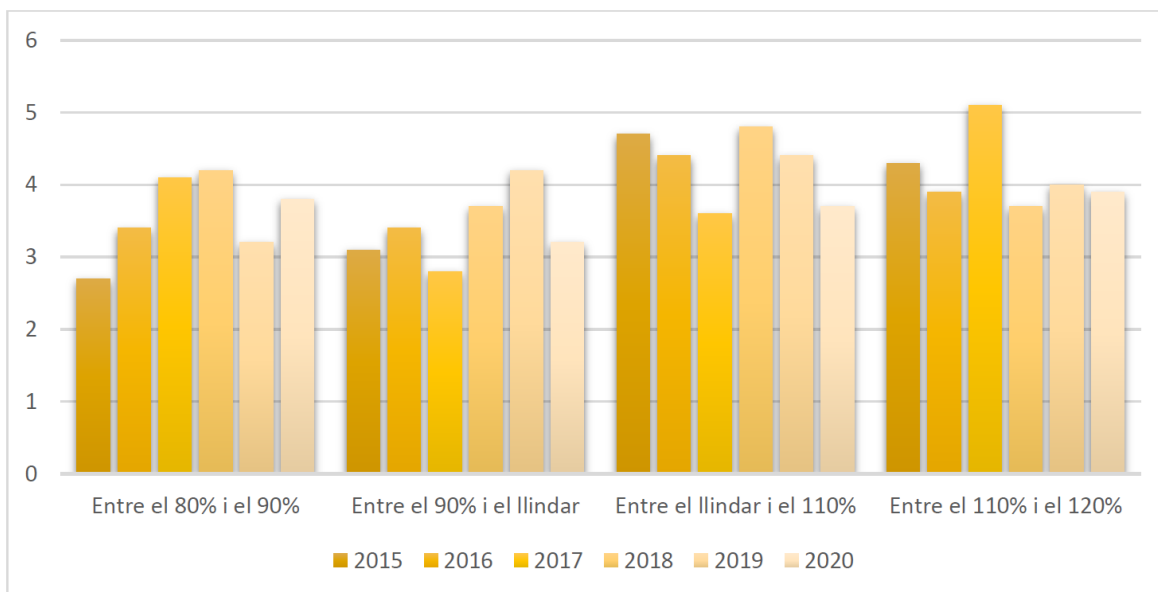
Com havíem indicat en edicions anteriors, l'elasticitat del llindar esmentat pot generar grans variacions en els resultats de pobresa d'un any a l'altre. Aquests resultats, però, també depenen de la distribució de la població al voltant del llindar: és a dir, un augment del llindar de pobresa pot no tenir conseqüències remarcables en els registres de pobresa si just per sobre d'aquest valor hi ha un volum reduït de població; en canvi, un petit augment del llindar pot inflar els resultats si just per sobre afecta una àmplia capa de població.

Els resultats demostren aquesta explicació. En els darrers anys s'ha anat reduint el percentatge de població situada just per sobre del llindar de pobresa, que ha estat engolida pel creixement d'aquest indicador.

Per exemple, el percentatge de població catalana que té uns ingressos lleugerament superiors al llindar de pobresa (des d'aquest valor fins a un 20% per sobre) ha passat del 9% l'any 2015 al 7,6% l'any 2020. Això s'ha notat en el grup de població amb uns ingressos lleugerament inferiors al llindar de pobresa, que ha augmentat: d'un 5,8% a un 7% entre el 2015 i el 2020.

Així doncs, en edicions anteriors vam estimar que probablement augmentaria el registre de persones en situació de pobresa, fins i tot en contextos de creixement econòmic, atès el volum substancial de població que es trobava immediatament per sobre del llindar. I això ha estat el que ha passat, en gran part, en els anys d'augment del risc de pobresa a Catalunya.

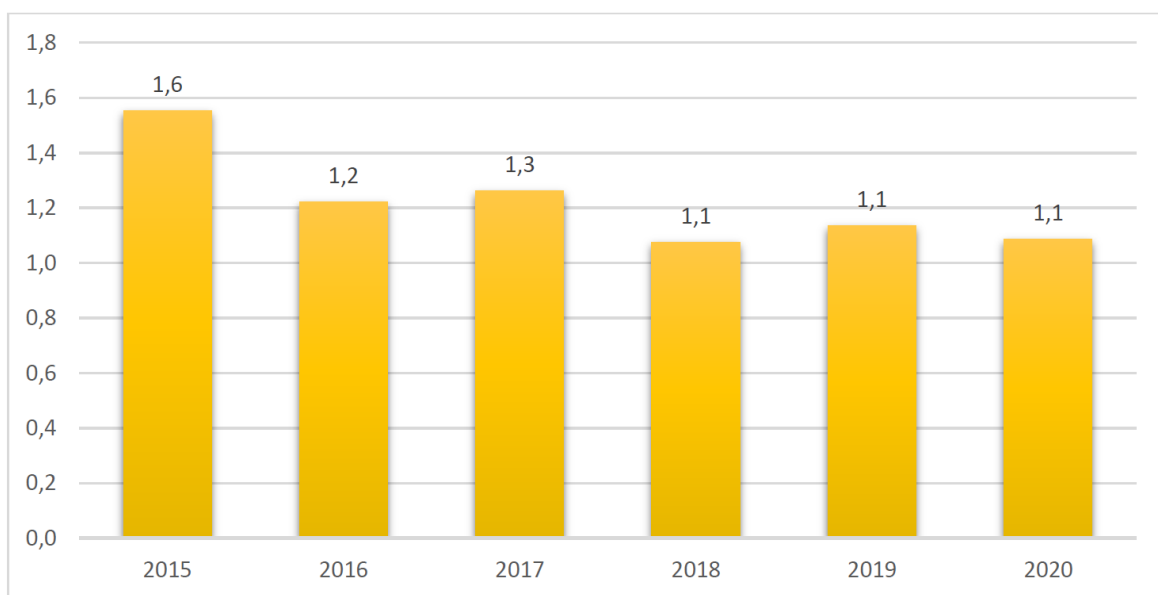
Gràfic 20. Proporció de població situada en trams propers al llindar de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

La ràtio entre la població que es troba lleugerament per sobre i la que es troba per sota del llindar era d'1,6 l'any 2015 (per cada persona situada just per sota del llindar de pobresa n'hi havia 1,6 situades just per sobre), mentre que els darrers anys s'ha estabilitzat en 1,1.

Gràfic 21. Ràtio entre la població situada just per sobre del llindar de pobresa (entre el 100% i el 120% del llindar) i la població situada just per sota del llindar de pobresa (entre el 80% i el 100% del llindar). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

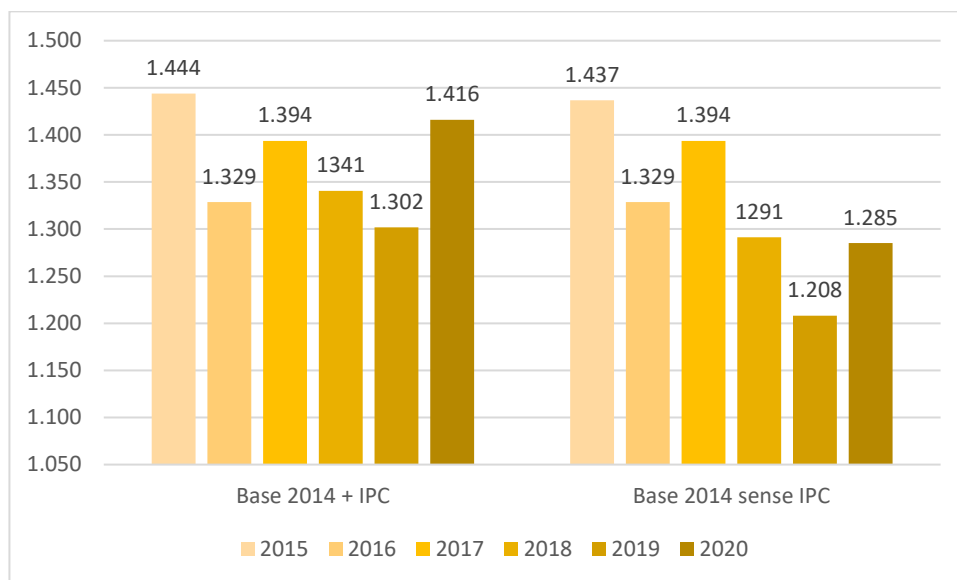
5.3 Risc de pobresa amb el llindar ancorat: tendència a la reducció (però augment el darrer any)

L'any 2020, per evitar la pobresa, cal un nivell de renda superior al del 2015. Evidentment, això suposa un problema quan es vol traçar una comparació temporal: sabem que el risc de pobresa ha augmentat i que almenys una part d'aquest creixement es pot imputar simplement a l'augment del llindar de pobresa.

En la comunitat científica, l'estratègia més habitual que hi ha per fer-hi front consisteix a ancorar el llindar de pobresa a una data de referència: a partir d'aquest punt, cada any es calcula el risc de pobresa segons el mateix registre. En aquest treball hem ancorat el llindar de pobresa del 2014 (9.767 euros per unitat de consum) i l'hem mantingut estable, calculant any rere any del sexenni quin hauria estat el volum de població en risc de pobresa segons aquest llindar fix. A més, hem desdoblant l'anàlisi imputant també l'evolució de l'IPC.

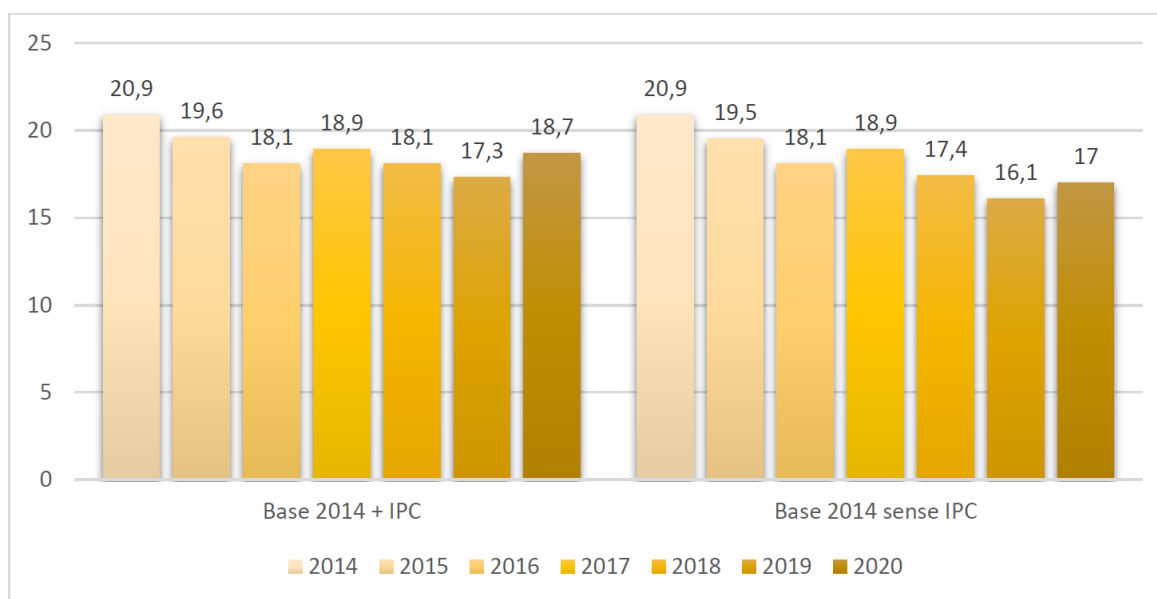
Aquest càlcul mostra que el 2020 hi ha entre un 17% i un 18,7% de la població catalana que té uns ingressos inferiors al llindar de pobresa de l'any 2015, en funció de si computem o no l'IPC d'aquest període. Tant en un cas com en l'altre, és un registre substancialment inferior al 21,7% registrat amb el llindar del 2020 i també és inferior a les dades de pobresa de l'inici del sexenni. En nombres absoluts, les dades de pobresa del 2020 es reduirien entre 220.000 i 353.000 persones si haguéssim utilitzat el llindar de pobresa del 2015. Per tant, efectivament, una part de la tendència a l'alça del risc de pobresa d'aquests darrers cinc anys s'explica per aquesta qüestió tècnica: el creixement del llindar. En tot cas, les dades del 2020 mostren que l'augment del risc de pobresa ha estat molt superior al del llindar i, de fet, són superiors als registres del 2019, sigui quina sigui la metodologia de càlcul (amb el llindar ancorat o no). Això significa que l'augment del risc de pobresa de l'any 2020 va més enllà d'aquest aspecte tècnic i s'atribueix, sobretot, al creixement de la desigualtat que ha provocat la frenada en la recuperació econòmica en les capes amb menys ingressos, com s'ha indicat a [**DESIGUALTAT D'INGRESSOS**](#).

Gràfic 22. Persones afectades per la pobresa (milers) amb el llindar de pobresa ancorat al 2014 (amb evolució de l'IPC i sense). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 23. Proporció de persones afectades per la pobresa amb el llindar de pobresa ancorat al 2014 (amb evolució de l'IPC i sense). Catalunya. Anys 2015-2020

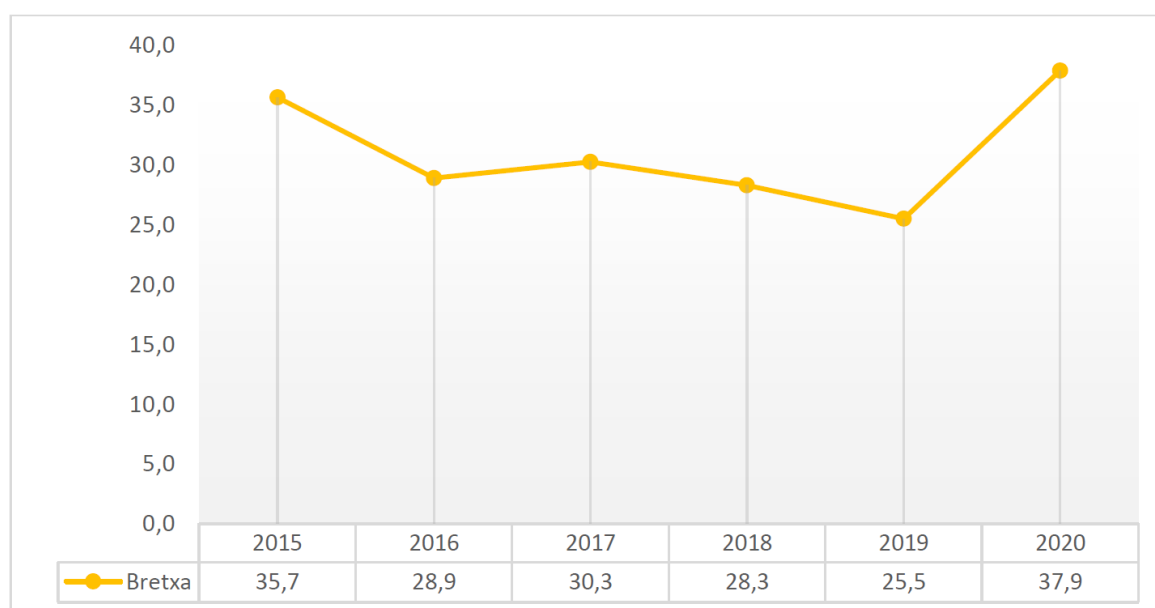
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

5.4 Augmenta la intensitat de la pobresa: la població en risc de pobresa perd ingressos

Les dades constaten que hi ha un gran nombre de persones en situació de pobresa, però ara ens interessa determinar la intensitat d'aquesta pobresa. Per avaluar aquesta dimensió, se sol utilitzar un indicador conegut com a bretxa de pobresa, que mesura la distància que separa les persones en situació de pobresa (concretament, la renda mediana d'aquest col·lectiu) respecte al llindar de pobresa. L'any 2020, la renda mediana de la població en situació de pobresa va ser de 7.056 euros per unitat de consum, i el llindar de pobresa, d'11.366 euros per unitat de consum. Per tant, la bretxa de pobresa (expressada en percentatge sobre el llindar) va ser del 37,9%.

Del darrer sexenni, el 2020 és l'any en què la pobresa ha estat més intensa, per la qual cosa s'ha trencat l'evolució a la baixa que va caracteritzar la sortida de la crisi econòmica. L'augment respecte als resultats del 2019, de 12,4 punts, és conseqüència de la gran desigualtat econòmica i de les dificultats que les persones amb menys ingressos han tingut per mantenir-se en el procés de recuperació econòmica.

Gràfic 24. Bretxa (intensitat) de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020

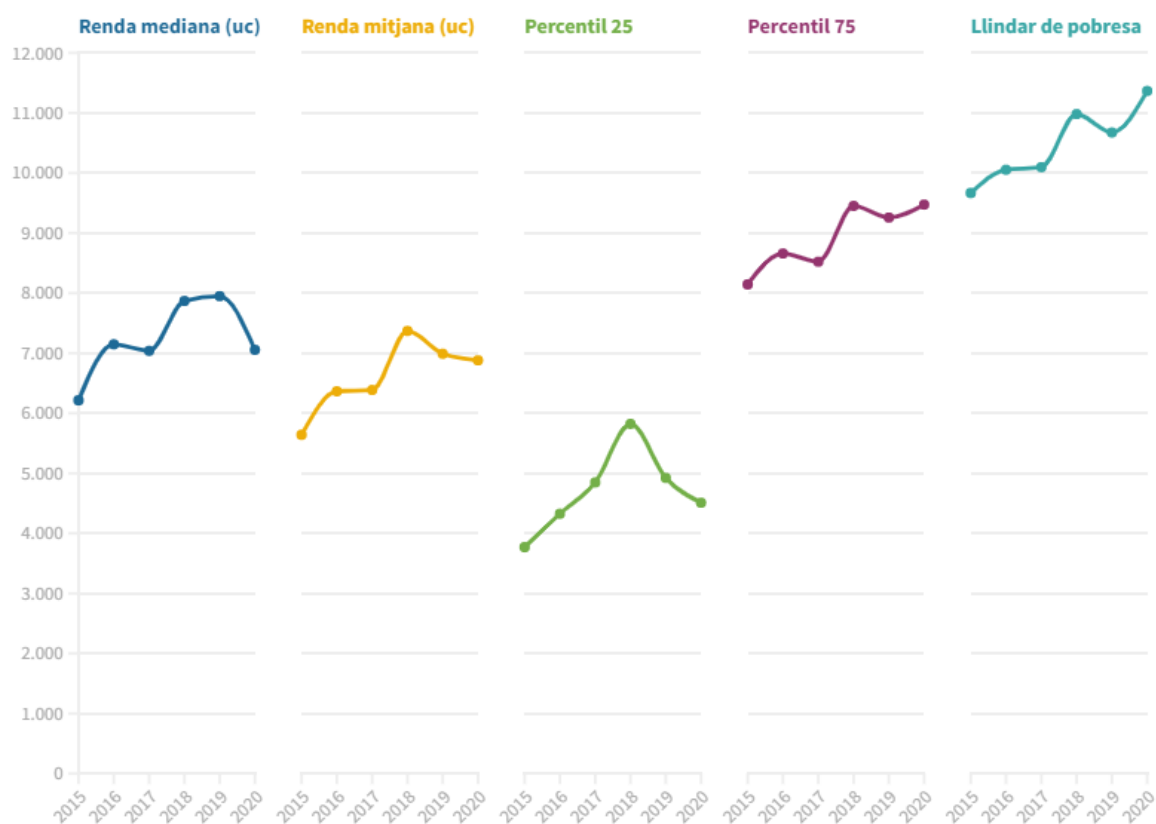
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

L'àmplia distància entre els ingressos de la població en situació de pobresa i el llindar de pobresa es veu al gràfic 25. La renda mediana de la població en situació de pobresa (indicador de referència per calcular la intensitat de la pobresa) va disminuir en gairebé 900 euros per unitat de consum l'any 2020, mentre que el llindar de pobresa va créixer quasi 700 euros; per tant, la distància en relació amb la sortida de la pobresa va passar dels 2.700 als 4.300 euros per unitat de consum, aproximadament, en només un any.

A més de la caiguda d'ingressos entre la població en situació de pobresa, s'han amplifecat les desigualtats internes. Així, el rang interquartílic (la distància entre els percentils 25 i 75 en els ingressos de la població en situació de pobresa) ha augmentat amb força, especialment els dos darrers anys: de 3.629 euros el 2018 a 4.964 el 2020.

Això s'ha produït per la disminució d'ingressos en els trams inferiors. El percentil 25 d'aquest col·lectiu (és a dir, els ingressos del 25% de la població amb menys ingressos dins del col·lectiu de persones en situació de pobresa) ha caigut fins als 4.510 euros per unitat de consum, uns 1.300 menys que dos anys enrere. Aquesta dada evidencia que d'aquest col·lectiu la població més vulnerable ha estat la més perjudicada.

Gràfic 25. Mediana, mitjana i percentils 25 i 75 de la renda per unitat de consum entre les persones en situació de pobresa. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

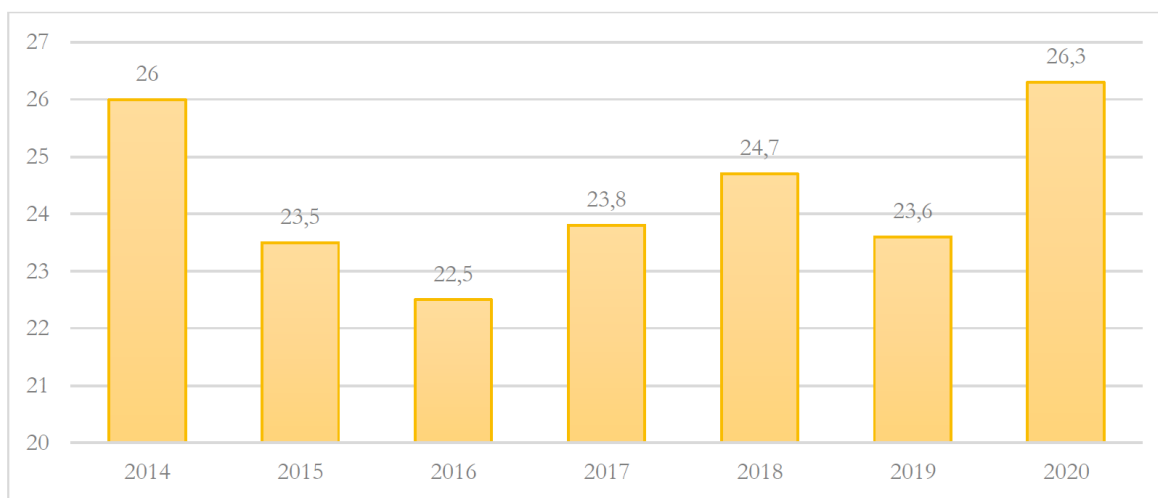
5.5 Gairebé dos milions de persones en situació de pobresa o exclusió social

El Consell Europeu va crear la taxa de pobresa o exclusió social (AROPE) en el marc de l'Estratègia Europa 2020. L'objectiu era disposar d'un indicador complementari al de

pobresa monetària que incorporés, també, les persones que viuen en llars afectades per privació material greu o per baixa intensitat de treball. En conseqüència, la seva prevalença mai pot ser inferior a la de la pobresa monetària.

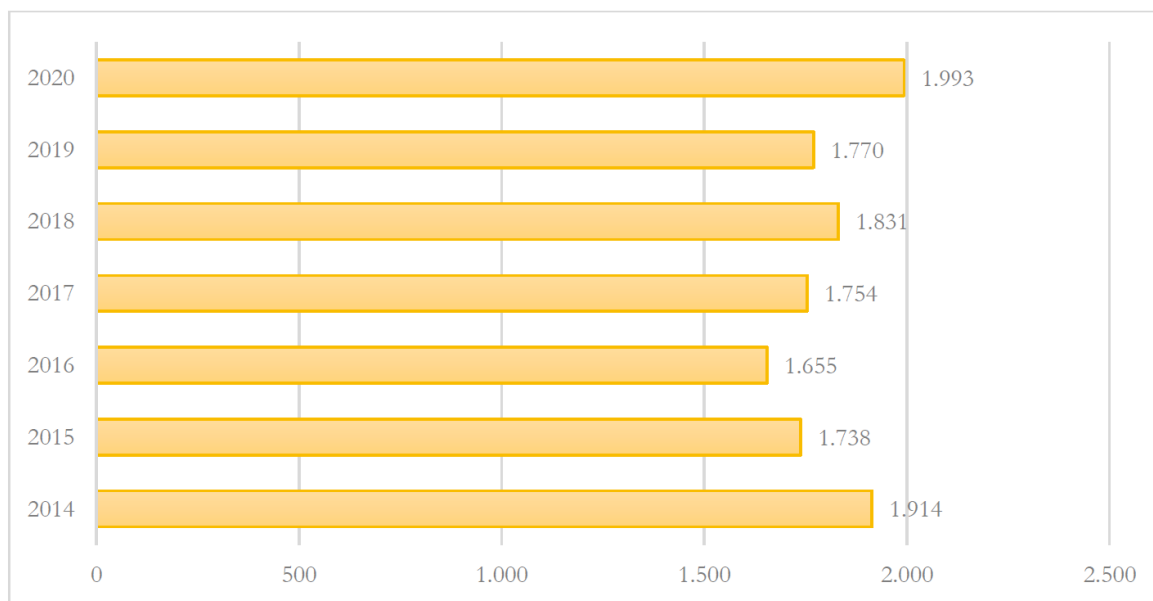
L'any 2020, gairebé dos milions de persones es trobaven en risc de pobresa o exclusió social a Catalunya i representaven, per tant, més d'una de cada quatre persones (26,3%). L'augment respecte a les dades del 2019 ha estat substancial, tant en nombres absoluts (amb un creixement de 223.000 persones) com en nombres relatius (2,7 punts percentuals més de població afectada), i ha provocat el trencament dels registres històrics d'aquest indicador: mai hi havia hagut tantes persones afectades.

Gràfic 26. Proporció de persones en situació de risc de pobresa o exclusió social (AROE). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 27. Persones en situació de risc de pobresa i exclusió social (AROPE) (milers). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

L'any 2010, la Unió Europea es va proposar complir l'objectiu de reduir en 20 milions les persones afectades pel risc de pobresa i exclusió social fins al 2020. A Catalunya, aquesta dada equivalia proporcionalment a assolir uns registres d'1.430.000 persones, però el gràfic 27 evidencia que no ha estat així: s'ha sobrepassat en 563.000 persones, és a dir, un 39% més respecte a la referència esmentada. Els resultats del 2020 han allunyat encara més la possibilitat de complir aquest objectiu, si bé la tendència de la taxa AROPE durant la darrera dècada a Catalunya ja feia preveure que no s'assoliria la fita.

A Catalunya, l'indicador AROPE és en gran part determinat pels resultats de pobresa monetària perquè vuit de cada deu persones afectades per aquest indicador es troben en situació de pobresa, sigui de manera exclusiva o en combinació amb algun dels altres dos indicadors. La baixa intensitat laboral és la segona dimensió més generalitzada, amb un 9,8% de la població catalana (lluny del 21,7% registrat en la dimensió de pobresa monetària), mentre que la privació material greu és la dimensió amb menys població afectada (6,2%), tal com ha succeït en la major part dels anys d'aquesta sèrie.

Com s'observa a la taula 8, pràcticament tots els indicadors han empitjorat l'any 2020 respecte del 2019 i, a més, en la majoria dels casos s'han registrat els nivells més desfavorables de tot el sexenni 2015-2020. Només l'afectació simultània de les tres dimensions, que el 2020 corresponia a un 0,7% de la població (1,1 punts menys que el 2019), ha presentat un comportament inequívocament oposat a aquesta tendència general.

Taula 8. Interseccions entre pobresa monetària, baixa intensitat laboral i privació material greu. Catalunya. Anys 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Només pobresa	11,8	13	13,5	15	13,5	13,7
Només privació material greu	2	1,5	1,7	1,7	1,9	1,9
Només baixa intensitat laboral	2,4	1,8	2,1	1,6	2	2,7
Pobresa i privació material greu	3	2,5	2,1	3,6	1,9	3,4
Pobresa i baixa intensitat laboral	2,7	2,2	3,3	1,5	2,3	3,8
Privació material greu i baixa intensitat laboral	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
Les tres dimensions	1,5	1,4	1,2	1,1	1,8	0,7
Total pobresa	19	19	20	21,3	19,5	21,7
Total privació material greu	6,6	5,5	5,1	6,5	5,7	6,2
Total baixa intensitat laboral	6,7	5,5	6,7	4,3	8,3	9,8
Total una afectació	16,2	16,3	17,3	18,3	17,4	18,4
Total dues afectacions	5,8	4,8	5,5	5,2	4,3	7,2
Total AROPE	23,5	22,5	23,8	24,7	23,6	26,3

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

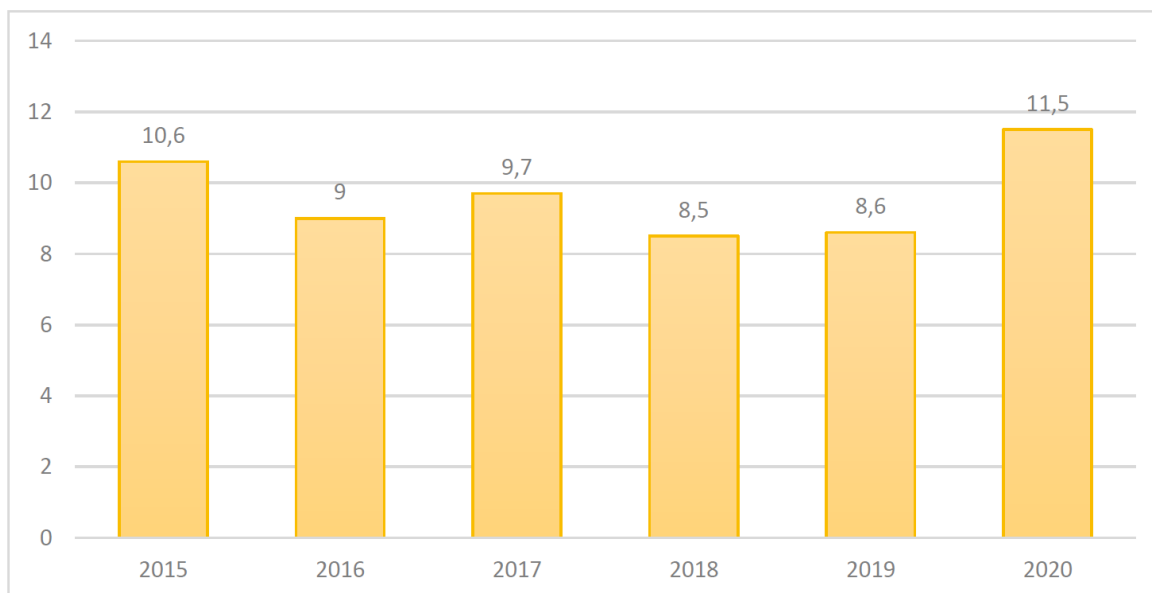
5.6 Creix la pobresa extrema i la pandèmia impacta en les llars sense ingressos

El càlcul convencional del risc de pobresa es basa en el llindar del 60% de la renda mediana per unitat de consum. Un complement d'aquest model consisteix a avaluar la proporció de població que es troba per sota d'un llindar inferior, que habitualment se situa en el 40% de la renda mediana per unitat de consum, i que identifica la població en situació de pobresa extrema. A Catalunya, el 2020 aquest llindar és de 7.577 euros anuals per unitat de consum.

La pobresa extrema va créixer substancialment l'any 2020: hi havia 873.500 persones afectades, que representaven un 11,5% de la població catalana i més de la meitat de la població en situació de pobresa. Tant en nombres absoluts com en la proporció, són les

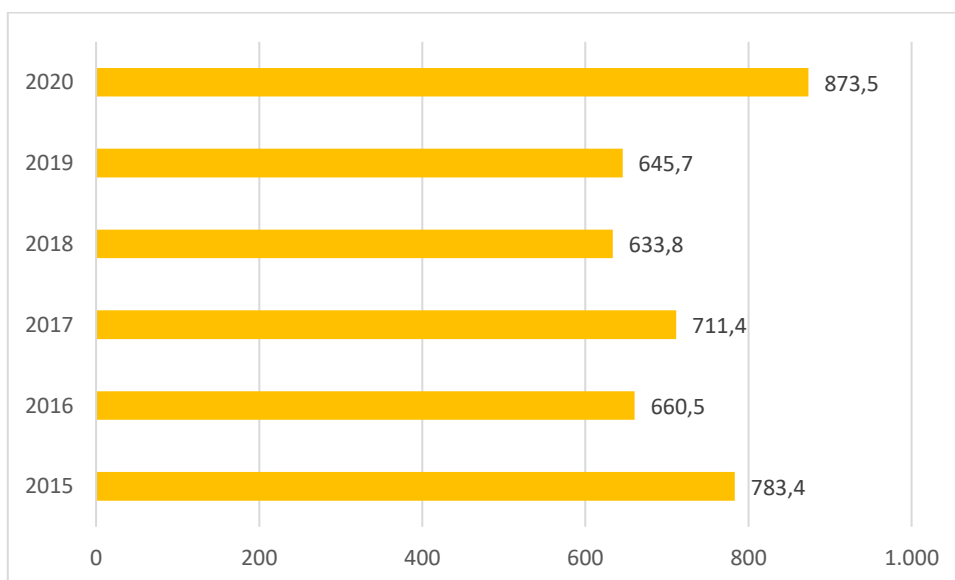
xifres més altes del sexenni (i gairebé de la dècada, només per darrere del 2014). El comportament de la pobresa extrema el 2020 ha trencat la tendència dels anys anteriors, ja que la magnitud de la seva expansió no s'havia vist fins ara: 2,9 punts percentuals i prop de 230.000 persones afectades més que l'any anterior.

Gràfic 28. Proporció de persones en situació de pobresa extrema. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 29. Persones en situació de pobresa extrema (milers). Catalunya. Anys 2015-2020

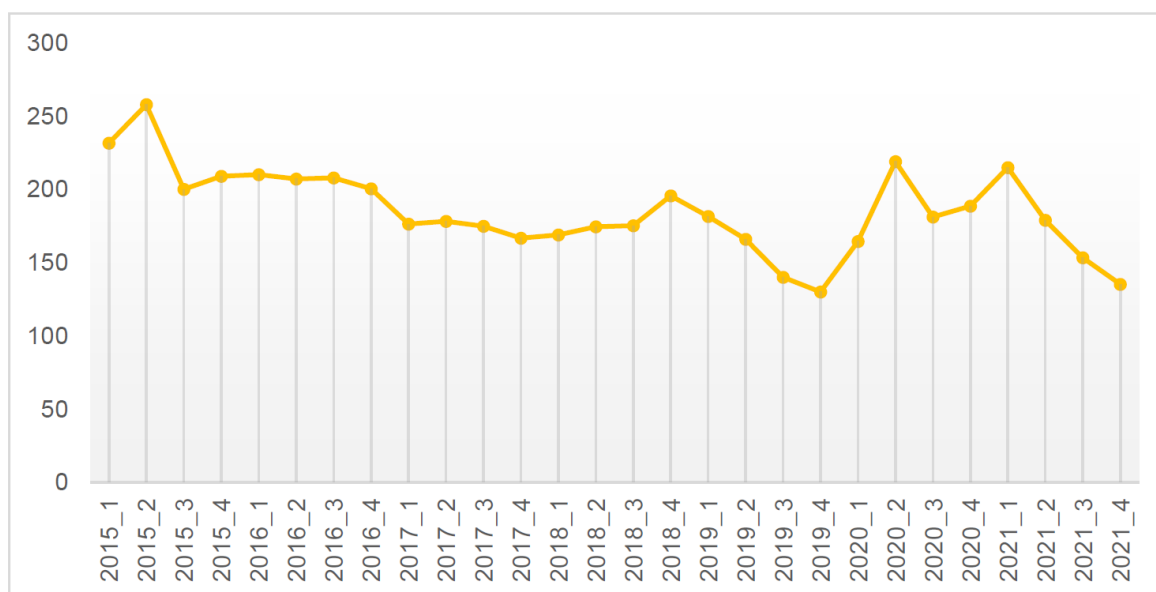
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Com s'ha comentat, les dades més recents de l'Enquesta de condicions de vida sobre els ingressos de la població es van recollir el 2020 i fan referència a l'any natural 2019, però hi ha una altra font d'informació disponible: l'Enquesta de població activa. Encara que no ofereixi prou dades sobre alguns indicadors de renda, dona informació de la població que viu en llars sense ingressos, tot i que ho fa d'una manera poc restrictiva: es consideren llars sense ingressos les que no reben cap salari, ni prestació d'atur ni pensions de jubilació o incapacitat, independentment de si reben ingressos d'alguna altra font, com ajudes provinents de familiars. A més, disposa de dades més recents i, per tant, ja permet avaluar l'impacte que ha tingut la pandèmia.

Les dades mostren una disminució del nombre de llars sense ingressos entre el final de la crisi econòmica i l'esclat de la pandèmia: s'assoleix el registre mínim el darrer trimestre del 2019 (129.900 persones afectades). Cal tenir en compte que són dades que contrasten amb les d'augment de la pobresa extrema, que en aquest mateix període va presentar un pic màxim, com s'ha comentat en aquest apartat.

En els dos primers trimestres del 2020, coincidint amb l'esclat de la pandèmia, el nombre de persones que vivien en llars sense ingressos a Catalunya va créixer prop d'un 70% i va arribar fins a les 218.800 persones en el segon trimestre del 2020. Des de llavors, la tendència general ha estat la recuperació (excepte un nou pic registrat el primer trimestre del 2021: 214.800 persones), i el darrer trimestre del 2021 es va tancar amb 135.000 persones afectades, una dada equivalent a la situació de pre-pandèmia.

Gràfic 30. Població (en milers) que viu en llars sense ingressos. Catalunya. Anys 2015-2021.
Dades trimestrals

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA

5.7 La pandèmia i el conflicte a Ucraïna fan créixer l'índex de misèria (atur més inflació)

Si bé l'indicador de risc de pobresa monetària i el de pobresa o exclusió social (AROPE) són els més utilitzats per avaluar les dificultats socials d'un territori, cal tenir en compte que hi ha altres opcions de mesura. N'és un exemple l'índex de misèria, que fou creat per l'economista Arthur Okun i que consisteix en la suma dels nivells d'inflació i de la taxa d'atur. L'avantatge respecte als altres dos indicadors és que tant la inflació com la taxa d'atur tenen un calendari d'actualització més dinàmic que les dades de renda; per tant, ja podem avaluar els resultats postpandèmia.

Com s'observa al gràfic 31, l'índex de misèria es va reduir dels 18,4 punts als 11,9 punts en el quinquenni 2015-2019. Aquesta caiguda del 35% s'explica pel context socioeconòmic, amb una inflació moderada i una millora progressiva de l'ocupació. Amb l'arribada de la pandèmia, la tendència va canviar de signe. L'any 2020, l'índex de misèria va créixer per primera vegada en la sèrie estudiada (tres dècimes, fins als 12,2 punts), a causa de l'augment de la taxa d'atur (d'un 11% a un 12,6%), que va superar la disminució de la inflació (-0,4 punts interanuals). L'any 2021, aquesta nova tendència es va consolidar a l'alça, si bé va canviar el component principal: la taxa d'atur va tornar a reduir-se (11,6% l'any 2021), però la inflació va créixer de manera intensa (2,9% interanual).

Aquest comportament s'ha reproduït en les quatre demarcacions, amb una disminució de l'índex de misèria entre el 2015 i el 2019 (a Lleida es va allargar fins al 2020, perquè l'atur també es va reduir aquell any) i un augment intens des de l'esclat de la pandèmia. L'any 2021, Tarragona va ser la demarcació que va presentar un índex de misèria més elevat (16,5 punts), seguida de Girona (16 punts), Lleida (14,7 punts) i Barcelona (13,9 punts).

En tot cas, el registre de l'índex de misèria a Catalunya encara és lluny dels nivells assolits durant la crisi econòmica prèvia, amb una mitjana de 21,5 punts entre els anys 2009 i 2014 i un màxim que va arribar als 25,4 punts el 2012.

En darrer terme, la comparació amb el conjunt de l'Estat indica que, en tots els anys estudiats i per a totes les demarcacions, l'afectació va ser inferior a la del registre espanyol, que va tancar l'any 2021 en 17,9 punts.

Gràfic 31. Índex de misèria. Demarcacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona. Catalunya. Espanya. Anys 2015-2021

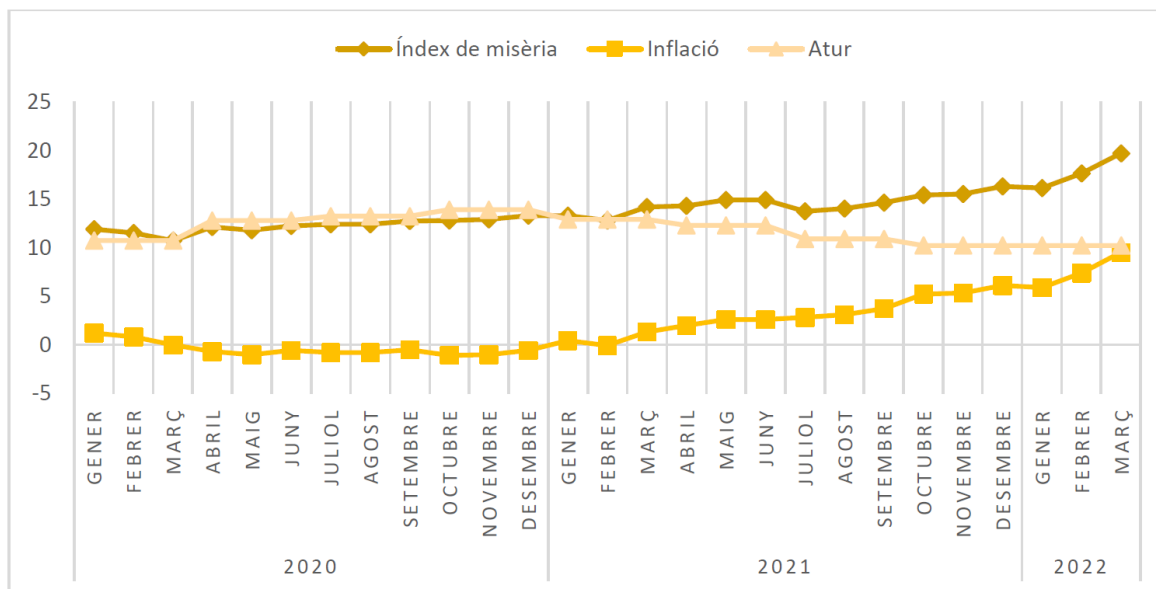
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA I L'INE

A més de les mitjanes anuals, les dades mensuals permeten aproximar-nos a l'efecte que ha tingut l'escalada de la inflació durant el primer trimestre del 2022.

El gràfic 32 mostra que l'índex de misèria ha continuat a l'alça a Catalunya: el març del 2022 se situa en els 19,7 punts, un 84,1% més alt que el març del 2020, amb l'arribada de la pandèmia. Aquest creixement s'ha intensificat de manera progressiva: només el primer trimestre del 2022 ha augmentat un 20%. Paral·lelament, ha anat basculant: si al

llarg del 2020 l'increment s'explicava per l'augment de l'atur (superior a la caiguda dels preus), des de l'any 2021 el principal factor de creixement ha estat la inflació de manera intensa.

Gràfic 32. Índex de misèria mensual. Catalunya. Gener 2020-març 2022

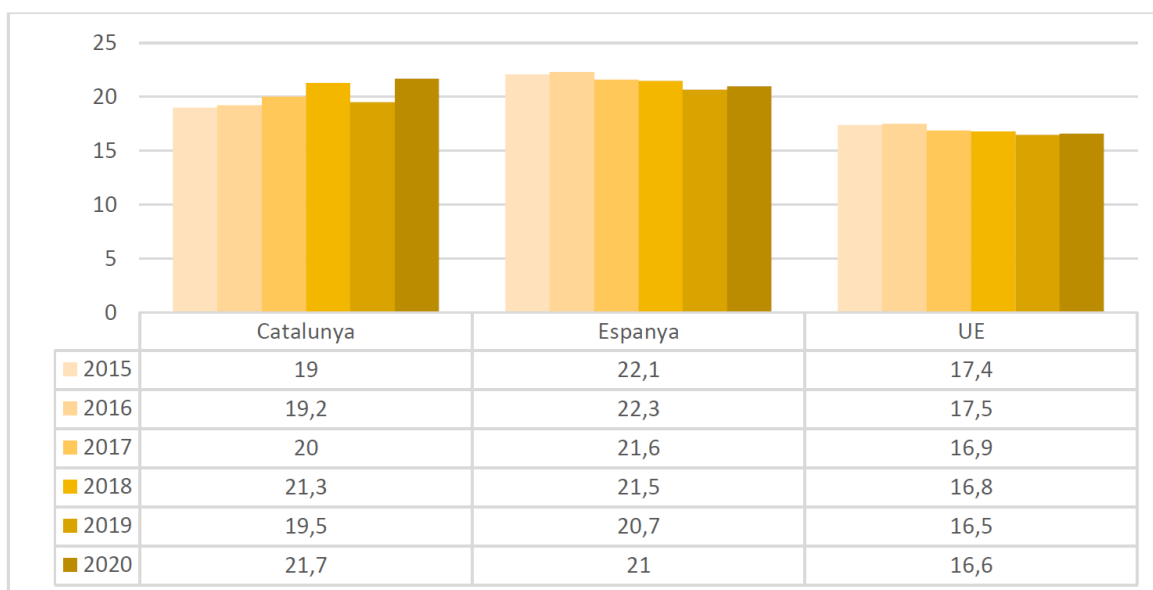
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA I L'INE

Nota: les dades d'atur són trimestrals.

5.8 Les dades de pobresa a Catalunya són de les més altes en l'àmbit comunitari

L'alt risc de pobresa que va registrar Catalunya l'any 2020 (21,7%) no només s'ha convertit en el màxim històric del país, des d'un punt de vista temporal, sinó també de la comparació amb els resultats del conjunt de la UE-27, que continua reduint la pobresa amb una tendència moderada (16,6% l'any 2020). No va ser cap fet excepcional que el registre de pobresa a Catalunya fos més alt que el de la mitjana comunitària, ja que ha estat així al llarg de tota la sèrie temporal estudiada. No obstant això, la distància —de 5,1 punts percentuals— mai havia estat tan àmplia (la mitjana en els cinc anys anteriors havia estat de 2,8 punts percentuals).

Gràfic 33. Risc de pobresa. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

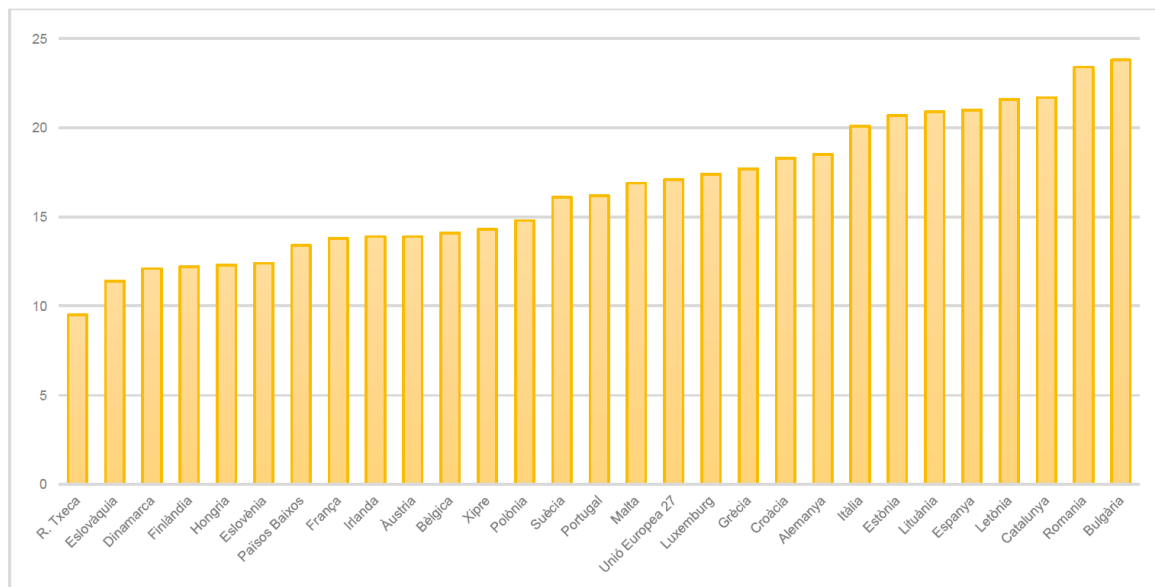
L'augment del risc de pobresa del 2020 a Catalunya ha consolidat una tendència que s'anava gestant en els darrers anys: progressivament, s'ha anat integrant als nivells de pobresa habituals dels països de l'est i del sud d'Europa. Per exemple, les dades del 2015 mostraven que 10 dels 27 països comunitaris tenien un risc de pobresa més alt que el de Catalunya (entre els quals hi havia tots els de l'est d'Europa, excepte Polònia, i països del sud com Portugal, Espanya, Itàlia i Grècia). L'any 2019 encara hi havia set països amb uns registres més alts (també de l'est europeu i mediterranis), però l'any 2020 ja només n'eren dos (Romania i Bulgària).

Les principals variacions en una perspectiva comunitària s'han donat en dues direccions:

- En el sentit de millorar els resultats de pobresa, a Grècia, Hongria, Portugal, Polònia, Irlanda i Eslovènia. En tots aquests casos, el registre de pobresa de l'any 2020 ha caigut més d'un 10% relatiu entre els anys 2015 i 2020. Excepte en el cas de Grècia i Portugal, la resta dels països han presentat sempre uns nivells inferiors a la mitjana comunitària. Per tant, els que han aconseguit millorar més els resultats de pobresa han estat, principalment, els països que ja partien d'uns nivells relativament baixos d'afectació.
- En el sentit d'empitjorar els resultats de pobresa, els Països Baixos, Luxemburg i Alemanya han augmentat el risc de pobresa en més d'un 10% relatiu, seguits de Bulgària (8,2%). En tots aquests casos, han perdut posicions en l'escala relativa de la Unió Europea (per exemple, els Països Baixos han passat de ser el segon país amb menys risc de pobresa l'any 2015 a esdevenir el setè l'any 2020); en el cas de Luxemburg i Alemanya, a més, els ha situat per sobre de la mitjana comunitària. En aquest darrer grup de països és on cal ubicar Catalunya.

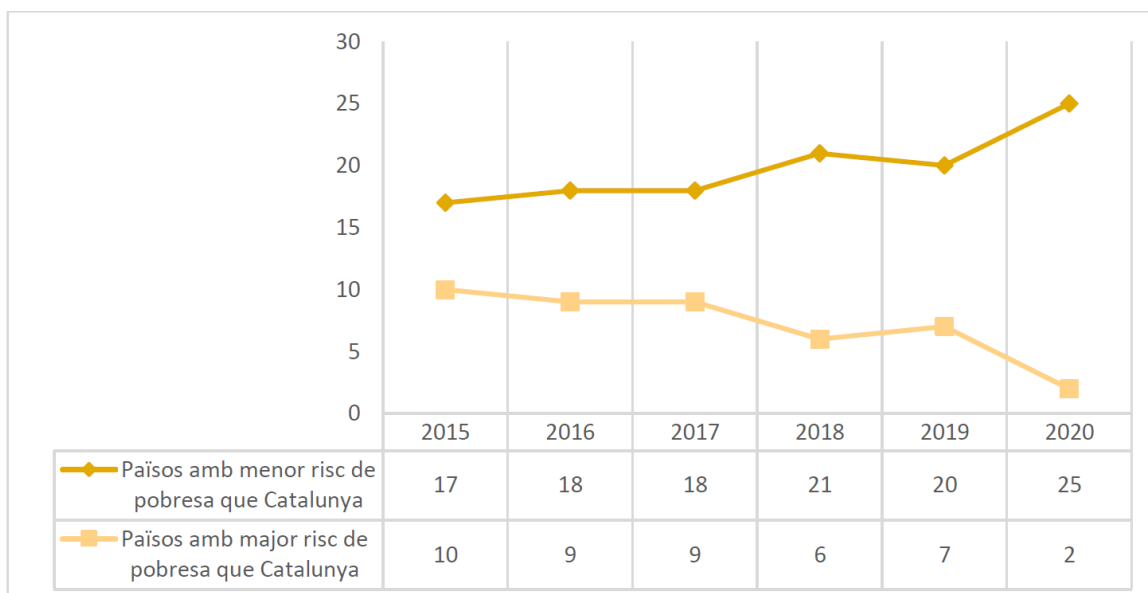
Per adequar-se a l'estàndard comunitari, és a dir, al risc de pobresa del 16,6%, a Catalunya haurien de sortir de la pobresa 385.000 persones, una dada que equival al 23,5% de la població actualment afectada.

Gràfic 34. Risc de pobresa. Catalunya i països comunitaris. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 35. Posició de Catalunya segons el risc de pobresa dels països comunitaris. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

En tot cas, hem d'aclarir la interpretació dels resultats: el fet que Catalunya tingui un risc de pobresa proper al de Bulgària o Romania no significa que el nivell de vida sigui equivalent. El mètode de càlcul del risc de pobresa es basa en el llindar propi de cada territori en un any concret, la qual cosa dificulta la comparació directa entre diferents territoris (si el que es vol és comparar un mateix nivell de vida), ja que els llindars també són diferents. A títol il·lustratiu, el risc de pobresa a Catalunya seria:

- De l'1,6% amb el llindar de pobresa de Romania.
- De l'1,9% amb el llindar de pobresa de Bulgària.
- Del 5,9% amb el llindar de pobresa de Polònia.

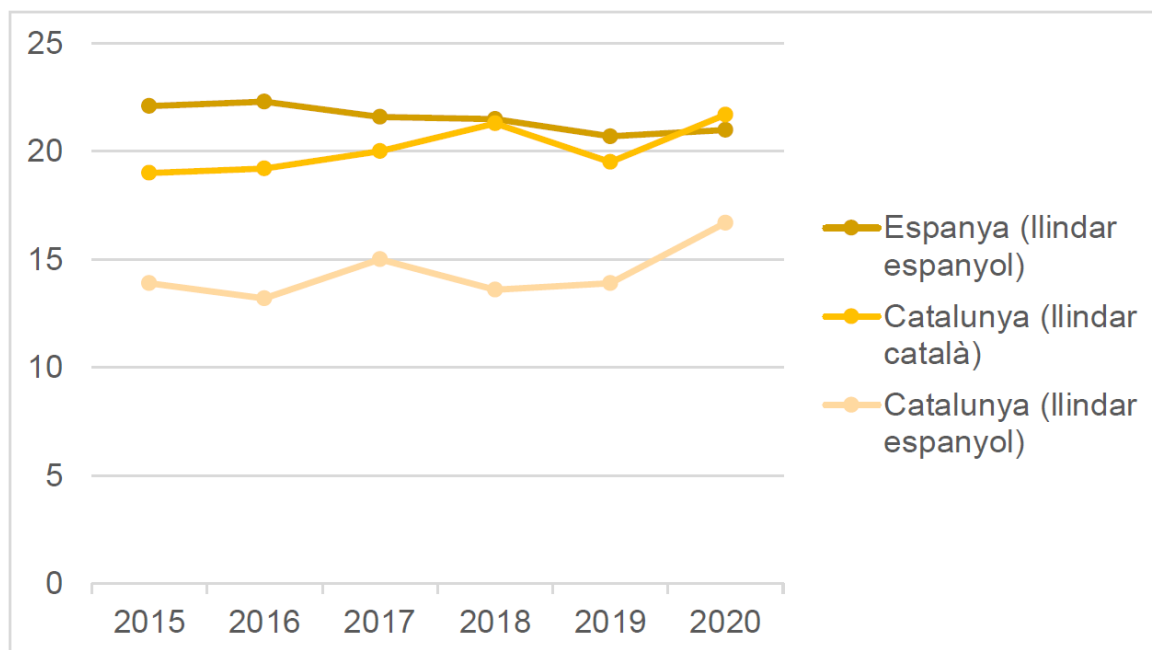
A l'extrem oposat també es dona la mateixa situació. Si es compara directament amb els països que presenten un nivell de renda més elevat, el volum de població en situació de pobresa a Catalunya esdevindria substancialment superior al que es registra amb el llindar català. Per exemple, les dades de pobresa serien:

- Del 37,2% amb el llindar de pobresa d'Irlanda.
- Del 47,6% amb el llindar de pobresa de Dinamarca.
- Del 62,1% amb el llindar de pobresa de Luxemburg.

Succeeix un fet similar quan comparem les dades amb les del conjunt de l'Estat. Al gràfic 33 s'observa que, per primera vegada, el risc de pobresa a Catalunya supera el registre d'Espanya. Ara calfer un matís tècnic a aquest resultat: això només ha passat si per al càlcul del risc de pobresa a Catalunya utilitzem el llindar català (com s'ha fet tant aquí com a la resta de l'informe). En aquest cas, efectivament el risc de pobresa a Catalunya ha estat del 21,7%, superior al 21% registrat a Espanya. No obstant això, si a l'hora d'avaluar el risc de pobresa a Catalunya utilitzem el mateix llindar que al conjunt de l'Estat, la situació variarà. Amb aquest nou llindar, el risc de pobresa a Catalunya seria del 16,7% i, per tant, seria substancialment inferior al registre del conjunt estatal, tot i que la diferència (ara de només 4,3 punts) seria la més baixa de tota la sèrie temporal i s'hauria reduït a menys de la meitat respecte de l'any 2016 (el qual, amb 9,1 punts, va marcar el nivell més alt de decalatge).

Aquest fenomen, que, com s'ha vist, deriva d'una qüestió tècnica, és habitual en les anàlisis comparatives de pobresa a causa del component relatiu. L'ús d'un llindar propi a Catalunya penalitza aquesta comunitat autònoma si es compara amb l'Estat, a causa del nivell de renda més alt. Així doncs, quan el llindar de referència és el d'Espanya (més baix perquè el nivell de renda és moderadament inferior), les dades de pobresa es redueixen.

Gràfic 36. Risc de pobresa a Catalunya (amb el llindar català i amb el llindar espanyol) i a Espanya. Anys 2015-2020

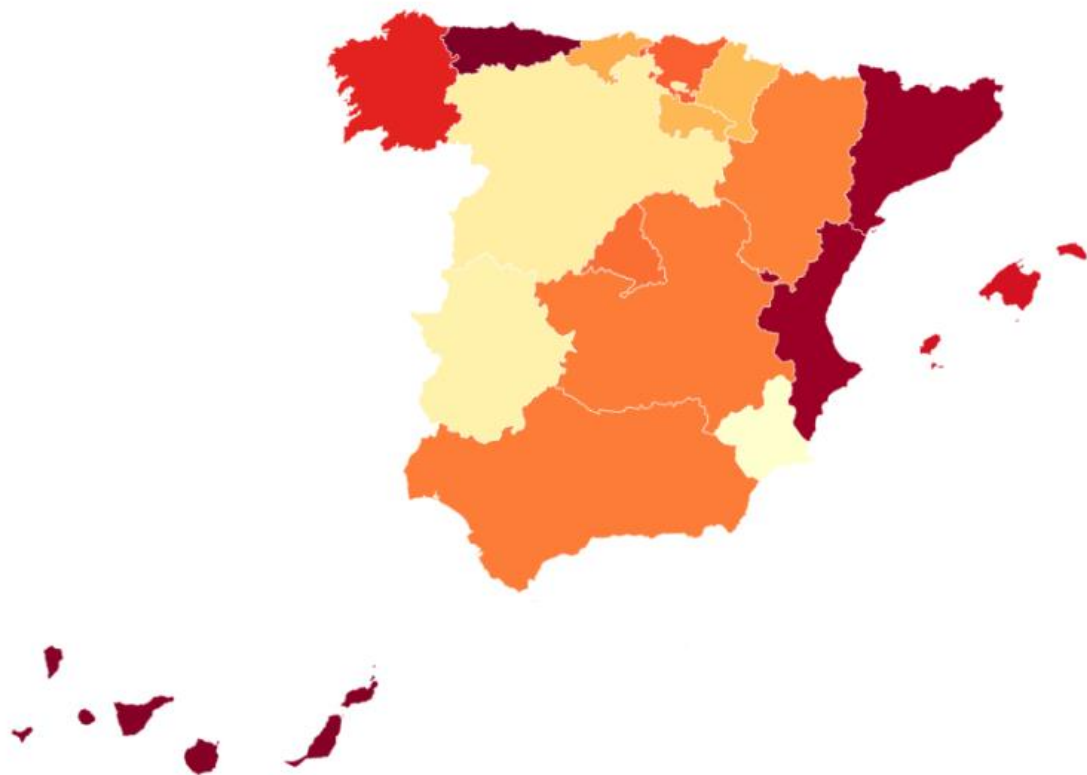
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Els mapes corresponents als gràfics 34 i 35 permeten observar la diferent ordenació dels registres de pobresa segons el llindar utilitzat.

Segons el llindar propi de cada comunitat autònoma (gràfic 34), només el d'Astúries (22,1%) i el de les Canàries (22%) presentaven un risc de pobresa més alt que Catalunya (equilibrada amb la Comunitat Valenciana en la tercera posició). En aquest model, les comunitats autònomes amb menys risc de pobresa van ser Castella i Lleó i Extremadura (15,9%). En canvi, segons el llindar estatal (gràfic 35), hi hauria nou comunitats autònomes amb un risc més alt de pobresa que Catalunya, encapçalades per Extremadura (31,4%), les Canàries (29,9%) i Andalusia (28,5%), mentre que Navarra (9,9%) i el País Basc (10%) tindrien una afectació menor.

Gràfic 37. Mapa del risc de pobresa a Espanya, per comunitats autònomes. Llíndars propis de cada comunitat autònoma. Any 2020

15,3 22,1

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 38. Mapa del risc de pobresa a Espanya, per comunitats autònomes. Llindar únic estatal. Any 2020

9,9 31,4

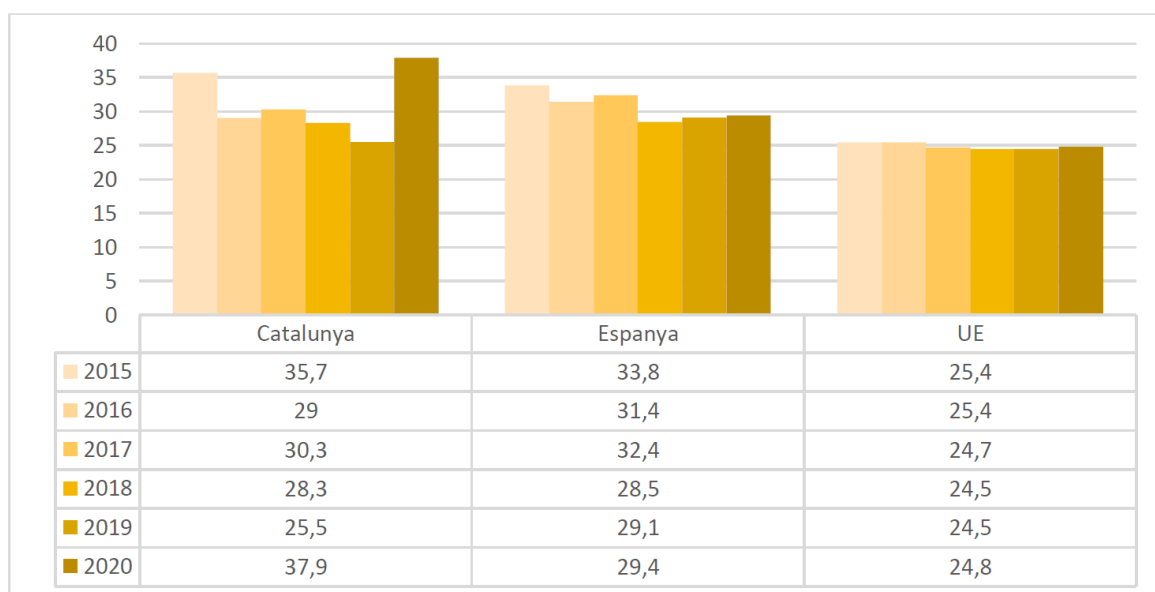
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Els registres d'intensitat de pobresa (bretxa) i de risc de pobresa o exclusió social (AROPE) han mantingut la mateixa tendència que el de pobresa monetària: l'any 2020 han marcat màxims tant pel que fa al període analitzat com pel que fa a la diferència respecte als valors comunitaris.

Quant a la bretxa de pobresa, aquesta va ser més intensa que mai a Catalunya (37,9 punts) i es va situar a molta diferència de l'estàndard comunitari (24,8 punts el 2020). Mai s'havia registrat un contrast com aquest entre tots dos registres (13,1 punts) i, de fet, el canvi en un any respecte a les dades del 2019 és evident: llavors Catalunya presentava una bretxa de pobresa només 1 punt superior a la mitjana comunitària.

Això va provocar que Catalunya tingués un registre d'intensitat de pobresa més alt que el de qualsevol país comunitari (Romania va ser el país més afectat, amb 31,9 punts, seguida d'Espanya, amb 29,4) i estigués clarament allunyada dels països en què les persones en situació de pobresa estan més a prop del llindar (a Finlàndia, el país amb un registre més baix, la bretxa de pobresa va ser de 13,7 punts).

Gràfic 39. Bretxa de pobresa. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

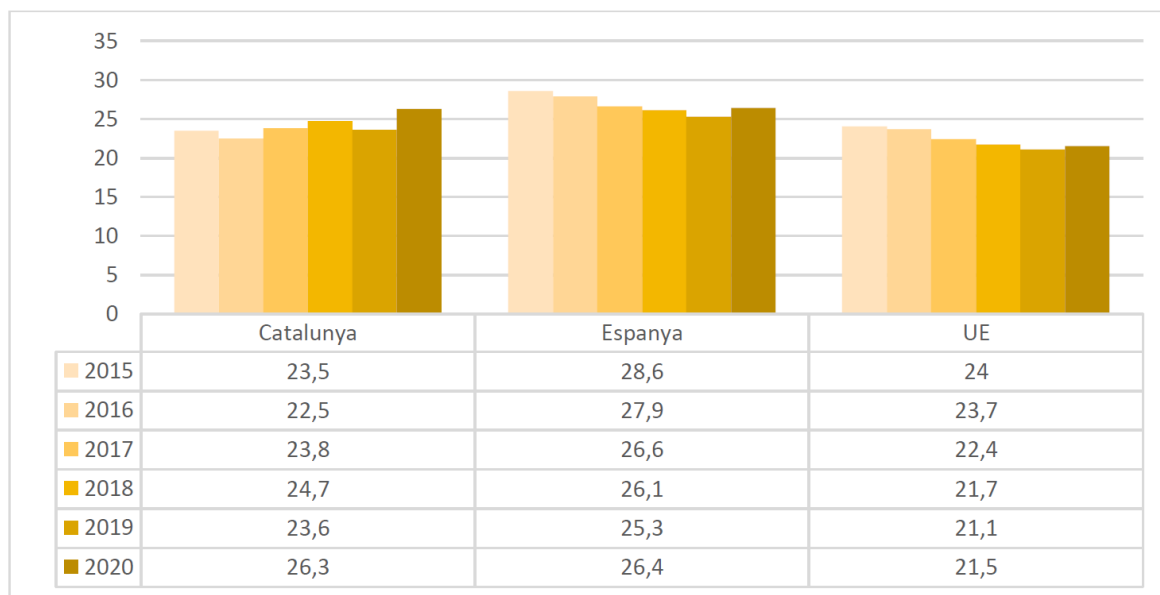

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Pel que fa al risc de pobresa o exclusió social (AROPE), que inclou la pobresa monetària, la baixa intensitat de treball i la privació material greu, la tendència temporal i la comparació amb els registres de la Unió Europea és la mateixa que hem identificat prèviament a l'indicador de pobresa monetària. Aquest aspecte és esperat, ja que és l'indicador que té més pes sobre el conjunt de la taxa AROPE.

El registre de l'any 2020 (amb una afectació del 26,3% a Catalunya) no només va ser el més alt de la sèrie temporal, sinó que també va suposar la màxima distància respecte de la mitjana comunitària (21,5%). Només Romania, Bulgària, Grècia i Espanya van presentar més afectació en aquest indicador, una xifra que l'any 2015 implicava dotze països. De fet, els primers anys de la recuperació posterior a la crisi (2015 i 2016), la taxa AROPE tenia una afectació més reduïda a Catalunya que a Europa.

Gràfic 40. Risc de pobresa o exclusió social (AROPE). Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

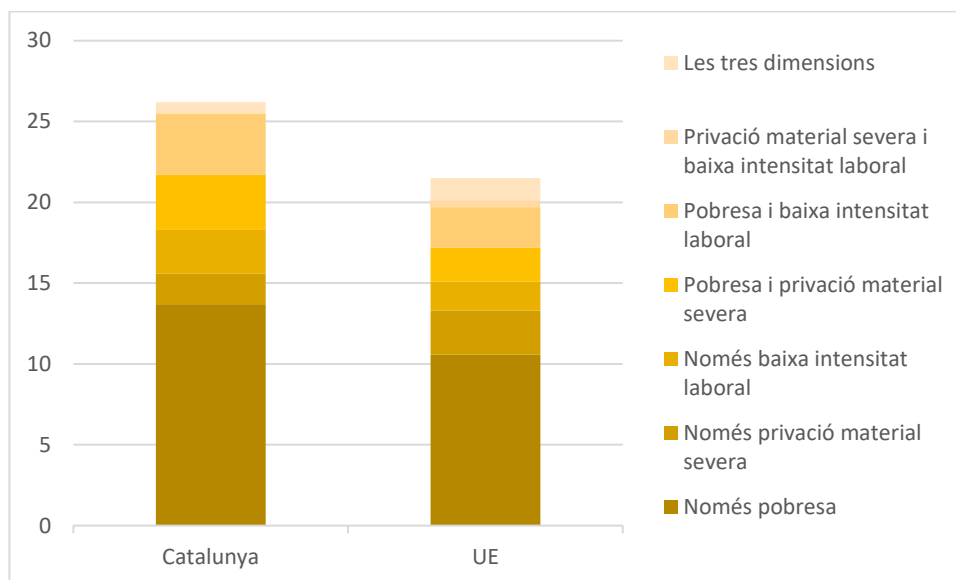

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

El fet que Catalunya tingui un registre de pobresa o exclusió social (AROPE) 4,8 punts superior al de la mitjana comunitària, i que sigui el quart any consecutiu que continua per sobre d'aquesta referència, no es deu a un factor circumstancial, sinó, principalment, a la rellevància que la pobresa monetària hi ha tingut aquest 2020. Totes les interseccions de la taxa AROPE en què intervé l'indicador de pobresa monetària tenen més afectació a Catalunya, sigui en solitari o en relació amb qualsevol dels altres dos indicadors que formen aquesta taxa. Així doncs, aquest factor ja explica per si mateix la pràctica totalitat de la diferència en la taxa AROPE.

A un nivell més moderat també hi ha més afectació en l'indicador de la baixa intensitat laboral, sigui en solitari o amb la pobresa, però no quan es relaciona amb la privació material greu. De fet, la privació material greu és un indicador habitualment menys present a Catalunya que en l'anàlisi comparativa europea (6,2% i 6,6%, respectivament, l'any 2020).

Gràfic 41. Risc de pobresa o exclusió social (AROPE). Interseccions entre subpoblacions. Catalunya i Unió Europea. Any 2020

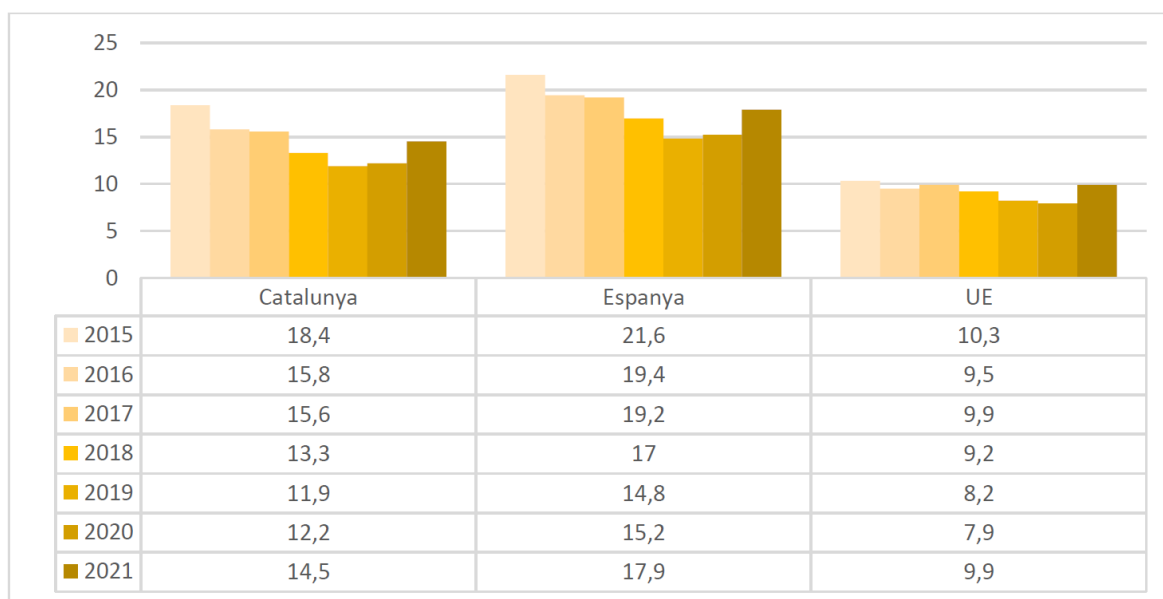

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Finalment, l'índex de misèria apunta cap a la mateixa direcció que els indicadors anteriors. En aquest cas, ja amb dades que inclouen els anys naturals 2020 i 2021, els 14,5 punts registrats a Catalunya són substancialment superiors als 9,9 de la mitjana comunitària per al 2021. El tret diferencial de l'anàlisi comparativa ha tornat a ser substancial (de fet, Catalunya sempre ha registrat un índex de misèria almenys un 40% més alt que la mitjana de la Unió Europea en els darrers anys), però en menor proporció que en els anys immediatament posteriors a la sortida de la crisi del 2008 al 2015: en aquell període, les elevades taxes d'atur que encara tenia Catalunya en comparació amb la mitjana comunitària penalitzaven els resultats d'aquest indicador. Com a referència, l'any 2015 l'índex de misèria va ser de 18,4 punts a Catalunya, un 78,6% més alt que els 10,3 punts de la Unió Europea.

En acabar el 2021, tan sols dos països comunitaris (Espanya, amb un índex de misèria de 17,8 punts, i Grècia, amb el 15,3%) van tenir uns valors més alts que Catalunya, mentre que a l'extrem oposat Malta (4,2), la República Txeca (6,1), Eslovènia i Alemanya (6,8) i Dinamarca i els Països Baixos (7) presentaven una evolució de l'atur i la inflació —els dos indicadors que defineixen aquest índex— allunyada de la realitat catalana.

Gràfic 42. Índex de misèria. Catalunya, Espanya i Unió Europea

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

6 FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA

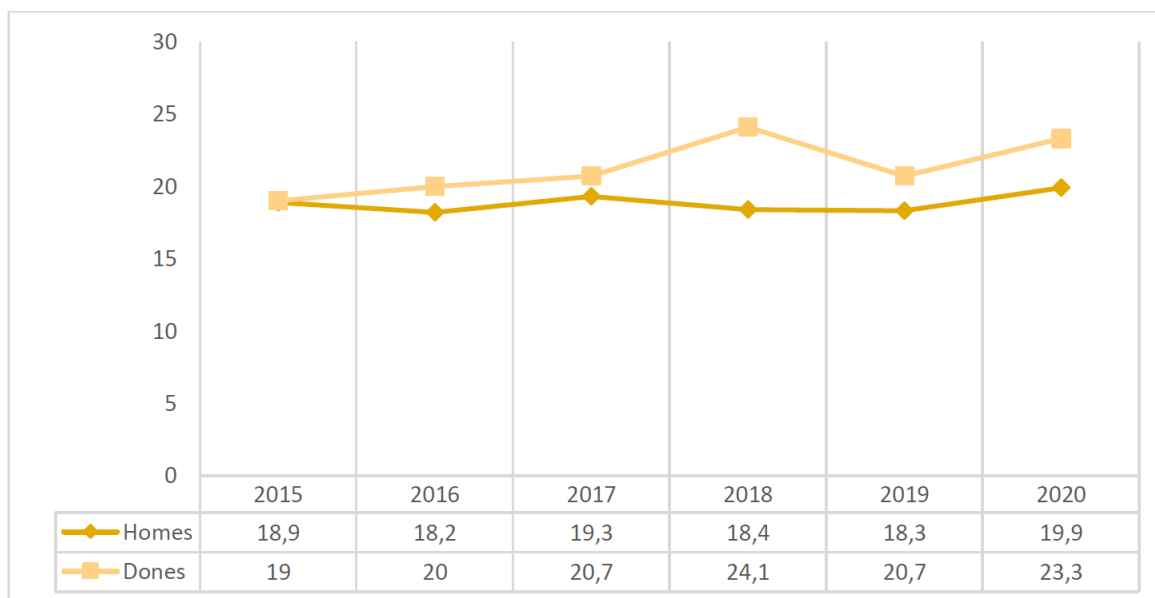
6.1 Hi ha prop de 900.000 dones en situació de pobresa

En edicions anteriors d'aquesta diagnosi s'ha constatat que el risc de pobresa entre les dones sempre és superior al dels homes, amb una única excepció durant tota la dècada: l'any 2013. De mitjana, el risc de pobresa entre els anys 2015 i 2019 va ser del 20,9% en les dones (uns 789.000 casos) i del 18,6% en els homes (uns 676.000 casos).

Com era previsible, aquesta tònica es va mantenir —de fet, es va intensificar— el 2020: 898.001 dones i 739.967 homes es troben en situació de pobresa a Catalunya. Això significa que de cada 100 homes hi ha 121 dones afectades. La distància en els registres de tots dos sexes s'ha ampliat respecte del 2020 perquè el creixement del risc de pobresa ha estat més intens en les dones (2,6 punts) que en els homes (1,6 punts).

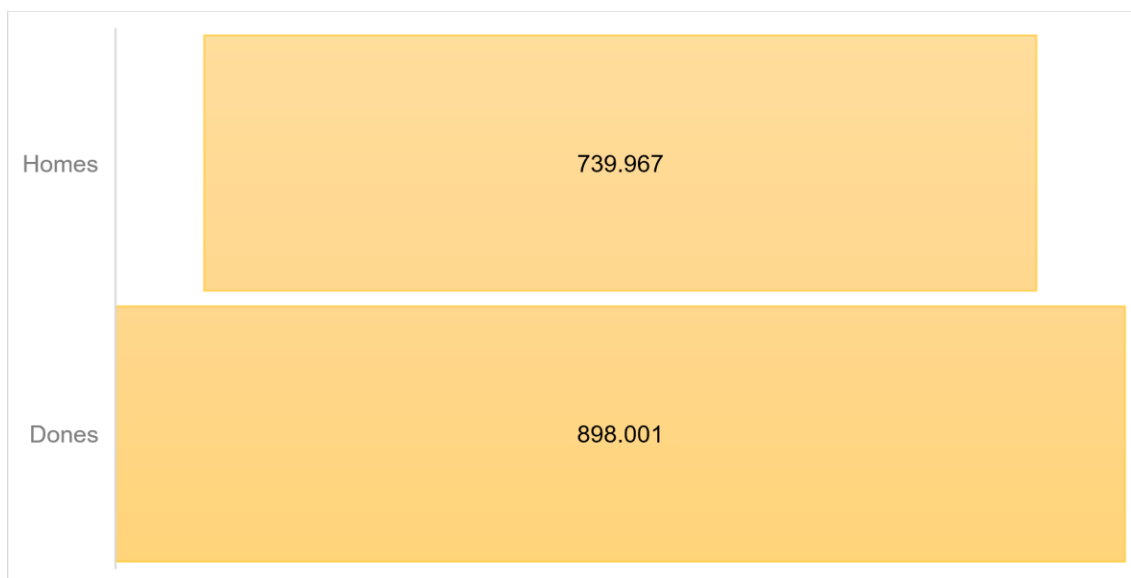
Aquesta desigualtat no s'explica només per l'alta esperança de vida femenina (que implica un pes demogràfic de les dones més elevat), sinó que la probabilitat de patir pobresa a Catalunya també és més alta per a una dona (del 23,3%, l'any 2020) que per a un home (19,9%).

Gràfic 43. Percentatge de població en situació de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Gràfic 44. Composició de la població en risc de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

6.2 Tres perfils diferencials de la pobresa femenina: dones d'edat avançada, dones dedicades a les tasques de la llar i dones que encapçalen llars monoparentals

La desigualtat a l'hora d'accedir a les fonts d'ingressos és la causa principal d'aquests resultats. Les dones tenen un nivell d'atur més alt (taxa d'atur del 12,9%, l'any 2021) que els homes (10,4%), un nivell d'ocupació inferior (taxa d'ocupació del 49,9%, davant un 58,7% en el cas dels homes, també l'any 2021), un nivell d'activitat més baix (taxa d'activitat del 57,3%, davant un 65,5% en el cas dels homes) i un nivell d'ocupació a temps parcial més elevat (el 20,1% de les dones ocupades ho fan a jornada parcial, davant un 7% dels homes). La conjunció d'aquesta desigualtat evident i altres condicionants, com ara l'edat o el tipus de llar, expliquen una bona part de la diferència que hi ha en el risc de pobresa entre homes i dones.

El gràfic 45 és una mostra d'aquesta constatació. Hem identificat diversos perfils que concentren moltes de les desigualtats en les dades de pobresa entre homes i dones i que, a més, es mantenen constants des de fa anys:

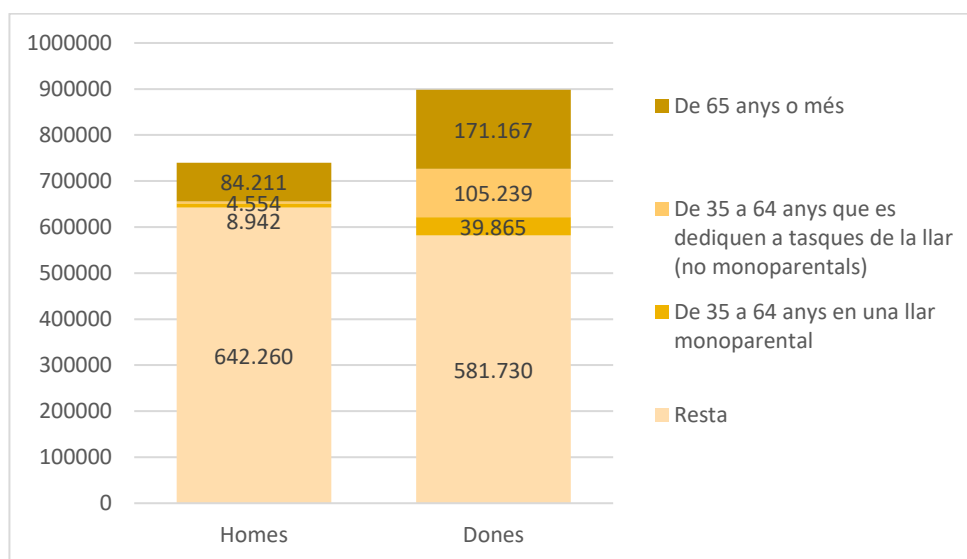
- Població d'edat avançada. El 2020 hi havia 171.167 dones en situació de pobresa a partir dels 65 anys, més del doble que els homes (84.211). L'accés reduït a les prestacions econòmiques per una cotització inferior durant la vida laboral, la poca quantitat percebuda en aquestes prestacions i la gran presència de dones en aquesta franja d'edat (133 per cada 100 homes) són els causants principals d'aquesta diferència. A més, la problemàtica monetària repercuteix en altres dimensions de la vida: 71.754 d'aquestes dones d'edat avançada que estan en

situació de pobresa viuen soles, fet que deriva en un alt risc d'aïllament social i d'empitjorament de la qualitat de vida (per exemple, en cas de patir diversos problemes de salut). D'altra banda, el 73% d'aquestes dones viuen en habitatges en propietat i completament pagats, cosa que els permet tenir una certa seguretat econòmica en comparació amb les que han de fer front a un lloguer o una hipoteca. No obstant això, generalment són habitatges antics que comporten problemes en el dia a dia: per exemple, 147.675 d'aquestes dones tenen dificultats per mantenir l'habitatge a una temperatura adequada durant l'hivern.

- Dones dedicades a les tasques de la llar. La feminització d'aquest perfil (229.856 dones i 12.605 homes) i l'alta probabilitat de patir pobresa (45,8%, gairebé 10 punts més que entre els homes) posen de manifest un altre tret diferencial a l'hora d'avaluar el risc de pobresa segons el sexe. El 2020 hi havia 105.239 dones a Catalunya que complien aquest perfil i estaven en situació de pobresa, davant de només 4.554 homes (és a dir, 23 dones per cada home). Es tracta d'un reflex de com la desvinculació laboral lligada a la maternitat impacta en la pobresa: el 84% d'aquestes dones tenen fills.
- Llars monoparentals. Hi ha gairebé 40.000 dones en situació de pobresa que encapçalen una llar monoparental, una xifra 4,5 vegades superior a la dels homes. En aquest perfil de llars, en què la feminització és una de les característiques principals, el risc de pobresa és alt (43,5%), encara que bona part de les dones treballin (61,4%).

Aquests tres casos engloben el 35,2% de les dones en situació de pobresa a Catalunya, davant d'un 13,2% dels homes. Són els perfils que fan decantar la balança dels resultats finals, ja que en la resta hi ha més homes (642.260) que dones (581.730) en situació de pobresa.

Gràfic 45. Composició de la població en risc de pobresa segons el sexe i determinats perfils sociodemogràfics. Catalunya. Any 2020

6.3 La falta d'autonomia financera: aproximadament la meitat de les dones tenen uns ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa

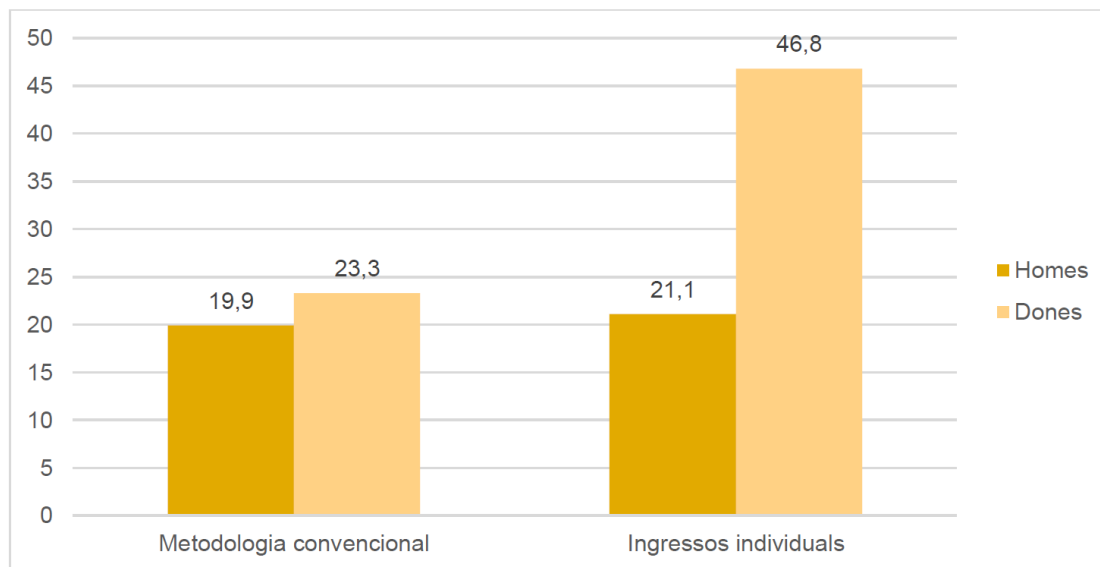
Les dades que acabem de mostrar es basen en el model convencional de mesura de la pobresa que anem seguint al llarg d'aquesta diagnosi. El model esmentat avalua el total d'ingressos de la llar d'una manera homogènia: per tant, tots els membres d'una llar es trobaran en situació de pobresa, o no pobresa, a la vegada. No obstant això, un dels elements principals que explica la desigualtat en els resultats de pobresa entre homes i dones és el diferent accés a les fonts d'ingressos. Per aquest motiu, en agrupar tots els ingressos de la llar indistintament poden quedar-hi ocultes les desigualtats internes, entre les quals el sistema sexe-gènere té un paper rellevant.

Per aprofundir en aquesta qüestió, hem generat un nou model que modifica la variable de resultat (pobresa, a partir de la renda total de la llar) i la substitueix per una nova variable que avalua la situació individual de cada membre de la llar amb els seus propis ingressos.

Els resultats d'aquest nou model es mostren als gràfics 46 i 47. El primer mostra que, a Catalunya, el 46,8% de les dones a partir dels 16 anys i que ja no estudiaven tenien uns ingressos inferiors al llindar de pobresa. És un registre que s'ha mantingut estable (al voltant del 50%) en la darrera dècada. Per contra, aquesta situació només afecta el 21,1% dels homes.

Per tant, en comparació amb els registres oficials, el risc de pobresa entre les dones es duplicaria si només disposessin dels seus propis ingressos (era del 23,3% amb la metodologia convencional). En els homes, en canvi, l'afectació seria molt menor: el risc de pobresa creixeria només 1,2 punts percentuals.

Gràfic 46. Risc de pobresa segons la metodologia convencional i percentatge de població (a partir dels 16 anys i que no estudia) amb ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, segons el sexe. Catalunya. Any 2020

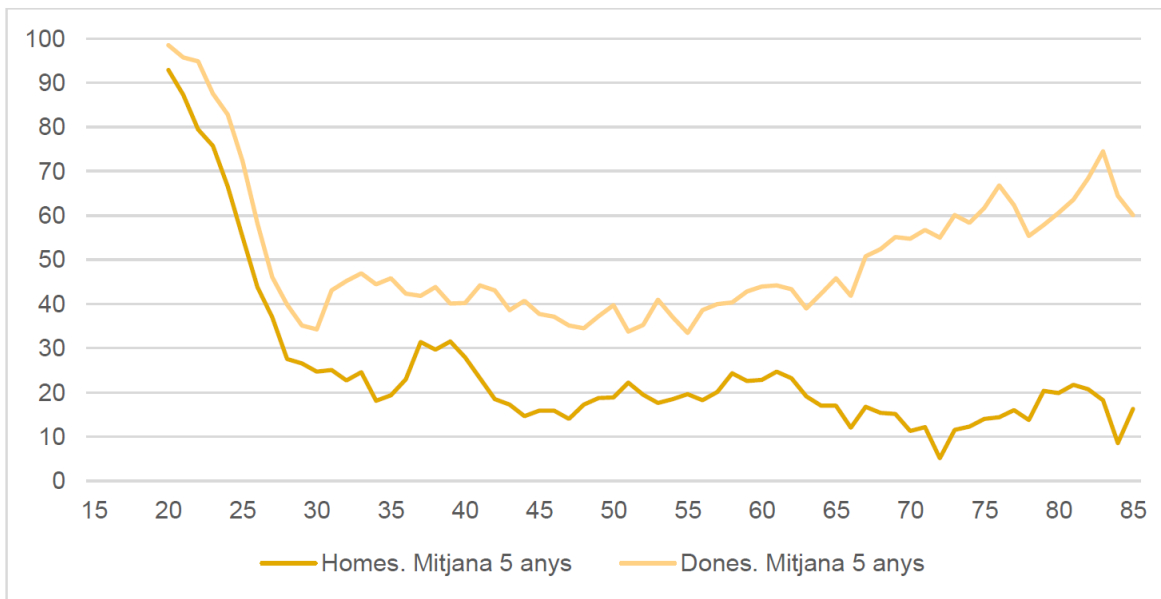

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Això evidencia que una de cada quatre dones de Catalunya (el 23,5% de dones que no es troba en situació de pobresa segons la metodologia convencional, però té uns ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa) està en una situació de dependència financera respecte als ingressos de la resta dels membres de la llar (majoritàriament, els homes amb qui conviu) per evitar la pobresa.

El gràfic 47 mostra que aquesta desigualtat emergeix a partir dels 30 anys: amb l'arribada de la maternitat, la mitjana d'ingressos de les dones esdevé sempre inferior a la dels homes i, en conseqüència, el risc de pobresa en cas de viure en solitari es manté 20 punts superior, que s'eixamplen a partir de l'edat de jubilació.

Gràfic 47. Percentatge de població (a partir dels 16 anys i que no estudia) amb ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, segons el sexe i l'edat (mitjana de 5 anys). Catalunya. Any 2020

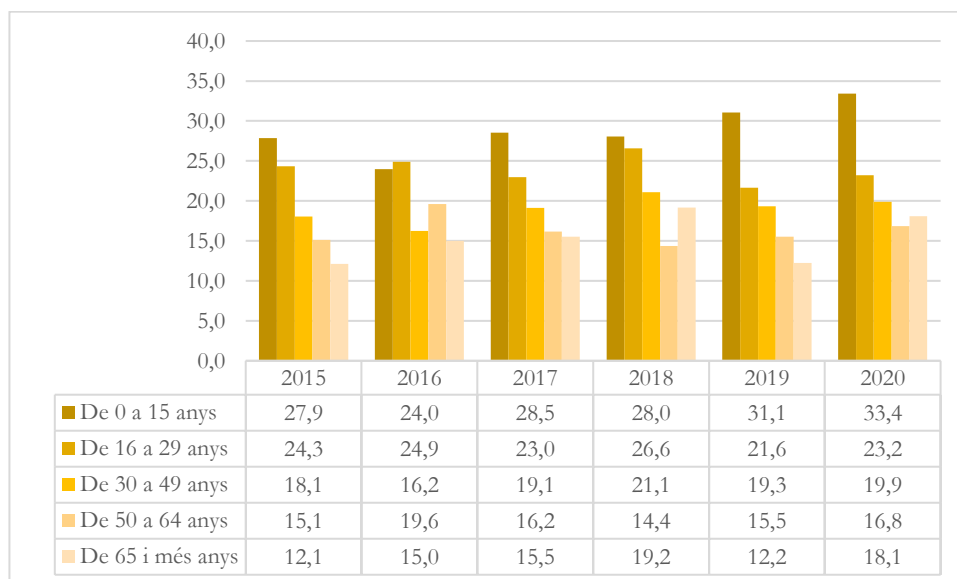
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

7 POBRESA DURANT EL CICLE VITAL

L'any 2020 es va intensificar la pauta de comportament del risc de pobresa durant el cicle vital que ja havíem vist en anys anteriors. Aquesta tendència cada vegada més consolidada mostra que, a mesura que avança l'edat, es redueix la probabilitat de caure per sota del llindar de pobresa. Aquesta circumstància va provocar que, un any més, la infància (de 0 a 15 anys) i l'etapa juvenil (de 16 a 29 anys) fossin els grups d'edat amb més risc de pobresa a Catalunya. A partir dels 30 anys, el risc de pobresa durant el cicle vital es defineix en dos moments decisius: a) la reproducció familiar (que genera un augment del risc de pobresa en les llars amb infants i de pèrdua de l'autonomia financera de les dones) i b) l'entrada a l'edat de jubilació (que permet accedir a un dels millors mecanismes de protecció contra la pobresa, especialment entre els homes perquè cotitzen més durant la seva vida laboral).

El gràfic següent mostra les probabilitats de patir pobresa per a cada grup d'edat. El grup amb menys afectació correspon a les persones entre 50 i 64 anys, amb una taxa de pobresa del 16,8%, mentre que en la infància el risc va ser gairebé del doble, el 33,4%.

Gràfic 48. Risc de pobresa segons el grup d'edat. Catalunya. Anys 2015-2020

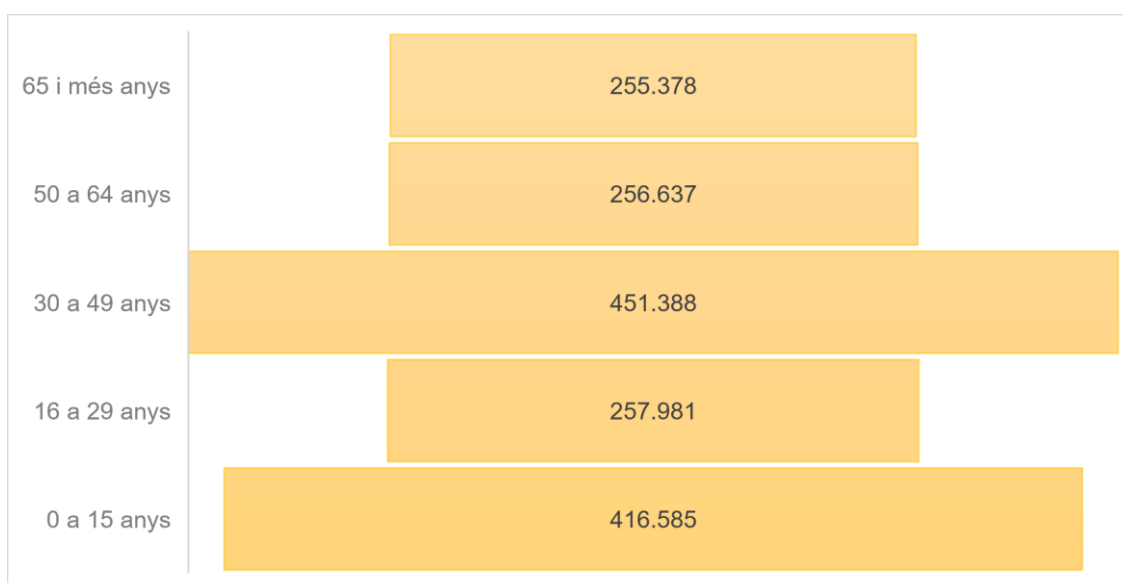
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

En dades absolutes, el grup d'edat més nombrós entre la població en risc de pobresa va tornar a ser el de 30 a 49 anys, amb 451.388 persones. La probabilitat de patir pobresa va ser moderada (19,9%: inferior a la mitjana catalana), però aquesta dada va quedar

ponderada pel seu alt pes demogràfic, ja que es tracta del grup d'edat més nombrós del país. En segon lloc figurava la població infantil: 416.585 infants de 0 a 15 anys es trobaven en risc de pobresa a Catalunya en el moment de l'esclat de la pandèmia. Representaven una de cada quatre persones en situació de pobresa (25,4%), tot i que el seu pes demogràfic era substancialment inferior.

Els altres tres grups d'edat van tenir una representació gairebé idèntica (entre 250.000 i 260.000 persones afectades en cada grup), si bé la via d'arribada fins aquí va ser molt diferent. Entre les persones joves hi havia més persones en risc de pobresa de les que correspondria per pes demogràfic, mentre que en els dos grups d'edat més avançada va ser el contrari.

Gràfic 49. Distribució de la població en risc de pobresa segons el grup d'edat. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

7.1 S'intensifica la pobresa infantil i es manté la pobresa juvenil

Entre les característiques que defineixen la pobresa a Catalunya en la darrera dècada hi ha, sense dubte, els alts nivells d'afectació en la infància.² L'any 2020 no en va ser una excepció, sinó més aviat el contrari. El risc de pobresa entre la infància de 0 a 15 anys es va intensificar encara més, fins a assolir un màxim històric: un de cada tres infants a Catalunya vivia en una llar en situació de pobresa. A més, és l'any en què aquest registre es troba més lluny tant de la mitjana catalana (11,7 punts més) com del següent grup d'edat més afectat (10,2 punts).

² L'edició d'aquesta diagnosi per al 2022 ve acompanyada d'una diagnosi específica sobre pobresa infantil, en què s'aprofundeix en aquesta qüestió.

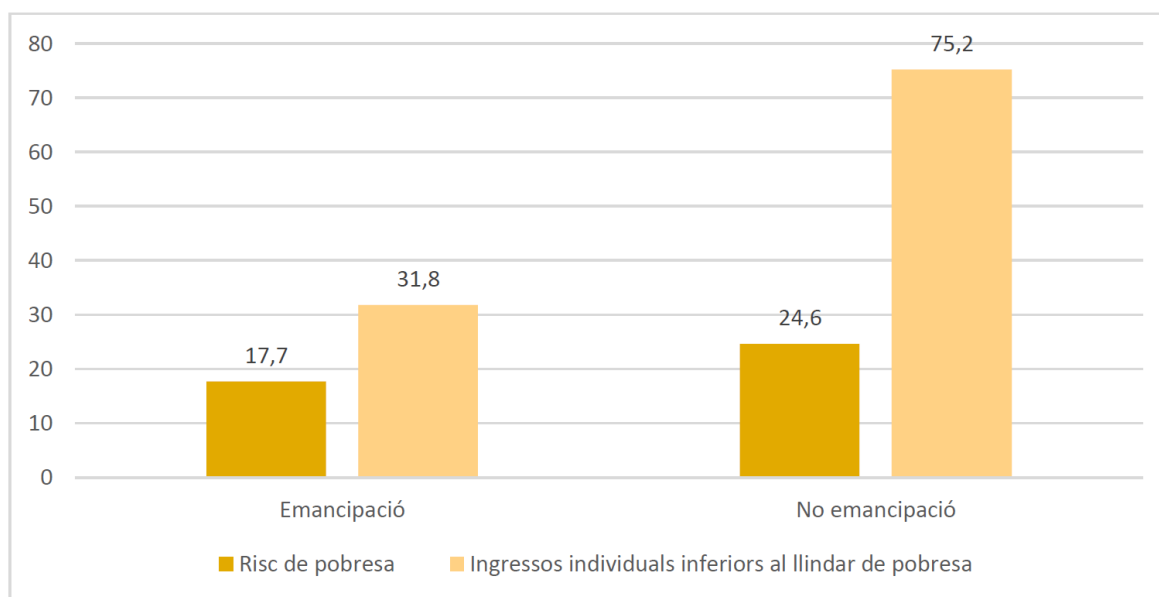
El resultat també és negatiu, perquè ha presentat un dels augments interanuals més alt (27.000 nous infants en risc de pobresa i 2,3 punts percentuals), que només ha estat superat pel que ha viscut la població d'edat avançada.

Això significa que una part de l'augment del risc de pobresa entre els anys 2019 i 2020 — que va ser de 171.000 persones — s'explica pel creixement de la pobresa infantil (27.000 infants). Sense aquest augment, el risc de pobresa a Catalunya per a l'any 2020 hauria caigut quatre dècimes: ja no hauria estat del 21,7% de la població catalana, sinó del 21,3%.

El grup d'edat de 16 a 29 anys torna a ser el segon amb més risc de pobresa (23,2%). La crisi de 2008-2015 va generar un canvi en les dades de pobresa d'aquest col·lectiu. Durant els anys precrisi, les persones joves tenien un dels nivells de pobresa més baixos de tots els grups d'edat. Això es devia al fet que hi havia més probabilitats de trobar feina (en un mercat laboral més expandit que l'actual) i a les estratègies familiars d'allargament de l'edat d'emancipació i d'endarreriment i ajust de la maternitat. La crisi va suposar un canvi de tendència, atès que va bascular cap a nivells de pobresa cada vegada més alts: l'atur juvenil es va generalitzar i la intensificació de les estratègies familiars esmentades abans només aconseguien atenuar parcialment el problema. Posteriorment, la recuperació econòmica des del 2015 fins a l'esclat de la pandèmia no va beneficiar especialment el col·lectiu de les persones joves, que s'han mantingut des d'aleshores com un dels dos grups d'edat (juntament amb la infància) que tenen més probabilitats de caure en la pobresa a Catalunya.

El risc de pobresa entre la població jove es multiplica (almenys per 2) en els casos de baix nivell formatiu (79,9%) i de nacionalitat estrangera (53,4%), i també presenta uns nivells elevats (gairebé el doble) en casos d'atur (37,5%) i d'inactivitat (31,4%). A més, l'emancipació és una altra variable lligada a aquest procés. D'entrada, les persones de 16 a 29 anys que ja estan emancipades (una de cada 5) té un nivell de pobresa 4,5 punts inferior al del total del grup d'edat: 17,7%. Entre les quatre de cada cinc persones que encara no estan emancipades, el risc és del 24,6%. Podria semblar que, llavors, l'emancipació és una manera d'escapar de la pobresa, quan és ben al contrari. Amb els ingressos individuals, el risc de pobresa entre les persones de 16 a 29 anys que encara no s'han emancipat seria del 75,2%. Una emancipació precoç les portaria, per tant, a una situació de risc greu, per tant, l'estratègia d'allargar l'etapa a la llar d'origen serveix per mantenir-ne la protecció. El fet que les persones joves emancipades tinguin un risc de pobresa inferior indica que han iniciat el procés de sortida de la llar d'origen quan han aconseguit unes garanties davant de la pobresa.

Gràfic 50. Risc de pobresa i ingressos individuals inferiors al llindar de pobresa, entre la població de 16 a 29 anys, en funció de la situació d'emancipació. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

7.2 La pobresa entre la població adulta: determinada per la reproducció familiar

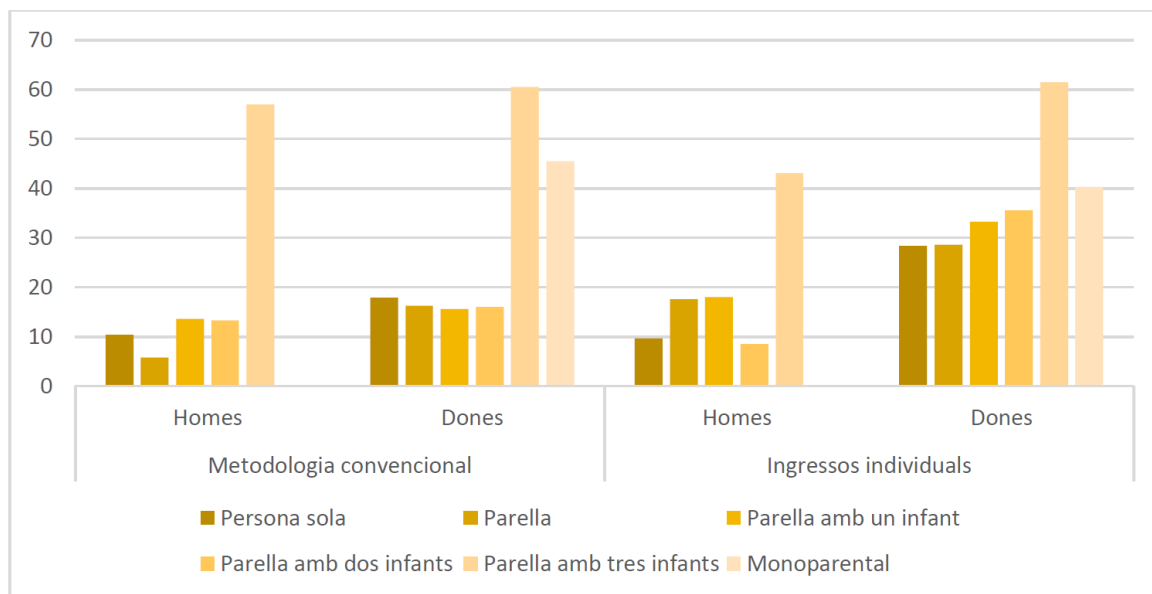
La població adulta (de 30 a 64 anys) és el grup d'edat més nombrós a Catalunya. En formen part les generacions que van néixer durant l'explosió demogràfica de la dècada de 1970 i també bona part de les persones immigrades durant la dècada del 2000. Paral·lelament, el primer tram d'aquest grup d'edat està determinat per la reproducció familiar. Per tant, tot i que no sigui un grup ubicat en els extrems, és prou rellevant per prestar-hi atenció.

D'entrada, el grup de població de 30 a 49 anys presenta un risc de pobresa del 19,9%, el més alt entre els grups d'edat que estan per sota de la mitjana catalana. És un grup força heterogeni internament. Així, el risc de pobresa és baix si la persona viu sola (13,1%, especialment si és un home: 10,4%) o si viu en parella (10,6%). En canvi, la pobresa comença a aparèixer progressivament en els casos de reproducció familiar: el risc de pobresa és del 14,7% si es conviu amb un infant, del 14,8% si es conviu amb dos infants, i supera el 50% si es conviu amb tres infants o és una llar monoparental.

L'efecte de la reproducció familiar (lligada al tipus de llar on es conviu) es diferencia en funció del gènere. Com acabem de comentar i com s'observa al gràfic 51, les llars amb infants són les que presenten més risc de pobresa entre les persones de 30 a 49 anys. En tots els casos, el risc és superior en les dones que en els homes, si bé les diferències són moderades. En canvi, quan avaluem els ingressos individuals, observem que es

manté l'efecte de la presència d'infants, però a més hi entra en joc l'efecte del gènere, ara ja de manera intensa: sigui quin sigui el tipus de llar, la proporció de patir una situació de pobresa en cas de disposar únicament dels ingressos individuals és superior en les dones que en els homes.

Gràfic 51. Risc de pobresa entre la població de 30 a 49 anys segons el sexe, la tipologia de la llar i el model de càlcul de la pobresa. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Això es deu al repartiment desigual de les tasques domèstiques entre homes i dones en el moment de la reproducció familiar, que suposa que les dones abandonin el mercat de treball més freqüentment.

D'altra banda, el grup d'edat de 50 a 64 anys va ser un dels més perjudicats per la crisi econòmica de 2008 a 2015, ja que gairebé va duplicar el risc de pobresa. No obstant això, el punt de partida era baix i sempre s'ha pogut mantenir per sota de la mitjana catalana. Posteriorment ha aconseguit estabilitzar-ne els registres durant el darrer sexenni i és el que ha resistit amb més solvència l'augment del llindar de pobresa. Tot això ha facilitat que hagi tornat a ser (com va passar l'any 2018) el grup d'edat amb menys risc de pobresa (16,8%). El risc de pobresa baix s'explica només en part pel posicionament en el mercat de treball: no és el grup amb més nivells d'ocupació i, en canvi, sí que hi ha certa presència de casos d'inactivitat (sobretot entre les dones) i de prejubilacions. Hi ha un altre factor que explica més nítidament l'alt nivell de protecció assolit: el tipus de llar (majoritàriament en parella i ja amb poca presència d'infants) és dels que més protecció ofereix davant de la pobresa.

7.3 Augmenta lleugerament el risc de pobresa entre la població de 65 anys i més

El grup de població de 65 anys i més (que identifiquem aquí com a població d'edat avançada, tot i que les evidències indiquen que aquesta consideració s'hauria d'anar limitant cada vegada més a edats superiors) és un dels que més canvis ha experimentat l'any 2020 en relació amb la pobresa.

Durant la darrera dècada, aquest havia estat tradicionalment el grup d'edat amb uns registres més baixos de pobresa, amb comptades excepcions (anys 2018). La situació no ha variat excessivament l'any 2020, ja que es manté entre els grups d'edat amb menys risc de pobresa (18,1% del total de població d'aquesta franja). No obstant això, sí que s'han produït dos canvis substancials:

- La primera, més anecdòtica, és que l'any 2020 ja no va ser el grup amb menys risc de pobresa, una situació excepcional que en la darrera dècada només havia tingut l'antecedent del 2018.
- La segona, més rellevant, és que el risc de pobresa va augmentar en 5,9 punts percentuals i 85.000 persones noves en un any. Per tant, va ser el grup d'edat amb pitjors resultats en l'anàlisi comparativa amb l'any 2019. A més, això significa que va ser el grup que més va contribuir a augmentar el risc de pobresa de l'any 2020 a Catalunya. Si els registres de pobresa d'aquest grup s'haguessin mantingut estables, el risc de pobresa de l'any 2020 a Catalunya hauria caigut 1,2 punts percentuals (del 21,7% al 20,5%).

Intentem explicar aquesta dicotomia: entre els motius que expliquen que, globalment, aquest grup de població continuï sent una de les franges d'edat més protegides contra la pobresa hi ha, sense dubte, l'accés a les prestacions de vellesa. El col·lectiu que ara es troba en aquesta franja d'edat ha gaudit d'una etapa laboral amb més continuïtat i capacitat de cotització que la que està oferint el mercat de treball actualment; això li proporciona unes prestacions que permeten superar de manera generalitzada el llindar de pobresa. A més, es continuen incorporant a l'edat de jubilació generacions de dones que han tingut, cada vegada més, una vinculació amb el mercat laboral durant bona part de la seva vida adulta i, per tant, tenen cada vegada un accés superior i millor a les prestacions de jubilació, tot i que encara no al mateix nivell que els homes (com veurem a [S'intensifica la pobresa infantil i es manté la pobresa juvenil](#)). Tres de cada quatre persones de 65 anys i més (74,7%) perceben una pensió de jubilació, que és una eina evident de lluita contra la pobresa: entre aquestes persones el risc de pobresa és de l'11,7%, mentre que entre les que no perceben cap prestació el risc augmenta fins al 36,6%. Paral·lelament, el 21% rep prestacions de supervivència (principalment les dones), que tenen una efectivitat més limitada en la millora dels resultats de pobresa.

A més, tot i que no computi en termes de renda, però sí pel que fa a la reducció de la despesa i de disponibilitat de patrimoni, hem de tenir en compte que el 76,3% d'aquesta població és propietària del seu habitatge sense que tingui pagaments pendents, i que el 5,4% més hi té accés com a cessió gratuïta o mitjançant un lloguer inferior al preu de

mercat. Això afavoreix que, davant d'una mateixa situació d'escassetat, una part substancial d'aquest col·lectiu tingui garantit, almenys, l'ús d'un habitatge, una problemàtica molt més habitual en altres etapes del cicle vital.

Ara bé, com hem indicat abans, els resultats de pobresa de l'any 2020 per a les persones de 65 anys i més grans també mostren alguns aspectes negatius. En destaquem dos:

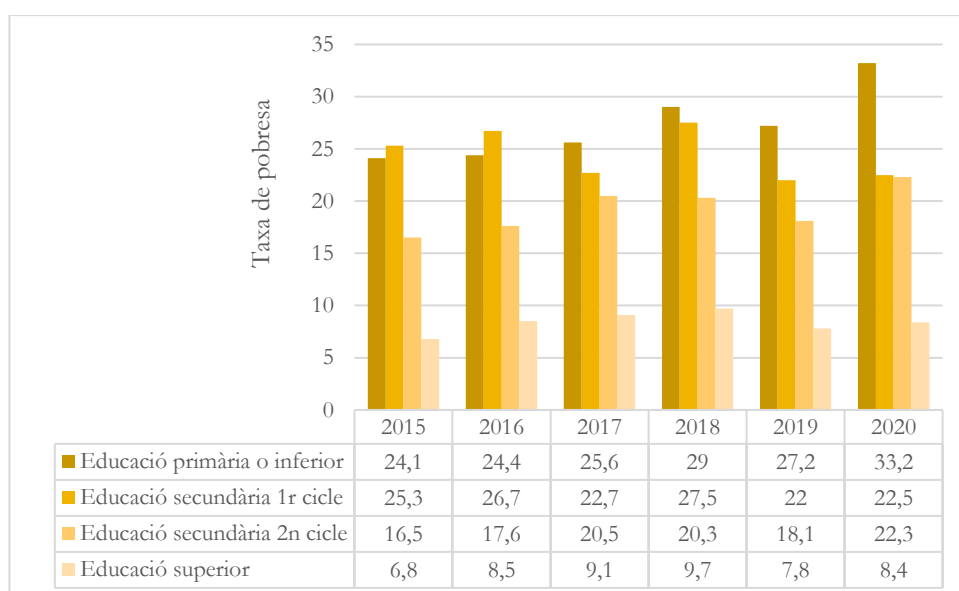
- El primer és que, si bé les prestacions de jubilació possibiliten protegir una bona part del col·lectiu, el seu potencial no permet anar massa més enllà del llindar de pobresa. Per exemple, la participació d'aquest grup d'edat en els quintils 4 i 5 (és a dir, en el 40% de la població amb més ingressos) és similar a la de les persones joves. La renda mediana per unitat de consum entre la població de 65 anys i més és de 18.888 euros anuals, inferior a la renda mediana del conjunt de Catalunya (18.943). Això fa que sigui un col·lectiu sensible a augments del llindar de pobresa.
- El segon apunt és la desigualtat de gènere. Tal com s'indica a [ES CONSOLIDA LA FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA](#), l'edat avançada és un dels escenaris de més desigualtat entre homes i dones en relació amb la pobresa, amb 171.167 dones i 84.211 homes afectats. El motiu d'aquest decalatge recau en el fet que les dones tenen menys accés a prestacions monetàries i que es decanten cap a les prestacions de supervivència (representen el 89,4% de la població perceptora), mentre que els homes continuen rebent prestacions de jubilació (representen el 56,2%) més favorables per evitar la pobresa.

8 POBRESA I NIVELL FORMATIU

8.1 El risc de pobresa s'intensifica entre la població amb formació elemental

L'any 2020 es va accentuar la gradació del risc de pobresa entre els diversos nivells formatius de la població: la probabilitat de patir una situació de pobresa disminueix per cada cicle d'estudis que se supera.

Gràfic 52. Risc de pobresa segons el nivell formatiu assolit. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Les persones amb el nivell d'estudis més baix, és a dir les que com a màxim han completat estudis primaris, tenen quatre vegades més probabilitats de trobar-se en situació de pobresa monetària que la població amb estudis universitaris (les taxes de pobresa són del 33,2% i del 8,4%, respectivament). El fet que el baix nivell formatiu representa un risc superior de pobresa ja s'havia constatat prèviament, però les dades del 2020 són especialment negatives per al col·lectiu amb un baix nivell formatiu, el qual, per primera vegada, supera el 30% de població afectada per la pobresa, un màxim històric que l'allunya dels resultats de la realitat social de la resta de nivells formatius.

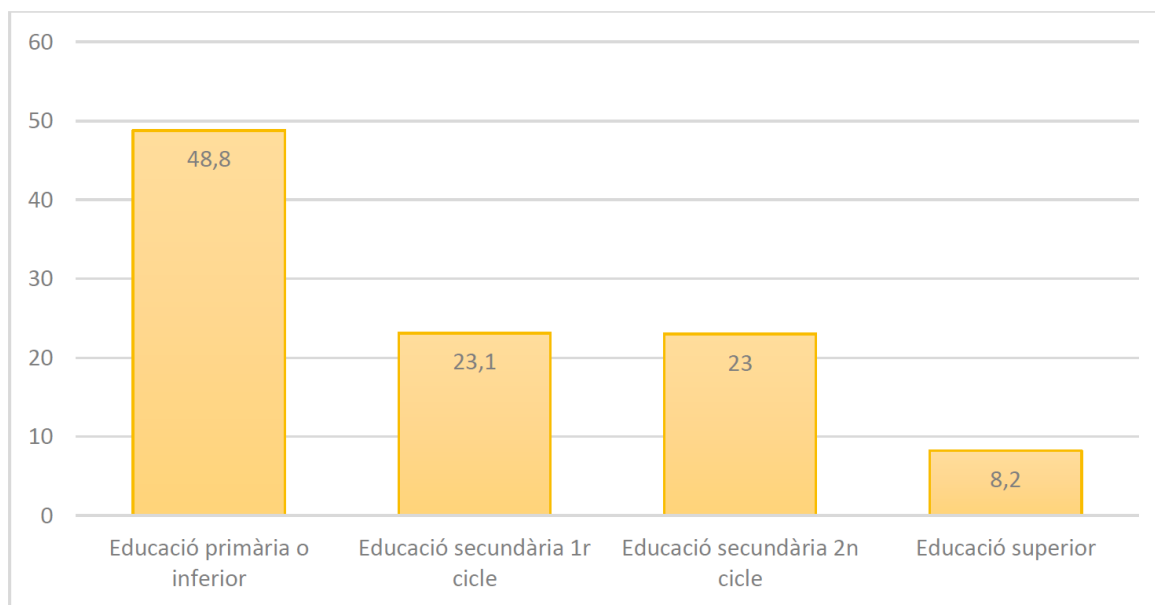
La població amb estudis secundaris, tant de 1r cicle com de 2n cicle, s'ha situat en uns nivells de pobresa encara superiors a la mitjana catalana, però ja molt allunyats dels del

col·lectiu anterior. Tot i la similitud dels registres de pobresa (22,5% i 22,3% l'any 2020), els camins per arribar-hi han estat diferents. Entre la població amb estudis secundaris de 1r cicle, el risc de pobresa és dels més baixos del sexenni analitzat, mentre que entre la població amb estudis secundaris de 2n cicle ha estat el més alt. Tal com ja havíem identificat en edicions anteriors, en el primer cas es tracta d'una pobresa lligada a l'abandonament educatiu sense haver superat el 4t d'ESO, que afecta sobretot persones joves i adultes abans de complir els 50 anys, amb un perfil masculí amb períodes d'atur i un perfil femení en situació d'inactivitat. En tots dos casos, a més, el risc s'agreuja en el moment de la reproducció familiar: sis de cada deu persones en situació de pobresa i estudis secundaris de 1r cicle viuen amb infants. Aquest col·lectiu s'hauria beneficiat de l'etapa de creixement econòmic que va entre la crisi financera i l'esclat de la pandèmia per aconseguir reduir el seu risc de pobresa.

El fet d'haver superat l'etapa de formació obligatòria i haver completat l'ESO o els estudis postobligatoris (cicles formatius de grau mitjà o batxillerat) havia estat per a moltes persones una manera d'intentar escapar de les altes probabilitats de pobresa que tenien si abandonaven el sistema formatiu amb anterioritat. Però, com ja alertàvem en edicions anteriors a aquesta diagnosi, aquesta protecció s'ha anat escorant cada vegada més cap a la formació universitària. El risc de pobresa entre la població que ha completat estudis secundaris postobligatoris ha augmentat en 5,8 punts des del 2015. L'atur i la inactivitat són els factors de risc més relacionats amb la pobresa entre la població amb aquest nivell formatiu (s'hi troben sis de cada deu persones), circumstància que ha afectat especialment la població jove.

Com acabem de constatar, el risc de pobresa és especialment rellevant entre la població amb un baix nivell formatiu. Hi ha un factor que cal afegir a aquesta conclusió: les dades de pobresa es veuen parcialment atenuades per un factor edat, perquè més de la meitat de les persones amb un baix nivell formatiu (55,6%) tenen 65 anys o més, per tant ja han sortit del món laboral i de manera prou generalitzada tenen accés a unes prestacions de vellesa que compensen els anys que han cotitzat durant la vida laboral. Aquestes persones d'edat avançada i baix nivell formatiu han pogut resistir les darreres crisis amb més facilitat que les persones joves i adultes amb aquest baix nivell formatiu, de manera que sovint han aconseguit una estabilitat d'ingressos que no ha tingut la resta de la població. Sense aquest factor d'edat, el risc de pobresa entre les persones amb un baix nivell formatiu i de menys de 65 anys (un col·lectiu en què quatre de deu persones té nacionalitat estrangera) ascendeix fins al 48,8% —que equival a un risc 2,2 vegades superior al del conjunt de la població catalana— i que evidencia que la formació és actualment un requisit indispensable per intentar evitar la pobresa.

Gràfic 53. Risc de pobresa segons el nivell formatiu en les persones de menys de 65 anys. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

8.2 La protecció exigeix un nivell formatiu cada vegada més alt

Finalment, la població amb estudis superiors completats torna a ser, un any més, la més allunyada de la pobresa, amb un 8,4% de població afectada, un registre que en tot moment de la sèrie temporal s'ha mantingut per sota del 10%. Aquest element identifica dues coses: en primer lloc que la probabilitat de patir una situació de pobresa torna a ser de menys de la meitat respecte al conjunt de la població; en segon lloc que es tracta de situacions de pobresa lligades a l'atur i a la inactivitat, especialment femenina: el 63,5% de les persones amb estudis superiors i en risc de pobresa són dones.

Com s'ha identificat en diagnòstics anteriors, el baix impacte de la pobresa entre la població amb estudis superiors s'explica per la suma de diversos factors protectors:

- a) La població amb estudis superiors té una taxa d'ocupació més elevada, especialment a jornada completa, i uns registres més baixos d'atur, d'inactivitat i de dedicació a les tasques de la llar. Això afavoreix una entrada superior de rendes a les seves llars.
- b) Dins de cadascuna de les categories ocupacionals, el risc de pobresa entre la població amb estudis superiors és més baix que el de la resta de població. Aquí hi té un paper essencial l'accés a feines més qualificades en termes de remuneració (i cotització) i d'estabilitat laboral, fet que té un impacte positiu en el cas de l'ocupació, especialment si és a jornada completa i amb treball assalariat (amb un risc de pobresa del 6,7%).

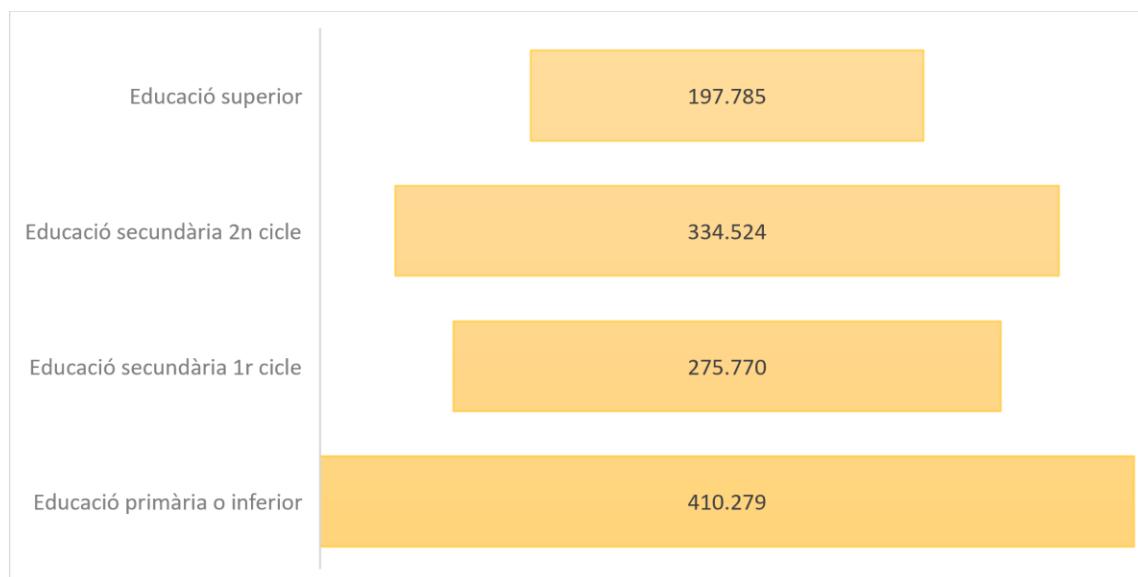
- c) És molt poc habitual que una persona amb estudis superiors visqui en una llar amb una baixa intensitat de treball (3,9%), situació que ajuda a mantenir la protecció davant de la pobresa en cas de pèrdua d'ingressos individuals. Això es donaria gràcies a una estratègia d'homogàmia educativa que concentra en unes mateixes llars la població amb més protecció davant de la pobresa.

8.3 Un terç de la població en situació de pobresa té estudis primaris o inferiors

Amb dades absolutes, un terç de tota la població catalana en situació de pobresa actualment no té més enllà dels estudis primaris. Per tant, es fan paleses dues línies d'intervenció. En primer lloc la que se centra a atendre aquestes 410.279 persones en situació de pobresa i baix nivell formatiu, de les quals més de 250.000 són joves o adultes i tenen unes carències socials i materials acumulades durant molts anys (probablement ja des de la seva etapa d'estudiants) i que es reproduïxen crònicament de generació en generació. En segon lloc, la destinada a incrementar la formació de les noves generacions i a adequar el mercat laboral a unes ofertes més qualificades, amb més i millors opcions laborals de futur.

El segon col·lectiu més present és el de la població amb educació secundària de 2n cicle (334.524 persones), seguida de la població amb educació secundària de 1r cicle (275.770 persones) i, finalment, la població amb estudis superiors és la menys nombrosa (197.785 persones), gràcies a la baixa probabilitat de patir pobresa.

Gràfic 54. Distribució de la població en risc de pobresa segons el nivell formatiu assolit. Catalunya. Any 2020

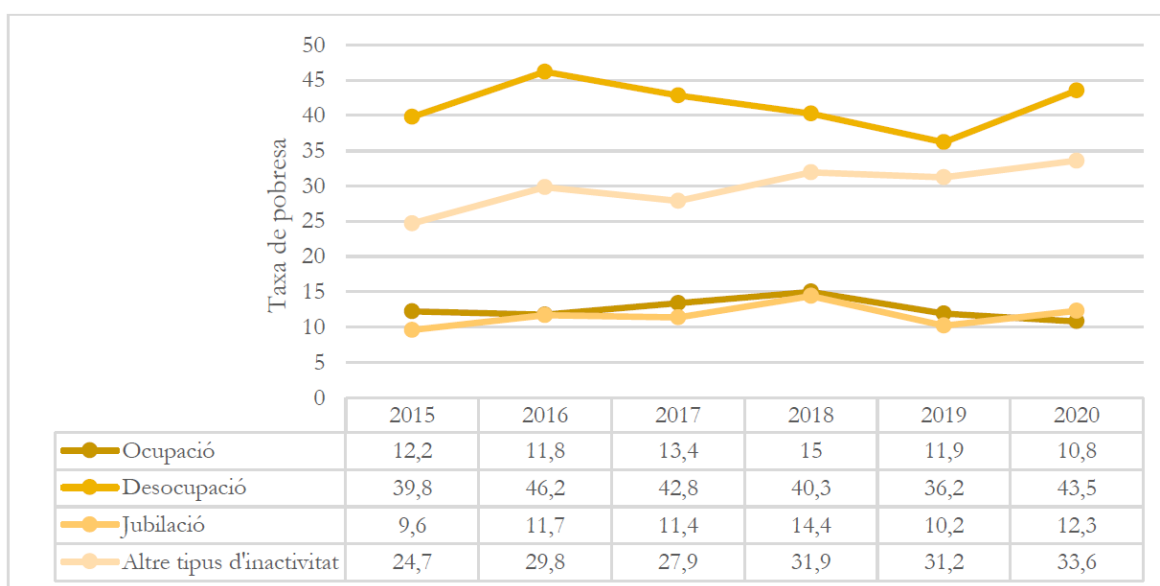
9 POBRESA I ACTIVITAT LABORAL

L'activitat laboral és una dimensió clau en l'estudi de la pobresa monetària, perquè la major part de la població accedeix a una font d'ingressos per mitjà del mercat de treball. A més, entre les persones que n'estan fora, l'accés a les prestacions socials més avantatjoses està regulat per la capacitat de cotització prèvia. En termes monetaris, doncs, les rendes que s'obtenen per mitjà del treball permetran accedir amb més avantatges als mercats de béns i serveis tant presents com futurs i, en conseqüència, millorar les pròpies condicions de vida.³ A més, l'ocupació també dona accés a recursos menys quantificables empíricament com ara l'autonomia personal, la motivació, l'ordenació dels horaris del dia a dia o el sentiment d'utilitat social, entre d'altres, que no formen part d'aquesta anàlisi.

En aquest treball hem distingit les diferents vinculacions amb el mercat laboral en quatre categories: ocupació, jubilació, desocupació i inactivitat (fora de la jubilació). Com s'ha indicat abans i com mostra el gràfic 53, l'ocupació laboral continua sent el millor mecanisme de protecció davant de la pobresa, gràcies als ingressos obtinguts pel treball assalariat o per compte propi (els quals, a la vegada, obren les portes a l'accés en el futur a les prestacions més avantatjoses, gràcies a la cotització). A poca distància hi trobem la població jubilada, que continua situant-se un any més entre els col·lectius més protegits contra la pobresa. A l'altre extrem, tant la desocupació com, sobretot, la inactivitat es consoliden com a situacions lligades a una probabilitat alta de patir una situació de pobresa a Catalunya.

³ S'ha de tenir en compte que a l'Enquesta de condicions de vida el període a què es fa referència en les preguntes sobre la relació amb l'activitat i la situació laboral (majoritàriament en el mateix moment de l'entrevista) no coincideix amb el període de referència de les variables de renda i, per tant, de pobresa (que és l'any natural anterior al moment de l'entrevista). Per tant, es poden donar situacions com, per exemple, que una persona estigui en situació d'atur en el moment de l'entrevista (i queda registrada com a persona que està a l'atur), però que hagi estat ocupada durant tot l'any natural anterior (que és el període de còmput dels seus ingressos). En aquest sentit, l'any 2020 el 52,3% de la població ocupada en situació de pobresa (172.232 persones) declarava no haver treballat cap mes durant l'any natural anterior, que és el que computa en termes de renda. Aquesta problemàtica és més probable en variables amb més alt grau de rotació, com és el tipus de relació amb l'activitat, però és menys habitual en variables estables d'un any a l'altre, com el nivell formatiu, la nacionalitat o, evidentment, el sexe i l'edat.

Gràfic 55. Risc de pobresa segons la relació amb el mercat laboral. Catalunya. Anys 2015-2020

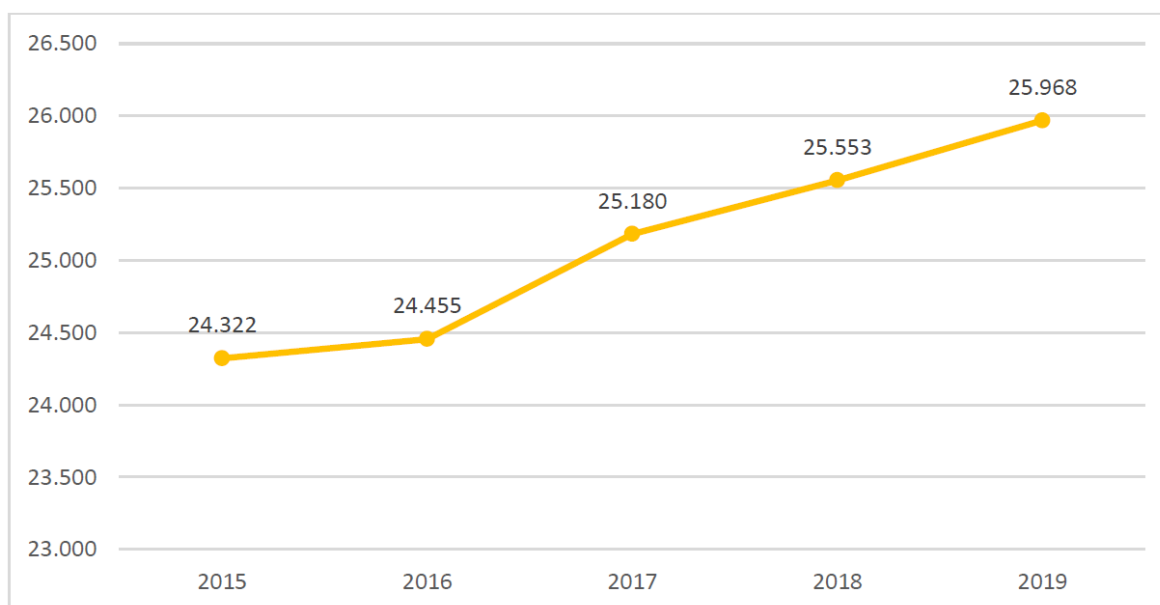
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

9.1 L'ocupació i la jubilació: els contextos més favorables contra la pobresa

El risc de pobresa entre la població ocupada és del 10,8% l'any 2020 i afecta 330.000 persones que, tot i que indicaven que estaven treballant, també es trobaven en situació de pobresa. És la dada de pobresa més baixa dels quatre grups i, també, la més baixa entre les persones ocupades en els últims sis anys. Entre els anys 2018 i 2020 l'afectació de la pobresa entre la població ocupada ha caigut 4,2 punts percentuals, que equivalen a 175.000 persones ocupades que ja no estan afectades per la pobresa.

Aquests resultats són coherents amb l'evolució dels indicadors salarials, tal com mostra una altra font d'informació, en aquest cas l'Enquesta d'estructura salarial de l'Institut Nacional d'Estadística. Tot i que els registres més recents encara són del 2019, serveixen per identificar la tendència a l'alça dels ingressos salarials (un 6,8% i 1.650 euros de millora salarial entre 2015 i 2019 a Catalunya), que han ajudat a reduir els registres de pobresa entre la població ocupada.

Gràfic 56. Renda mediana salarial. Catalunya. Anys 2015-2019

FONT: ENQUESTA D'ESTRUCTURA SALARIAL (INE)

La protecció vinculada a tenir una feina s'incrementa o s'atenueja quan interacciona amb altres factors socials, com per exemple el nivell educatiu, la nacionalitat i la composició de la llar. Per exemple, treballar i trobar-se en situació de pobresa és poc probable quan, a més, es té una feina a temps complet (el risc és del 6,9%), quan es tracta d'una persona jove no emancipada, quan es viu en parella sense infants, quan el nivell formatiu de la persona ocupada és alt i quan es té nacionalitat espanyola. En tots aquests casos, els registres sempre són substancialment inferiors a aquest 10,8% del total de la població ocupada. Quan es presenten aquests condicionants favorables o la suma de tots ells, la situació de pobresa correspon principalment a una qüestió provisional, deguda al decalatge temporal que hem alertat prèviament: és a dir que la persona que estava ocupada en el moment de l'entrevista no hagi tingut feina durant la major part del període de recompte dels ingressos que correspon a l'any natural anterior.

No obstant això, hi ha altres situacions que no s'han vist beneficiades pel context de millora salarial entre la població ocupada i en les quals la probabilitat de patir una situació de pobresa és notable encara que la persona estigui treballant. Són situacions com el treball a temps parcial o l'ocupació per compte propi (el risc de pobresa està per sobre del 20% en tots dos casos), l'ocupació entre persones amb un baix nivell formatiu (proper al 30%), l'ocupació en persones de nacionalitat estrangera (més del 40%) i, també, en les llars on hi ha una elevada ràtio d'infants (per sobre del 30% en llars monoparentals i en les llars en què hi ha tres infants o més). Per tant, aquestes són mostres que l'ocupació no és sempre, per si sola, la garantia d'unes condicions de vida adequades.

També s'observa que el risc de pobresa en el treball torna a ser superior en els homes (12,2%) que en les dones (9,2%). Aquesta distribució és habitual al llarg de la sèrie estudiada, i ho és tot i que les dones tenen una presència inferior en les ocupacions a temps complet i una retribució salarial mitjana inferior. Això s'explica perquè l'ocupació femenina s'acompanya sovint d'una alta intensitat de treball dins de la llar, fet que multiplica la protecció conjunta de tots els seus membres.

A més de l'ocupació, l'accés a una pensió de jubilació és una altra de les garanties més efectives per evitar la pobresa a Catalunya. De fet, tot just fins a l'any 2020 havia estat ininterrompudament el tipus de relació amb l'activitat menys afectada per la pobresa, amb uns nivells més baixos que els de la resta de categories, inclosa l'ocupació. Tot i haver perdut aquesta posició predominant, el perfil de persona jubilada continua sent un referent de persona protegida contra la pobresa: prop de 153.000 persones jubilades es trobaven en situació de pobresa a Catalunya l'any 2020, amb un risc del 12,3%.

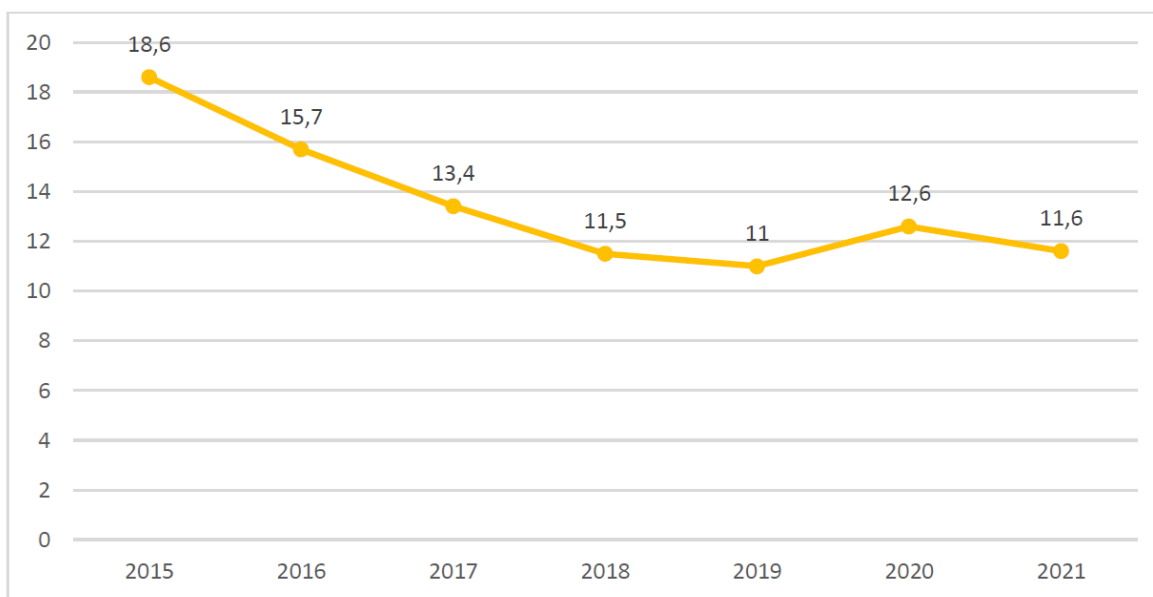
El motiu d'aquesta protecció recau en l'estabilitat dels ingressos entre les persones que gaudeixen d'una pensió de jubilació i en les quantitats percebudes (sovint vinculades a paràmetres com la inflació). A més, hi ha un component generacional: bona part de la població que avui en dia està jubilada encara ha pogut gaudir de llargues etapes d'estabilitat laboral durant la seva vida activa, fet que li ha permès acumular anys de cotització per beneficiar-se, en l'actualitat, d'aquest escut protector que representa la pensió. El risc de pobresa entre les persones jubilades és similar entre homes (11,7%) i dones (13,1%). No obstant això, el benestar econòmic en les dones està lligat a la pensió de jubilació que rep la parella: sense aquesta font d'ingressos, quatre de cada deu dones jubilades a Catalunya també estarien en situació de pobresa, en comparació amb només un de cada deu homes jubilats.

9.2 Atur i inactivitat: focus de pobresa

Segons l'Enquesta de població activa (EPA), la crisi iniciada l'any 2008 va tenir com a resultat l'expansió de la desocupació. Entre els anys 2008 i 2013 es va passar d'una taxa d'atur del 8,9% a una del 23,1%. Posteriorment va haver-hi una nova etapa de davallada de l'atur i de recuperació de l'ocupació laboral, que sovint va ser intensa i que es va mantenir ininterrompuda fins a l'esclat de la pandèmia. Precisament l'any 2020 va acabar amb un repunt de la taxa d'atur (1,6 punts més) que ha trencar la tendència dels anys anteriors.

Un cop passat el primer impacte de la pandèmia, la taxa d'atur a Catalunya va tornar a baixar l'any 2021, tant en termes percentuals (1 punt menys que el 2020) com pel que fa al nombre de persones desocupades (450.000, unes 32.000 menys que l'any anterior). La millora encara no ha estat suficient per recuperar els nivells d'atur dels anys 2018 i 2019 i tampoc els de fa 15 anys.

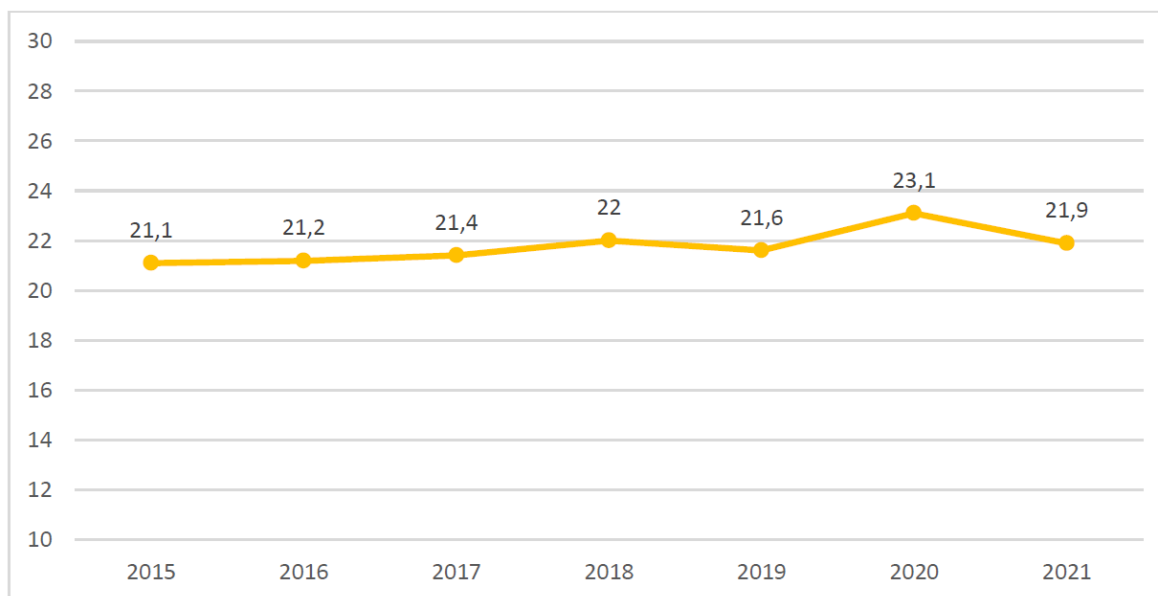
Gràfic 57. Taxa d'atur. Catalunya. Anys 2015-2021

FONT: ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA (EPA)

Paral·lelament, la taxa d'inactivitat (excloent-ne la jubilació, és a dir, entre la població de 16 a 64 anys) s'ha comportat de manera més estable que la taxa d'atur. Entre els anys 2015 i 2021 les diferències entre el registre d'inactivitat més alt (l'any 2020, coincidint amb la pandèmia) i el mínim (l'any 2015) no han superat els 2 punts percentuals i, per tant, mostra un comportament menys elàstic que l'atur davant del cicle econòmic.

Gràfic 58. Taxa d'inactivitat. Catalunya. Anys 2015-2021

FONT: ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA (EPA)

Aquesta panoràmica dels darrers anys indica que tant l'atur com la inactivitat (excloent-ne la jubilació) són dues situacions estretament vinculades a un risc alt de patir pobresa.

En primer lloc, l'atur continua sent el tipus de relació amb el mercat laboral més lligat a la pobresa. L'any 2020, el 43,5% de les persones a l'atur a Catalunya estaven en situació de pobresa (241.000 persones), un registre 7,3 punts percentuals (unes 48.000 persones) més alt que el de l'any 2019. Per primera vegada en quatre anys, el risc de pobresa entre la població aturada tornava a créixer.

Hem de tenir en compte la rellevància del decalatge temporal entre les dades de la relació laboral (corresponents a l'any 2020 i que, per tant, ja inclouen informació en context de pandèmia) i les dades de pobresa (que es basen en l'any natural 2019). El fet que el registre de pobresa entre la població aturada hagi crescut l'any 2020 indica que l'atur lligat a la pandèmia s'ha concentrat en les persones que ja tenien més carències d'ingressos l'any 2019. En altres paraules, significa que la crisi derivada de la pandèmia va afectar sobretot llars que ja acumulaven problemes previs.

Aquesta vulnerabilitat també és alta encara que es rebi una prestació per desocupació: el 44,7% de les persones a l'atur que reben una prestació per desocupació no aconsegueixen escapar de la pobresa. Aquest indicador alerta que, en l'actualitat, l'estratègia més efectiva perquè les persones a l'atur puguin sortir de la pobresa encara consisteix a trobar una ocupació i/o viure en una llar on algun altre membre sí que treballa (el risc de pobresa es redueix a gairebé la meitat en comparació amb els casos en què la majoria de les persones de la llar no treballen), atès que el tipus o quantitat de prestació social a què es pugui accedir individualment com a persona a l'atur no és tan efectiu per evitar la pobresa.

La relació de l'atur amb un risc de pobresa superior és globalment alta, però no homogenia, sinó que està condicionada per l'efecte d'altres variables. En destaquem el nivell formatiu i la nacionalitat.

Pel que fa a la primera, és més probable que s'esdevingui una situació de pobresa si la persona a l'atur té un baix nivell formatiu (amb prop de 80.000 persones i una taxa de pobresa del 68,1%) que si en té un nivell més alt. Per exemple, la taxa de pobresa entre la població aturada amb estudis superiors baixa fins al 24,4%. Aquest diferencial s'explica almenys per dos motius que cal destacar: d'una banda, el fet de tenir un nivell formatiu alt dona més probabilitats d'accedir a feines més ben remunerades i més estables (el que representa més anys de cotització), aspectes que protegeixen davant d'una situació d'atur. De l'altra es deu a les estratègies d'emparellament basades en l'homogàmia educativa, que fan que les llars on viuen persones amb estudis universitaris tinguin més intensitat de treball i, per tant, un nivell de renda més alt fins i tot encara que un dels membres estigui a l'atur.

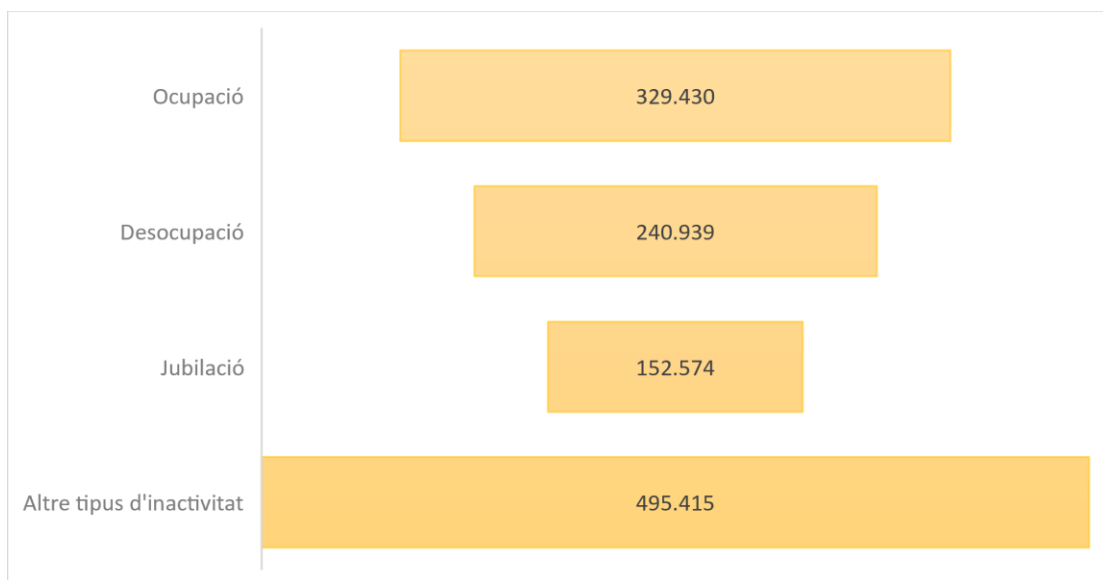
La segona variable que cal destacar és la nacionalitat. Entre les persones a l'atur de nacionalitat estrangera, el risc de pobresa és del 72,7% (120.000 persones afectades per la pobresa sobre el total de 165.000 que estan a l'atur) mentre que, entre la població de nacionalitat espanyola, el risc cau a menys de la meitat, el 31,1%.

Juntament amb l'atur, la inactivitat és una altra situació vinculada a un alt risc de patir una situació de pobresa. En aquest cas, l'any 2020 va afectar el 33,6% d'aquest col·lectiu i, atès el seu pes demogràfic, és la categoria que registra més persones en situació de pobresa: 495.000. A més, és l'única de les quatre categories que s'avaluen en aquest capítol que des del 2015 sempre presenta una pauta creixent pel que fa al risc pobresa: en aquests anys la probabilitat ha augmentat en 8,9 punts i el volum de persones afectades és de 214.000.

Es tracta d'un tipus de pobresa que afecta principalment les dones (376.662), especialment si aïllem els casos d'incapacitat i de població estudiant. Aleshores, les dones suposen el 92% de la població inactiva i en risc de pobresa i es dediquen principalment a les tasques de la llar. Entre les altres variables que interactuen amb la situació d'inactivitat i que agreugen el risc de pobresa hi figuren el baix nivell formatiu (el risc de pobresa és del 49,3%), la nacionalitat estrangera (el 67%) i l'edat reproductiva (entre els 30 i els 49 anys el risc és del 45,9%).

Per tancar el capítol, el gràfic 57 mostra la distribució de la població afectada per la pobresa segons el tipus de relació amb l'activitat. Aquest gràfic és resultat del volum demogràfic de cada grup ponderat segons el risc de pobresa. El grup més nombrós és la població inactiva: presenta un volum demogràfic alt i un risc elevat de patir una situació de pobresa. En segon lloc, 329.430 persones en situació de pobresa estan ocupades. És una xifra alta perquè és la categoria més poblada, aspecte que neutralitza el baix risc present. Les persones desocupades (240.939) i les jubilades (152.574) completen la distribució per perfils de la població catalana en situació de pobresa.

Gràfic 59. Volum de població en situació de pobresa segons la relació amb l'activitat. Catalunya. Any 2020

FONT:

ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA

10 POBRESA I NACIONALITAT

Després d'un parèntesi marcat per la crisi econòmica, fa uns quants anys que Catalunya torna a presentar un saldo migratori positiu. Les dades provisionals a 1 de gener de 2022 registren 1.263.135 persones de nacionalitat estrangera, unes 235.000 més que l'any 2015.

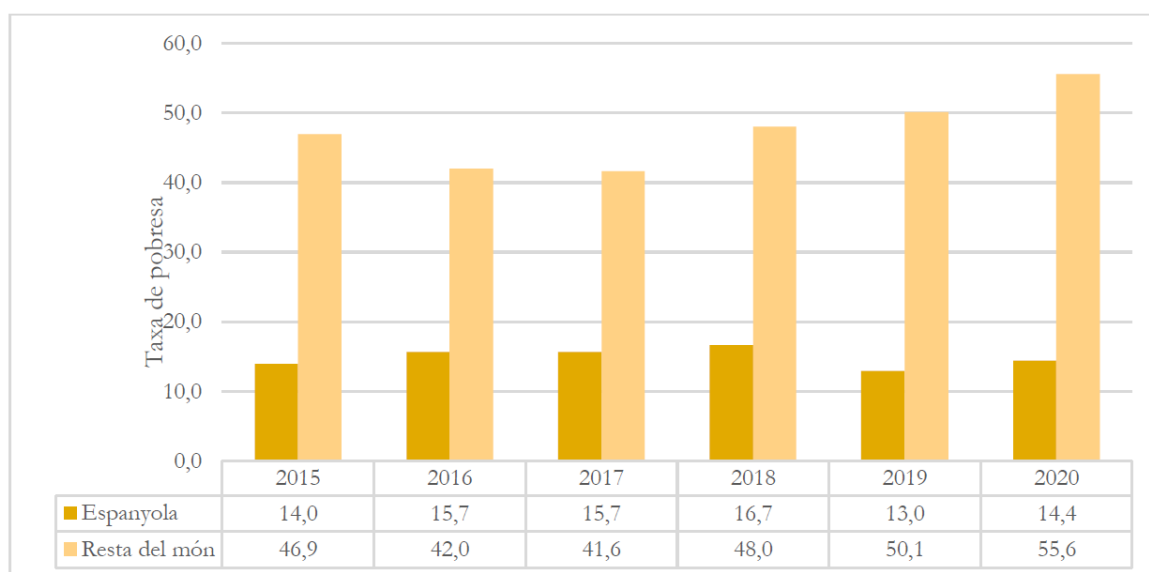
L'Enquesta de condicions de vida permet avaluar el risc de pobresa de la població segons la nacionalitat. Malgrat això, com a instrument metodològic presenta dues mancances rellevants:

- a) A les microdades, les categories d'origen estan escassament desagregades (Espanya, Unió Europea i la resta del món) per evitar problemes de fiabilitat en la desagregació mostral. Per millorar la fiabilitat, l'anàlisi es basa en dues categories (nacionalitat espanyola i estrangera), malgrat que això fa perdre matisos segons l'origen.
- b) L'Enquesta de condicions de vida tradicionalment subestima d'aquest col·lectiu. Per exemple, tant al padró de l'any 2020 (l'any de referència temporal de les darreres dades de l'ECV) com al del 2022 (el darrer amb les dades disponibles, encara que provisionals), el 16,2% de la població catalana tenia nacionalitat estrangera, mentre que a l'ECV el percentatge és de l'11,9%.

10.1 La nacionalitat és una de les variables amb uns resultats de pobresa més polaritzats

La nacionalitat és una variable clau a l'hora de caracteritzar la pobresa a Catalunya: és la variable que registra més diferencial quant al risc de pobresa entre les seves categories. L'any 2020, més de la meitat de la població de nacionalitat estrangera (55,6%) tenia una situació de pobresa monetària a Catalunya, un registre 3,9 vegades superior al de la població de nacionalitat espanyola (14,4%). Aquest decalatge ha anat augmentant en els darrers tres anys, coincidint amb la recuperació econòmica prèvia a l'esclat de la pandèmia, atès que la població de nacionalitat estrangera no ha estat un dels col·lectius beneficiats per aquesta situació. A tall il·lustratiu, l'any 2017 el registre de pobresa en aquest col·lectiu era del 41,6% i el diferencial respecte a la població de nacionalitat espanyola va ser de 2,6, dades substancialment inferiors als de tres anys després.

Gràfic 60. Risc de pobresa segons la nacionalitat. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Hi ha molts factors que han anat consolidant aquesta dualitat. En destaquem quatre:

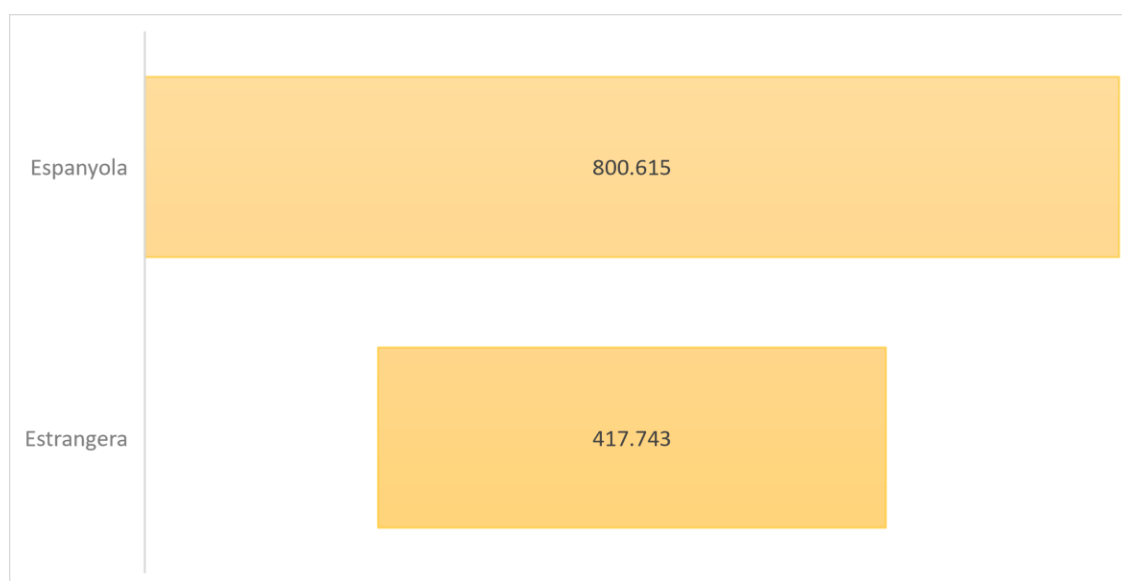
- D'entrada, per una evident qüestió monetària: la renda mitjana entre la població de nacionalitat estrangera és de 13.169 euros per unitat de consum l'any 2020 (i d'11.679 euros entre la població amb nacionalitat d'un país de fora de la UE), un 12% (48,1%) inferior als 22.503 euros de mitjana entre la població de nacionalitat espanyola. Des del 2017 al 2020, la renda d'aquest darrer grup ha augmentat el 13,7%, mentre que en la població de nacionalitat estrangera ha caigut (-1,6%).
- Les dades d'ocupació també són diferencials: mostren que la població de nacionalitat estrangera està més afectada per l'atur i la inactivitat (55,4%) que la població espanyola (29%), dada que implica que hi ha menys vinculació ocupacional (41,8% respecte al 49%, respectivament) i, per tant, menys accés tant a fonts salarials com a la protecció social vinculada a la cotització prèvia.
- D'altra banda, l'estructura d'edats de la població de nacionalitat estrangera (40,9 anys de mitjana) és inferior a la de nacionalitat espanyola (49,8 anys). Això es tradueix en el fet que hi ha una baixa presència de població en edat de jubilació en aquest col·lectiu i, per tant, hi ha un escàs accés a les pensions de vellesa (un 2,7% del col·lectiu, davant un 22% entre la població de nacionalitat espanyola), que són una de les principals fonts per sortir de la pobresa. Davant d'aquesta constatació, podríem sospitar que el motiu pel qual el risc de pobresa és més alt entre la població de nacionalitat estrangera resideix precisament en el fet que encara no ha accedit a l'etapa de jubilació, que és una de les més protegides contra la pobresa en el cicle vital, almenys ara per ara. No obstant això, el risc continua sent més alt entre aquesta població si neutralitzem aquest efecte: entre la població de menys de 65

anys, la probabilitat de patir pobresa és 3,9 vegades superior en la població de nacionalitat estrangera (54,2%) que en la de nacionalitat espanyola (13,8%).

- En darrer terme, també cal destacar l'estructura de les llars. En la població de nacionalitat estrangera hi ha més llars amb infants (66,1%) que en la de nacionalitat espanyola (37,6%) i, precisament, la presència d'infants a les llars és un dels indicadors característics de la pobresa a Catalunya en la darrera dècada. El diferencial és notable en els casos de llars amb tres infants o més (hi ha 2,4 vegades més probabilitats de trobar una llar d'aquest tipus entre la població de nacionalitat estrangera), mentre que les llars formades per parelles sense infants, que són un dels tipus de llar tradicionalment més protegits contra la pobresa a Catalunya, són molt més freqüents entre la població de nacionalitat espanyola (30,1%) que entre la població de nacionalitat estrangera (12,1%).

Com mostra el gràfic 59, l'any 2020 800.615 persones en situació de pobresa tenien nacionalitat espanyola i 417.743 la tenien estrangera. La distribució desigual del risc de pobresa fa que el 34,3% de la població en situació de pobresa tingui nacionalitat estrangera, tot i que, com s'ha comentat abans, representa només l'11,9% de la mostra de l'ECV i el 16,2% de la població resident a Catalunya, segons el padró de població.

Gràfic 61. Volum de població en situació de pobresa segons la nacionalitat. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

11 IMPACTE DE LES PRESTACIONS SOCIALS EN LA POBRESA

11.1 Les prestacions socials redueixen el risc de la pobresa gairebé a la meitat

A Catalunya, el 21,7% de la població es trobava en situació de pobresa a l'inici de l'any 2020. Com s'ha dit abans, és el registre més alt des que es treballa amb dades de l'Enquesta de condicions de vida. Aquesta font d'informació registra els ingressos globals de les llars, inclosos els provinents de les prestacions socials. Per això, des del punt de vista de la política pública, és rellevant quantificar l'impacte que aquestes prestacions socials tenen a l'hora de reduir els registres de pobresa a Catalunya.

La taula 9 mostra els registres de pobresa abans i després de comptabilitzar les prestacions socials. S'hi pot observar que l'any 2020, gràcies a les prestacions, el risc de pobresa es va reduir en més de 20 punts a Catalunya. Sense aquest impacte, el risc de pobresa hauria estat del 42,2%, mentre que finalment va afectar el 21,7% de la població catalana.

Taula 9. Proporció de persones en situació de pobresa, abans i després de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya. Anys 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pobresa abans de totes les prestacions	42,1	41,5	40,9	41	43,6	42,2
Pobresa després de les prestacions de vellesa i supervivència	24,9	24,7	24,8	25,7	26,4	25,4
Pobresa després de totes les prestacions	19	19,2	20	21,3	19,5	21,7

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

11.2 Un dels nivells d'eficàcia més baixos dels darrers anys

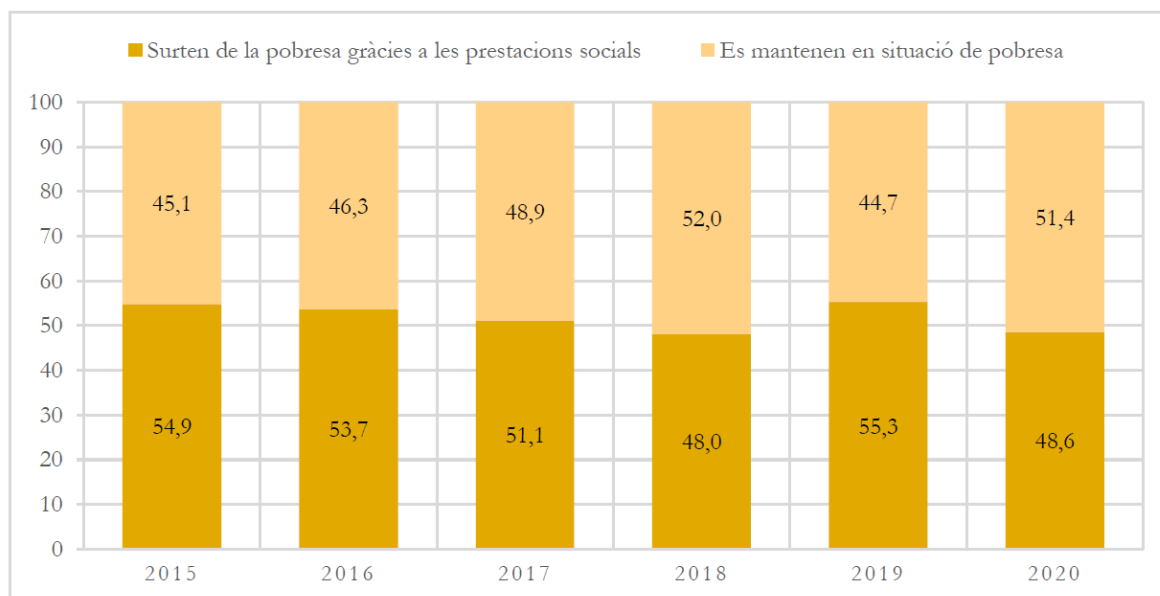
Com s'ha comentat abans, l'any 2020 es va assolir el registre més alt de pobresa (després de comptabilitzar tots els ingressos, incloses les prestacions socials) tant de la sèrie temporal com de tota la dècada. No obstant això, aquesta tendència no es va extrapol·lar a les dades abans de comptabilitzar les prestacions. Els registres de l'any

2020 abans de comptabilitzar les prestacions socials no van ser tan dolents des d'una perspectiva temporal: és cert que el 42,2% de la població afectada va representar el segon registre més alt del sexenni, però no es va allunyar gaire del comportament anterior i, a més, la millora respecte de l'any 2019 (-1,4 punts) va ser substancial.

Això vol dir que, tot i que el nivell d'ingressos de mercat (provinents principalment dels salaris) va millorar lleugerament respecte de l'any anterior, no va repercutir en una millora dels resultats finals de pobresa (que fins i tot van empitjorar notablement): el principal motiu és que l'efecte de les prestacions socials va ser força menys rellevant d'un any a l'altre.

Aquesta dada s'observa de manera més nítida al gràfic 60. Com s'ha dit, l'any 2020 les prestacions socials van aconseguir reduir el risc de pobresa gairebé a la meitat (del 42,2% al 21,7%). En termes relatius, la reducció global va ser del 47,6%. Aquest impacte va ser un dels més baixos en la reducció de la pobresa del darrer sexenni. Com a referència, l'any anterior s'havia produït l'impacte més intens de les prestacions socials contra la pobresa: el 2019 les prestacions van aconseguir reduir el risc de pobresa a Catalunya en un 55,3%. De fet, gairebé en tot el sexenni (excepte els anys 2018 i 2020), les prestacions socials van aconseguir reduir el risc de pobresa com a mínim a la meitat.

Gràfic 62. Proporció de persones que surten de la pobresa gràcies a l'efecte de les prestacions socials (respecte a la població que es trobava en situació de pobresa abans de comptabilitzar-les). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

11.3 Les prestacions de vellesa i supervivència representen més del 80% de l'eficàcia en la reducció de la pobresa

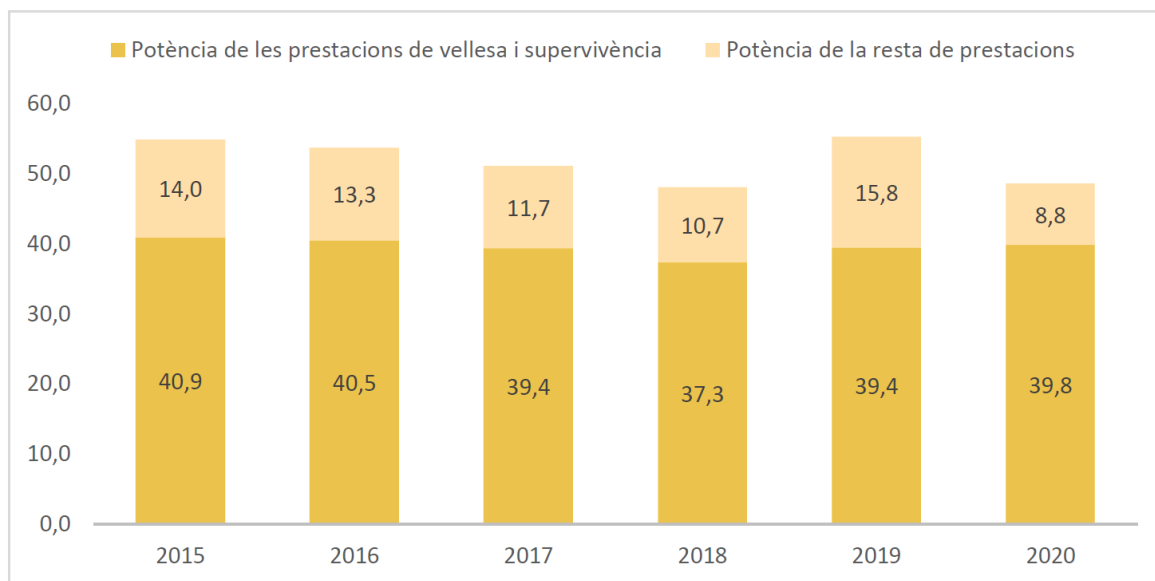
Bona part de l'impacte contra la pobresa l'estan sostenint les prestacions de vellesa i supervivència: a Catalunya, de cada 100 persones que eviten la pobresa gràcies a les prestacions socials, 82 ho fan per l'impacte de les prestacions de vellesa i supervivència i només 18 com a efecte de la resta de partides (que inclouen les prestacions per família i infància, exclusió social, habitatge, desocupació, malaltia i invalidesa).

Aquesta distribució tan desigual dels valors no només està consolidada, sinó que s'ha intensificat en el darrer quinquenni. Precisament aquesta és una de les principals diferències respecte dels països comunitaris més eficients: l'efecte del darrer grup de prestacions socials és entre dues i tres vegades més potent que a Catalunya.

El motiu que s'hagi accentuat aquesta divergència ha estat el debilitament del segon grup de prestacions socials. Mentre que les partides de vellesa i supervivència s'han mantingut relativament estables, les altres partides van caure considerablement i van tenir l'impacte més baix de tot el sexenni. Si aquest grup de prestacions socials hagués pogut mantenir l'impacte contra la pobresa registrat l'any 2019, el risc de pobresa a Catalunya de l'any 2020 no només no hauria estat el més alt del sexenni, sinó que hauria passat a ser el més baix, amb una caiguda de 3 punts percentuals.

En tot cas, el gràfic 61 evidencia que la potència desigual en la lluita contra la pobresa que tenen les diferents partides de prestacions socials és una tònica habitual dels darrers anys. De fet, només es va trencar parcialment durant els anys centrals de la crisi financera de la dècada anterior (principalment en el període 2010-2014), especialment per la necessitat de protegir la població desocupada, moment en què aquest altre grup de prestacions socials va arribar a suposar gairebé el 40% de la força de les prestacions en la lluita contra la pobresa.

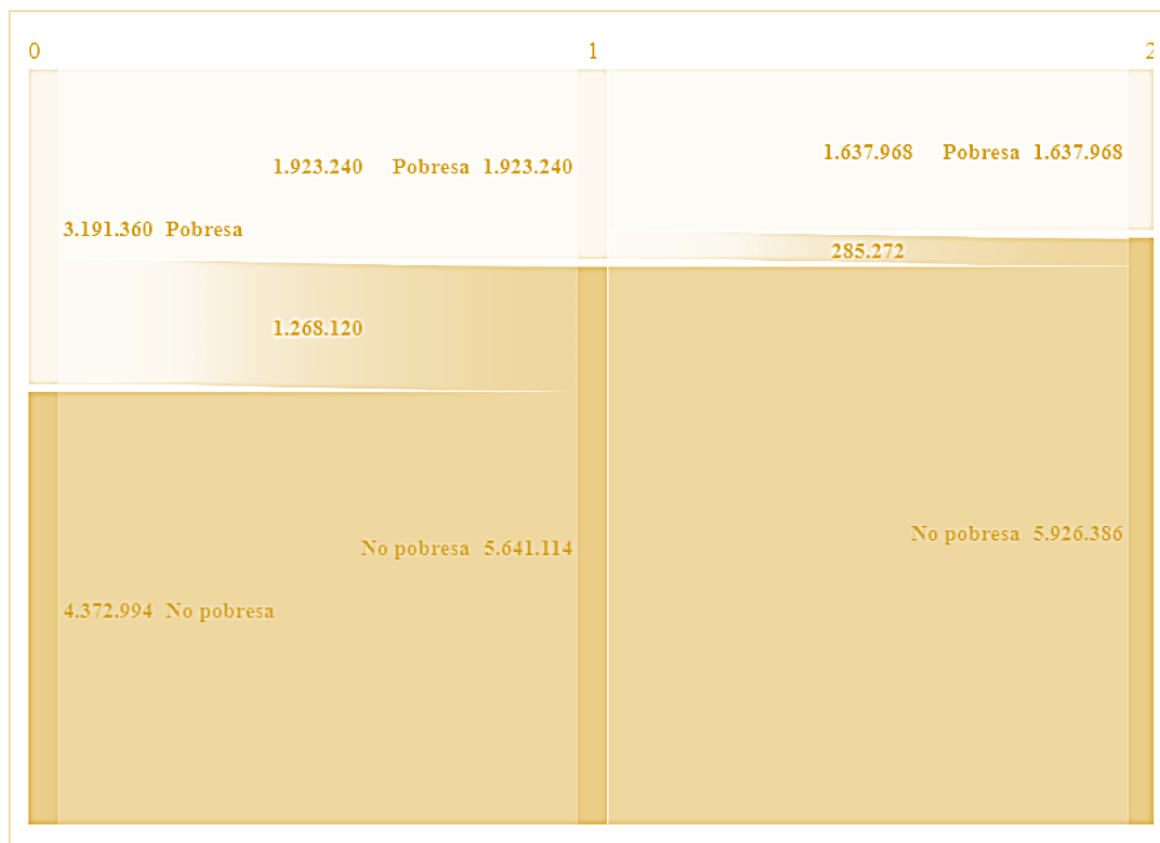
Gràfic 63. Reducció de la pobresa gràcies a l'efecte de les prestacions socials, segons el tipus. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

El flux de població entre les diverses possibles situacions de pobresa o no pobresa en funció de l'impacte de les prestacions socials es pot observar en el gràfic 62. Dels 3.191.360 de persones en situació de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials, 1.637.968 continuaven en aquesta situació al final del procés. De les 1.553.392 persones que aconseguen evitar la pobresa, la majoria (1.268.120) ho feien en el primer pas (el que correspon a les prestacions de vellesa i supervivència), mentre que l'impacte de la resta de prestacions només en rescatava 285.272.

Gràfic 64. Flux de situació de pobresa o no pobresa segons el càlcul de prestacions socials. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Nota: etapa 0 = abans de totes les prestacions socials. Etapa 1 = després de les prestacions de vellesa i supervivència. Etapa 2 = després de totes les prestacions socials.

11.4 Les prestacions socials protegeixen de manera heterogènia

El fet que les prestacions de vellesa i supervivència concentrin més del 80% del potencial total del sistema de prestacions suposa un biaix evident en el perfil de la població beneficiada.

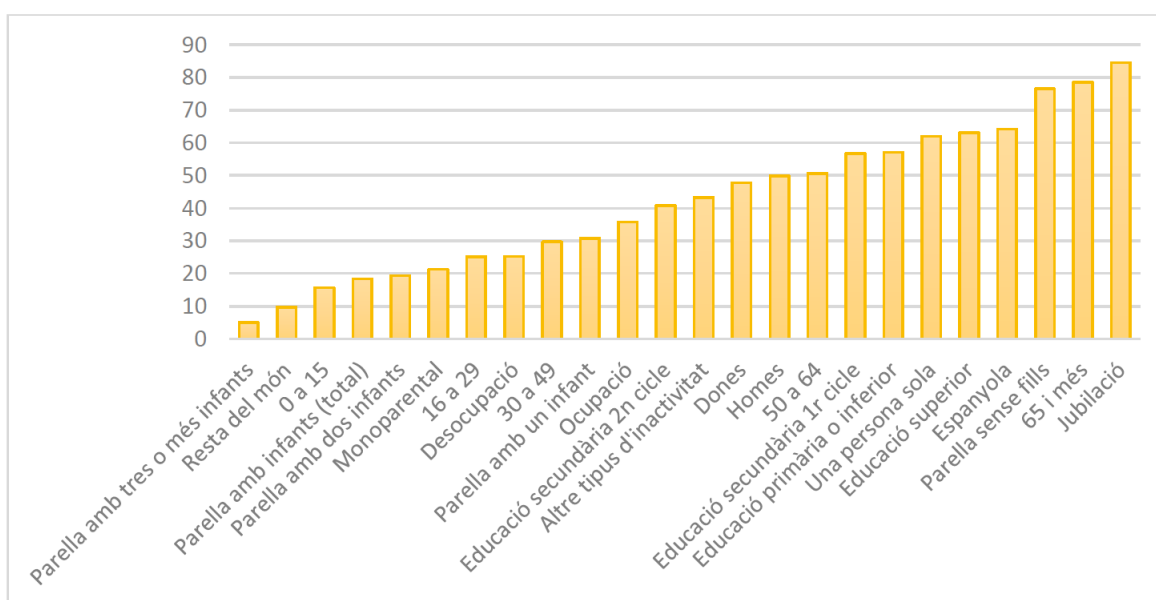
Com s'observa al gràfic 63, els perfils més afavorits per les prestacions socials són les persones jubilades, de 65 anys i més, i les parelles que viuen sense fills a la llar (moltes de les quals corresponen, precisament, als dos primers perfils). En aquests contextos, les prestacions socials permeten que tres de cada quatre persones evitin la pobresa.

A certa distància, altres col·lectius afavorits per les prestacions socials (redueixen la pobresa almenys a la meitat) són la població de nacionalitat espanyola, amb estudis superiors finalitzats, les persones que viuen soles, les que tenen estudis primaris o

inferiors (principalment, la població d'edat avançada) o secundaris de 1r cicle, i la població de 50 a 64 anys.

En canvi, hi ha bosses de població (amb uns perfils que es reproduïxen any rere any) que gairebé no reben l'impacte de les prestacions socials. Són, per exemple, la població infantil (i les llars amb una alta ràtio d'infants, com les famílies nombroses, les parelles amb infants i les llars monoparentals), les persones joves, les persones de nacionalitat estrangera o les desocupades. En tots aquests casos, les prestacions socials només aconsegueixen evitar la pobresa en un de cada quatre casos, com a màxim. Per tant, davant d'una mateixa situació prèvia de risc de pobresa, pertànyer al primer tipus de perfil garanteix quatre vegades més probabilitats de sortir de la pobresa que pertànyer al segon tipus de perfil.

Gràfic 65. Impacte de les prestacions socials en la reducció de la pobresa, segons els perfils sociodemogràfics de les persones beneficiàries. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Finalment, això ens porta a focalitzar l'atenció cap a la cobertura de les prestacions socials. El 60,7% de la població viu en llars en què algun dels membres percep un tipus de prestació social. Aquestes prestacions són, de mitjana, de 5.560 euros anuals per unitat de consum, si bé la majoria es registren en uns nivells més modestos: la mediana és de 2.842 euros per unitat de consum i el 25% està per sota dels 815 euros anuals.

La taula 10 mostra que la major part de la població que es trobava en situació de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials (2.723.439 persones) vivia en llars on entrava algun ingrés provinent d'aquestes partides. Gràcies a aquests ingressos, el 57% de població aconseguia evitar la pobresa (1.553.392 casos), mentre que l'altre 43% (1.170.047 persones) ingressava unes prestacions insuficients per superar el llindar de pobresa.

D'altra banda, 467.921 persones no perceben cap ingrés provinent de prestacions socials, tot i estar en una evident situació de vulnerabilitat econòmica. Són una bossa que representava el 28,5% del total de població en situació de pobresa a Catalunya, en la qual la principal problemàtica no fa referència a un import més alt o més baix de les prestacions, sinó directament a problemes per accedir-hi.

En darrer lloc, sis de cada deu persones que vivien en llars que reben prestacions socials tenien una alta dependència d'aquesta font d'ingressos, ja que sense elles haurien patit una situació de pobresa (en nombres absoluts, són 2.723.439 persones). En aquest perfil s'inclouen, per exemple, les persones jubilades que depenen exclusivament de la pensió de jubilació. Paral·lelament, 1.866.983 persones no es trobaven en situació de pobresa i, a més, també perceben algun tipus de prestació social. Representaven més de la meitat de persones que viuen en llars amb algun ingrés provinent de les prestacions socials (54,6%).

Taula 10. Població que viu en llars, segons si reben o no algun tipus de prestació social, en funció de la situació de pobresa abans i després de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya. Any 2020

		Es manté en situació de pobresa	Surt de la situació de pobresa	Total
No es troba en situació de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials	Rep prestacions socials	1.170.047 (43%)	1.553.392 (57%)	2.723.439 (100%)
	No rep prestacions socials	467.921 (100%)	0 (0%)	467.921 (100%)
	Total	1.637.968 (51,3%)	1.553.392 (48,7%)	3.191.360 (100%)
No es troba en situació de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials	Rep prestacions socials	0 (0%)	1.866.983 (100%)	1.866.983 (100%)
	No rep prestacions socials	0 (0%)	2.506.011 (100%)	2.506.011 (100%)
	Total	0 (0%)	4.372.994 (100%)	4.372.994 (100%)

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

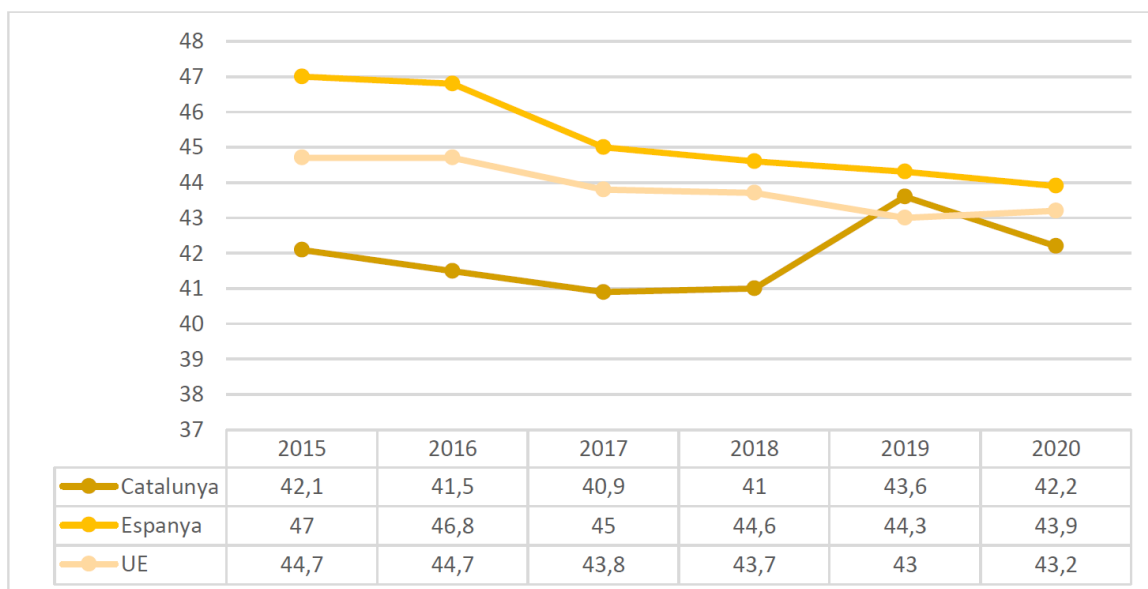
11.5 Una eficàcia moderada en el context europeu

En els darrers anys, i amb l'única excepció de l'any 2018, els nivells de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials a Catalunya sempre han estat inferiors a la mitjana comunitària, com s'exposa al gràfic 64. Encara que la distància s'ha reduït,⁴ l'any 2020

⁴ L'any 2019, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i la Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili van publicar, en la col·lecció "Eines", un treball en què ja s'alertava de l'eficàcia escassa de les prestacions socials en la reducció de la pobresa a Catalunya. Es pot consultar aquí:

va tornar a passar: aquest risc va ser del 42,2% a Catalunya i del 43,2% al conjunt de la Unió Europea. Fins a 12 països comunitaris van registrar un risc de pobresa abans de comptar les prestacions socials més alt que a Catalunya: del sud d'Europa (Grècia, Itàlia i Espanya), de l'est (Romania i Polònia), però també del centre (França i Alemanya) i del nord (Suècia i Finlàndia).

Gràfic 66. Risc de pobresa abans de comptabilitzar les prestacions socials. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

De fet, el nivell de renda abans de comptabilitzar les prestacions socials a Catalunya (amb una mitjana de 15.633 euros per unitat de consum) era substancialment alt en l'òptica europea (darrere de 9 països comunitaris, però superior als altres 18).

Malgrat aquest avantatge de partida, hem vist que els resultats finals de pobresa a Catalunya són alts quan els comparem amb la referència comunitària, a causa de l'eficàcia escassa que tenen les prestacions socials. El grau d'eficàcia de les prestacions socials en la lluita contra la pobresa (permeten rescatar un 48,6% de la població afectada inicialment) queda lluny de la mitjana de la Unió Europea, que és del 61,6%. De fet, si el sistema de prestacions socials a Catalunya tingués la mateixa eficàcia que la mitjana de la Unió Europea, el nombre de persones en situació de pobresa hauria estat d'1.225.000 l'any 2020 (unes 410.000 menys que el registre real) i la taxa de pobresa s'hauria situat en el 16,2% (5,5 punts percentuals per sota del registre real).

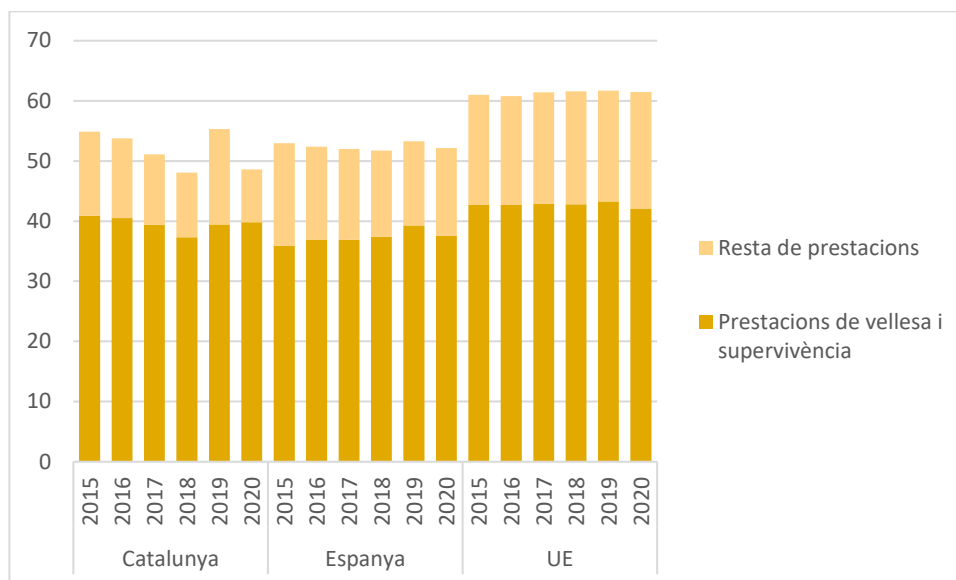
[Avaluació de l'eficiència de la despesa social en la reducció del risc de pobresa a Catalunya en relació amb els països de la UE-28 en el període 2007-2015](#)

En l'anàlisi comparativa per països, Catalunya també es troba en el grup dels menys eficaços, tot just per sobre de Bulgària (amb una eficàcia del 42,9%), Letònia (43,8%), Romania (47,5%) i Estònia (47,9%) i molt lluny d'altres països en què les prestacions socials tenen una major contribució en la reducció de la pobresa. Per exemple, a la República Txeca, Finlàndia, França i Dinamarca les prestacions socials aconsegueixen reduir el risc de pobresa en més d'un 70%. Amb el seu nivell d'eficàcia, la pobresa a Catalunya cauria per sota del milió de persones afectades i la taxa se situaria al voltant del 12,6%, uns registres mai assolits en el nostre país.

A més de constatar que el model de prestacions socials a Catalunya és menys eficaç, una segona característica que el diferencia és la seva distribució. Com s'indica en aquest capítol, més del 80% de la reducció de la pobresa a Catalunya es fonamenta en les prestacions de vellesa i supervivència. Es tracta d'un balanç substancialment superior a la mitjana comunitària (68,4%), però només des d'un punt de vista relatiu. Ho diem perquè, en termes absoluts, el fet que la major part de l'efecte contra la pobresa recaigui en aquestes dues prestacions no vol dir que tinguin més potència que a escala comunitària: a Catalunya redueixen la pobresa en 39,8 punts, mentre que a la Unió Europea ho fan lleugerament per sobre (42,1 punts).

Si les partides més proveïdes tenen un impacte absolut inferior a la mitjana comunitària, l'impacte de les altres partides encara serà substancialment més baix. Efectivament, a Catalunya la resta de prestacions socials (prestacions de desocupació, família i fills, malaltia, habitatge, exclusió social i invalidesa) redueixen la pobresa en 8,8 punts, mentre que a la Unió Europea ho fan de mitjana en 19,4 punts i, de fet, l'any 2020 no hi va haver cap país comunitari on aquest registre fos tan baix com a Catalunya. No es tracta d'un fet puntual: incloent tots els registres del darrer sexenni (2015-2020), Catalunya també s'equipara al nivell dels països comunitaris en què aquestes prestacions socials són menys rellevants (només Grècia, Romania i Itàlia van quedar per sota), mentre que en diversos països (Irlanda, Finlàndia, Dinamarca, Suècia, Àustria i Eslovàquia) l'efecte aconseguit va ser, com a mínim, el doble que a Catalunya.

Gràfic 67. Impacte de les prestacions socials en la reducció del risc de pobresa, segons el tipus de prestacions. Catalunya, Espanya i Unió Europea. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

12 PRIVACIÓ I INDICADORS D'EXCLUSIÓ SOCIAL

Diversos indicadors de l'Enquesta de condicions de vida ja inclouen dades recollides durant l'any 2020 i, a diferència de les dades de renda i pobresa, ja donen una primera imatge de l'impacte que va tenir el primer any de la pandèmia. Són indicadors no monetaris, que es vinculen a la idea de pobresa multidimensional (no exclusivament monetària) i a la idea d'exclusió social.

A aquests indicadors hi dediquem específicament aquest capítol de la diagnosi.

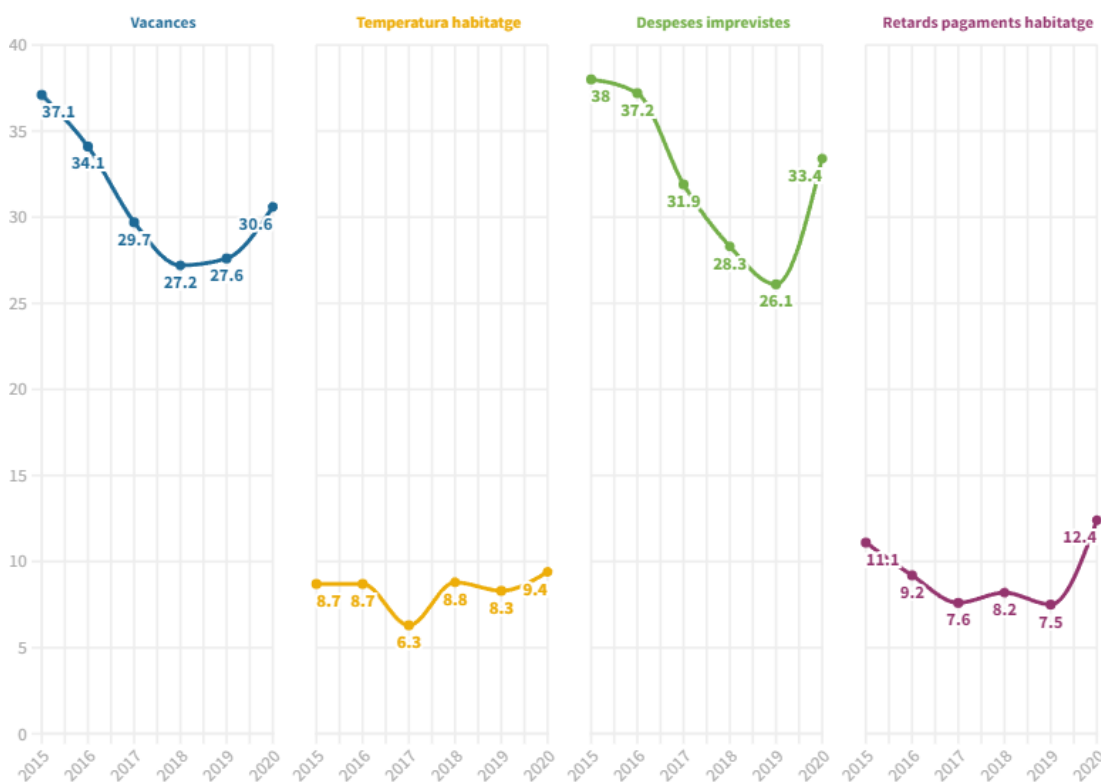
12.1 La pandèmia va fer créixer les privacions de les llars de manera generalitzada

L'esclat de la pandèmia es va fer notar en la major part d'indicadors de privació, que es van expandir respecte de l'any 2019. El gràfic 66 mostra una primera bateria d'indicadors de privació amb la característica comuna de l'expansió durant el primer any de la pandèmia:

- La impossibilitat d'afrontar despeses imprevistes va afectar un 33,4% de la població catalana. Va ser el tipus de privació que va créixer més durant el primer any de la pandèmia (7,3 punts percentuals més respecte del 26,1% de la població que va patir aquest problema l'any 2019). Aquest registre va tornar a superar per primera vegada el llindar del 30% des del 2016, si bé encara continuava lluny dels alts nivells d'afectació de l'anterior crisi econòmica de 2008 a 2015 (en què va arribar a afectar més del 40% de la població catalana).
- La impossibilitat de gaudir de vacances almenys una setmana a l'any (per motius econòmics, independentment de la situació de la pandèmia) va ser el segon tipus de privació amb més afectació: la va patir un 30,6% de la població catalana, amb un augment de 3 punts percentuals respecte del 2019.
- Els endarreriments en els pagaments de despeses relacionades amb l'habitatge (des del lloguer o la hipoteca fins a les factures) van ser un altre tipus de privació que també va créixer substancialment durant la pandèmia. Concretament, va passar d'una afectació del 7,5% a una del 12,4%. Des d'un punt de vista relatiu va ser la que més va créixer (un 65%), si bé en termes absoluts va estar molt menys present que les dues primeres formes de privació.
- Finalment, la impossibilitat de mantenir l'habitatge a una temperatura adequada (9,4%) va créixer moderadament respecte de l'any anterior.

Els efectes d'aquestes privacions es van tornar a concentrar en els perfils més afectats per la pobresa (que s'han identificat en els capítols 6, 7, 8, 9 i 10). Entre la incidència més rellevant, cal destacar que les persones de nacionalitat estrangera van tenir unes probabilitats entre 1,8 i 4,2 vegades superiors de patir privació en aquests indicadors respecte a la mitjana; entre les persones amb estudis primaris, la probabilitat va ser d'1,2 a 10,3 vegades superior, i entre la població a l'atur va ser d'1,7 i 3,1 vegades superior.

Gràfic 68. Grau d'afectació de diversos ítems de privació (I). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

Una segona bateria de privacions que hem volgut estudiar fa referència a dificultats per cobrir necessitats elementals i, per tant, les considerem encara més greus o urgents que les anteriors. A més, la seva afectació sempre és inferior, fet que en corrobora la rellevància social. Són les següents:

- Haver necessitat ajuda per a béns bàsics.
- Haver patit privació d'alguna font d'energia necessària per a la vida diària.
- No poder comprar carn, peix o pollastre (o equivalents vegetarians) almenys cada dos dies.
- No poder substituir la roba feta malbé.

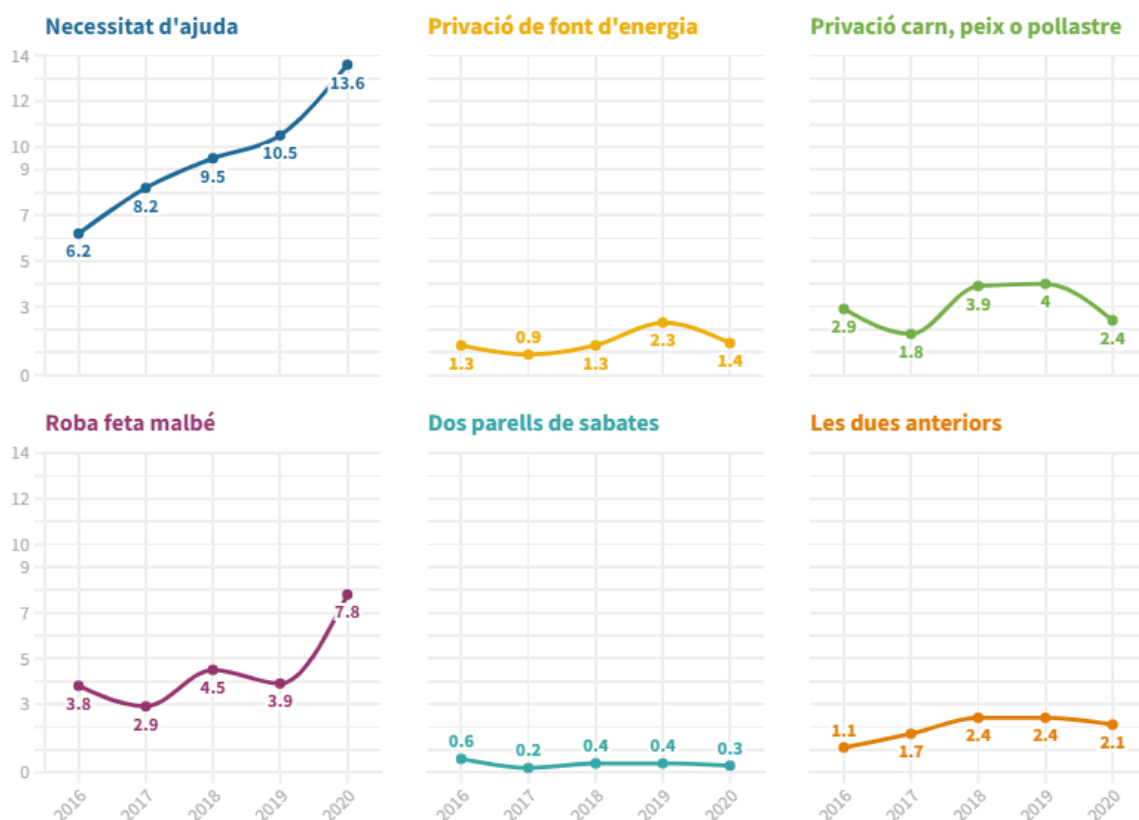
- No poder disposar de dos parells de sabates (o almenys un calçat adequat per a tot l'any).

L'evolució d'aquests indicadors, amb registres de l'any 2020 inclòs, s'observa al gràfic 67. L'impacte de la pandèmia ha estat heterogeni pel que fa al tipus de privació de les llars. Dins d'aquesta bateria, la privació més habitual durant la pandèmia va ser la necessitat de rebre ajuda per a béns bàsics, que també va ser la que més va créixer en un any. El 13,6% de la població catalana es va veure afectada per aquesta privació durant l'any 2020, 3,1 punts més que l'any 2019 (10,5%). En aquestes situacions, es va mantenir la preponderància de les xarxes de suport informal: en dos de cada tres casos, l'ajuda va provenir del cercle més proper, la família o les amistats. Aquesta necessitat va ser més probable en el cas de baixos ingressos i de presència d'infants a la llar.

L'any 2020 també va créixer amb força el volum de població que no podia substituir la roba en cas que es fes malbé: tot i que la seva prevalença va ser més baixa que en l'indicador anterior (un 7,8% de població afectada), en termes relatius va ser la privació que més va créixer, atès que el volum de població catalana que se'n va veure afectada es va multiplicar per dos (3,9% l'any 2019).

En canvi, de moment no s'han identificat repercussions evidents de la pandèmia en la resta d'indicadors: la privació d'una font d'energia, les dificultats per tenir dos parells de sabates o les dificultats per adquirir carn, peix o pollastre almenys cada dos dies van ser menys habituals durant l'any 2020 que durant el 2019.

Gràfic 69. Grau d'afectació de diversos ítems de privació (II). Catalunya. Anys 2015-2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

12.2 L'esclat de la pandèmia va afavorir una polarització en la percepció subjectiva de les dificultats

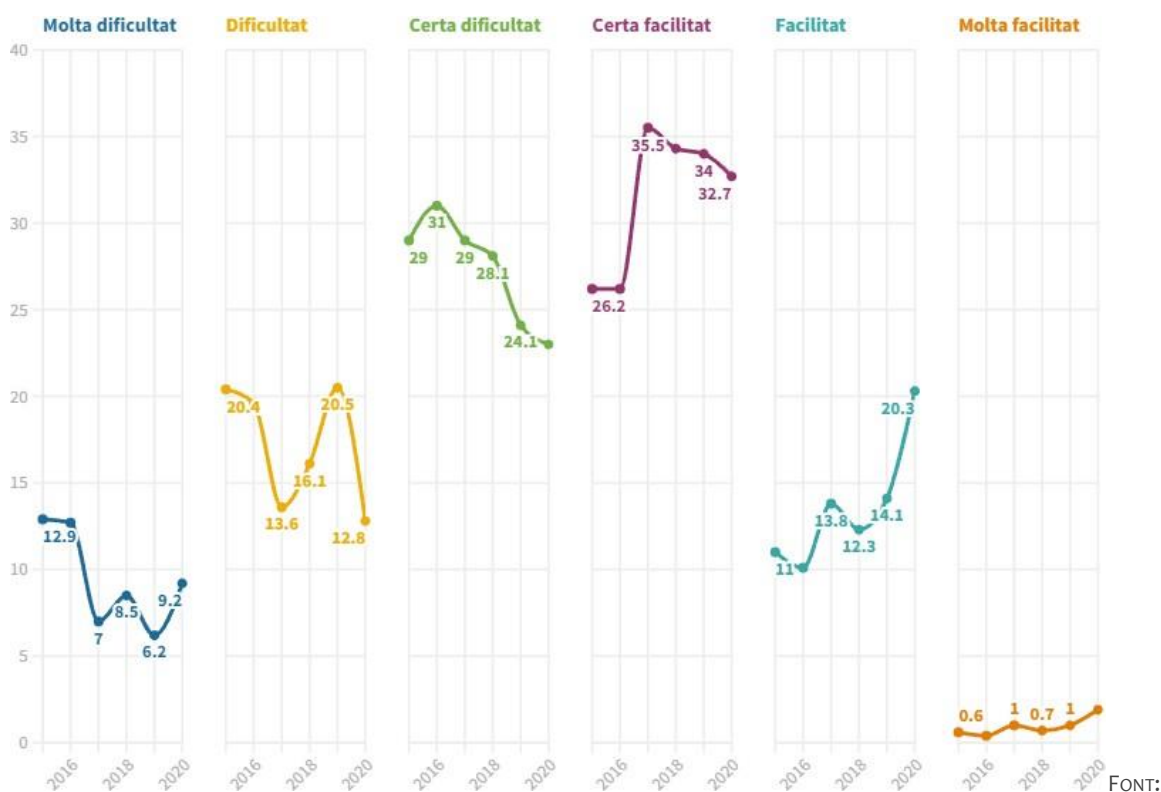
Tot i que la majoria d'indicadors objectius van empitjorar durant la pandèmia, l'efecte que va tenir en termes subjectius va ser menys nítid. Aquesta avaluació subjectiva es nodreix d'una de les preguntes de l'Enquesta de condicions de vida, que interroga sobre les dificultats de la llar per arribar a fi de mes.

D'entrada, l'any 2020 va augmentar el percentatge de població que declarava arribar a fi de mes amb moltes dificultats. Concretament, es va passar del 6,2% de població l'any 2019 al 9,2% (693.998 persones) l'any 2020. Aquesta va ser una evolució esperable tenint en compte el comportament de l'economia durant els primers mesos de la pandèmia. No obstant això, la resta de categories que englobaven altres nivells de dificultat de menys intensitat (amb dificultat i amb certa dificultat) van ser menys habituals al llarg del 2020 en comparació amb el 2019. Va ser especialment significativa la caiguda del percentatge de població que arribava a fi de mes amb dificultat: del 20,5% l'any 2019 al 12,8% (971.912 persones) l'any 2020.

Les dues categories centrals (amb certa dificultat o amb certa facilitat) van tornar a ser les més habituals, si bé tant l'una com l'altra van reduir lleugerament la seva presència: la primera va afectar el 23% de la població catalana i la segona el 32,7%.

Paral·lelament, durant la pandèmia també va créixer el volum de persones que declaraven que arribaven a fi de més amb facilitat o amb molta facilitat. En el primer cas (amb facilitat) va augmentar en 6,2 punts percentuals fins al 20,3% (1.537.709 persones). En el segon cas, el percentatge de població que arribava a fi de mes amb molta facilitat gairebé es va duplicar d'un any a l'altre: de l'1% que manifestava aquesta comoditat l'any 2019 (73.626 persones) a l'1,9% durant el primer any de la pandèmia (142.167 persones). En tots dos casos, els registres van ser els més alts de la dècada i no s'havien assolit ni tan sols durant els anys de recuperació econòmica postcrisi i pre pandèmia.

Gràfic 70. Percentatge de població segons les dificultats per arribar a final de mes. Catalunya. Anys 2015-2020

FONT:

ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

12.3 L'impacte de la pandèmia en la capacitat econòmica de les llars ha estat desigual

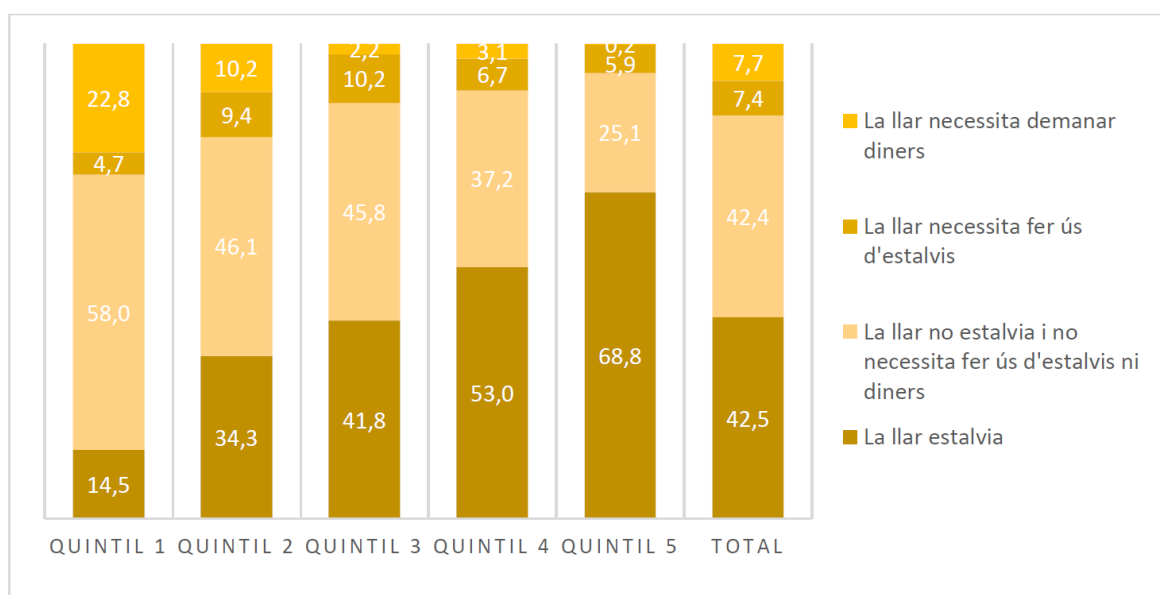
En aquesta diagnosi hem estudiat l'impacte de la pandèmia en un ampli ventall d'indicadors econòmics (el nivell de renda, la desigualtat en la distribució de la renda,

així com tots els indicadors vinculats a la pobresa monetària). Com hem exposat, la major part d'aquests indicadors monetaris donen una visió de la realitat a Catalunya just abans de la pandèmia. Altres indicadors també monetaris (com el nivell de despesa, les llars sense ingressos o les dificultats econòmiques) ja ens han permès tenir una idea dels primers impactes socials de l'any 2020. Completeu aquesta línia de treball amb l'indicador que es mostra al gràfic 69 i que avalua la capacitat econòmica de les llars.

Les llars del 42,5% de la població catalana van poder estalviar durant l'any de la pandèmia. Les llars d'un altre 42,4% de la població no van tenir capacitat d'estalviar durant la pandèmia, però tampoc van haver d'utilitzar els diners estalviats. Això significa que el restant 15,1% de la població catalana va tenir problemes econòmics evidents durant la pandèmia, ja fos perquè va haver de recórrer a estalvis previs per cobrir les necessitats diàries (el 7,4% de la població) o perquè va haver de demanar diners (el 7,7% de la població).

Aquesta distribució de la tensió econòmica durant la pandèmia va ser desigual entre els diferents trams de renda. Per exemple, entre la població amb menys ingressos (quintil 1), només el 14,5% va aconseguir estalviar, mentre que el 22,8% va haver de demanar diners i el 4,7% va haver de fer servir els propis estalvis. En canvi, entre la població amb més ingressos (quintil 5), la tensió econòmica provocada per la pandèmia va ser força inferior: només el 0,2% de la població va haver de demanar diners, mentre que gairebé set de cada deu llars van millorar la seva capacitat d'estalvi.

Gràfic 71. Capacitat econòmica i d'estalvi de les llars. Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

12.4 L'expansió de les privacions durant la pandèmia va afectar els col·lectius més vulnerables

El darrer apartat d'aquest capítol se centra a identificar els perfils de més afectació de les privacions que s'han generat durant el primer any de pandèmia.

Hem construït un índex senzill amb la suma de cinc dels ítems que defineixen algunes de les situacions de més vulnerabilitat multidimensional:

- Dificultats o moltes dificultats per arribar a fi de mes.
- Necessitat de demanar diners per cobrir necessitats bàsiques.
- Incapacitat d'afrontar despeses imprevistes.
- Endarreriments en el pagament de les despeses principals de l'habitatge.
- Incapacitat de substituir la roba feta malbé.

La distribució d'aquesta vulnerabilitat multidimensional (amb dades d'afectació que ja fan referència al període de pandèmia) és similar a la distribució del risc de pobresa que hem identificat en capítols anteriors d'aquesta diagnosi (i que feien referència a l'any natural 2019). Per tant, una primera conclusió apunta a la concentració de riscos acumulats en determinats col·lectius de la societat o, el que és el mateix, que la pandèmia va castigar les situacions que ja eren més vulnerables.

Podem observar visualment la distribució d'aquests riscos en el gràfic 70. S'ha identificat que en determinats col·lectius el més probable era que patissin almenys una d'aquestes privacions. Per exemple, el 78,4% de les persones de nacionalitat estrangera, el 75,3% de les persones que pertanyien al primer quintil d'ingressos i el 65,5% de les persones a l'atur havien hagut d'afrontar almenys una d'aquestes cinc problemàtiques durant l'any 2020. A certa distància, la probabilitat continuava sent alta entre les persones inactives (52,2%), les persones amb estudis secundaris obligatoris (50,3%), amb estudis primaris (47,4%), la infància (43,3%) i les persones joves (35,6%).⁵

Aquests mateixos perfils també van ser els que es van veure afectats més freqüentment per una alta acumulació de problemàtiques. A tall d'exemple, el 5% de la població aturada, el 4,9% de la població del primer quintil, el 4,5% de la població amb estudis primaris i el 3,8% de la població de nacionalitat estrangera van patir les cinc privacions alhora.

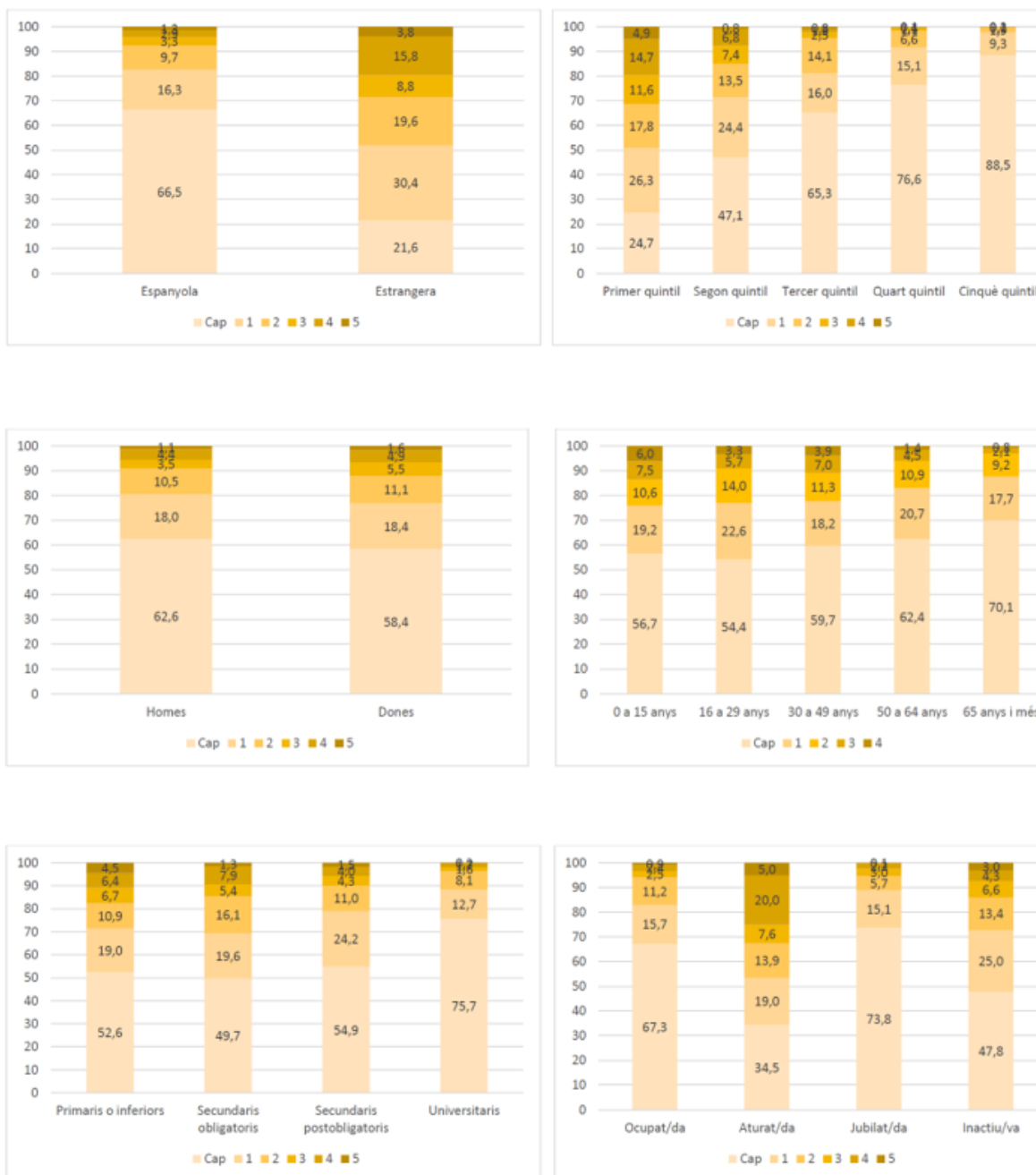
En canvi, les probabilitats van ser molt inferiors en altres perfils socioeconòmics. Per exemple, almenys el 70% de la població d'edat avançada, de la població jubilada, de la població amb estudis universitaris i de la població del quart i el cinquè quintil no van patir cap d'aquests problemes durant l'any 2020. La protecció també va ser generalitzada per a altres perfils com ara la població ocupada (67,3%), la de nacionalitat

⁵ En l'avaluació per grups d'edat només es van preveure quatre privacions, ja que l'ítem referent a si es podia substituir la roba feta malbé només es preguntava a persones de 16 anys i més.

espanyola (66,5%) o la del tercer quintil (65,3%). En tots aquests perfils, la presència de totes les privacions va ser molt poc habitual, per sota de l'1%.

Això significa que, en termes de ràtios, les desigualtats van ser evidents. Per exemple, les persones del primer quintil de renda van tenir 55 vegades més probabilitats d'acumular totes les privacions respecte de les del cinquè quintil; les aturades 36 vegades més que les jubilades, i les que tenien estudis primaris 21 vegades més que les que tenien estudis universitaris.

Gràfic 72. Acumulació de privacions entre perfils sociodemogràfics . Catalunya. Any 2020

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

13 RENDA I DESIGUALTAT PER MUNICIPIS I ÀMBITS TERRITORIALS

En el darrer quinquenni, l'INE publica un conjunt de dades desagregades en l'àmbit municipal. Són una font d'anàlisi útil quan es volen comparar unitats territorials inferiors a les del conjunt de Catalunya, en les quals fonts com l'Enquesta de condicions de vida presenten problemes lògics de mostra.

Atesa la rellevància que entenem que té aquesta informació, hi dediquem el darrer capítol d'aquesta diagnosi.

13.1 L'Àmbit Metropolità i l'Alt Pirineu són els territoris que tenen el nivell de renda més alt a Catalunya; Ponent i les Terres de l'Ebre, els més baixos

Els gràfics 71 i 72 mostren el nivell de renda mitjana per persona dels municipis de Catalunya, ordenats segons l'àmbit territorial de pertinença.

Els municipis de l'Àmbit Metropolità són els que tenen el nivell de renda mitjana més alt per persona. El 46,9% d'aquests municipis se situen en el quartil més alt, és a dir, estan entre el 25% de municipis de Catalunya amb el nivell de renda més alt, mentre que només el 8,5% se situa en el quartil inferior. Això representa que 13 dels 20 municipis de Catalunya amb la renda mitjana més alta per persona pertanyen a l'Àmbit Metropolità. En primera posició hi ha Sant Just Desvern (renda de 22.296 euros per persona) que, a més de ser el municipi metropolità amb més renda mitjana per persona, també és el segon de Catalunya. Altres municipis com Sant Cugat del Vallès, Matadepera o Sant Quirze del Vallès també se situen en aquestes primeres posicions. En l'extrem oposat, Santa Coloma de Gramenet és, amb una renda de 10.779 euros per persona, el municipi metropolità amb la renda mitjana més baixa. No obstant això, hi ha 47 municipis de Catalunya amb un registre encara inferior. D'altra banda, els registres no preveuen la desigualtat en el cost de vida que hi ha entre territoris, que és un factor rellevant a l'hora de comparar la desigualtat territorial i que penalitza en més proporció els municipis de l'Àmbit Metropolità.

L'Alt Pirineu i Aran és el segon àmbit territorial de Catalunya que concentra més municipis amb un alt nivell de renda. L'encapçala Isòvol (amb una renda de 21.022 euros per persona), que també és el cinquè municipi de Catalunya amb un registre més alt. La major part dels municipis d'aquest àmbit territorial també es concentren en el quartil superior (42,6%), mentre que només un 19,1% formen part del primer quartil, que equival al 25% de municipis amb un nivell de renda més baix. Les Valls de Valira, a l'Alt Urgell, és

el municipi d'aquest àmbit territorial amb una renda més baixa per persona (10.078 euros l'any), i només 12 municipis catalans en tenen un registre inferior. De fet, l'Alt Urgell i l'Alta Ribagorça són les comarques en què es concentren els quartils inferiors, mentre que els municipis de la Cerdanya, de la Vall d'Aran i del Pallars Sobirà i del Pallars Jussà presenten uns registres substancialment superiors.

D'altra banda, les Comarques Centrals són el tercer àmbit territorial amb una renda més alta per persona i, a més, inclouen el municipi de Catalunya que encapçala l'ordenació: Rajadell, amb 23.401 euros per persona. Però molts altres municipis d'aquestes comarques també figuren entre els de renda més alta per persona a Catalunya (com ara Saldes o Gurb, també entre els 20 municipis amb un registre més alt): fins a un 32,8% dels municipis de les Comarques Centrals se situen en el quartil superior i un altre 38,9% en el següent, mentre que només un 6,1% es mantenen entre els municipis de Catalunya amb una renda més baixa. A més, en aquests casos, estan lluny de les posicions més baixes (Llobera, que és el municipi d'aquest àmbit territorial amb una renda més baixa per persona, té per sota 112 municipis de Catalunya amb un registre inferior).

Salt, a les Comarques Gironines, és sempre un dels municipis de Catalunya amb un nivell de renda més baix. L'any 2019 estava en quarta posició, amb una renda de 9.350 euros per persona. No obstant això, és poc habitual trobar gaires més municipis d'aquest àmbit territorial entre els que tenen un nivell de renda més baix de Catalunya (només el 14,6%). En canvi, sí que és més probable que arribin més amunt, de manera equilibrada entre el quartil segon (56 municipis), el quartil tercer (57 municipis) i el quartil superior (62 municipis).

El Penedès és l'àmbit territorial que presenta més dispersió. El 14,1% dels municipis estan entre els que tenen la renda més alta per persona de Catalunya (Montmaneu, Sitges i Pacs del Penedès aconseguixen entrar en les 40 primeres posicions).

No obstant això, la majoria de municipis es concentren en el tercer quartil (38%) i no és estrany trobar municipis en el quartil inferior (25,3%), majoritàriament a la comarca del Baix Penedès.

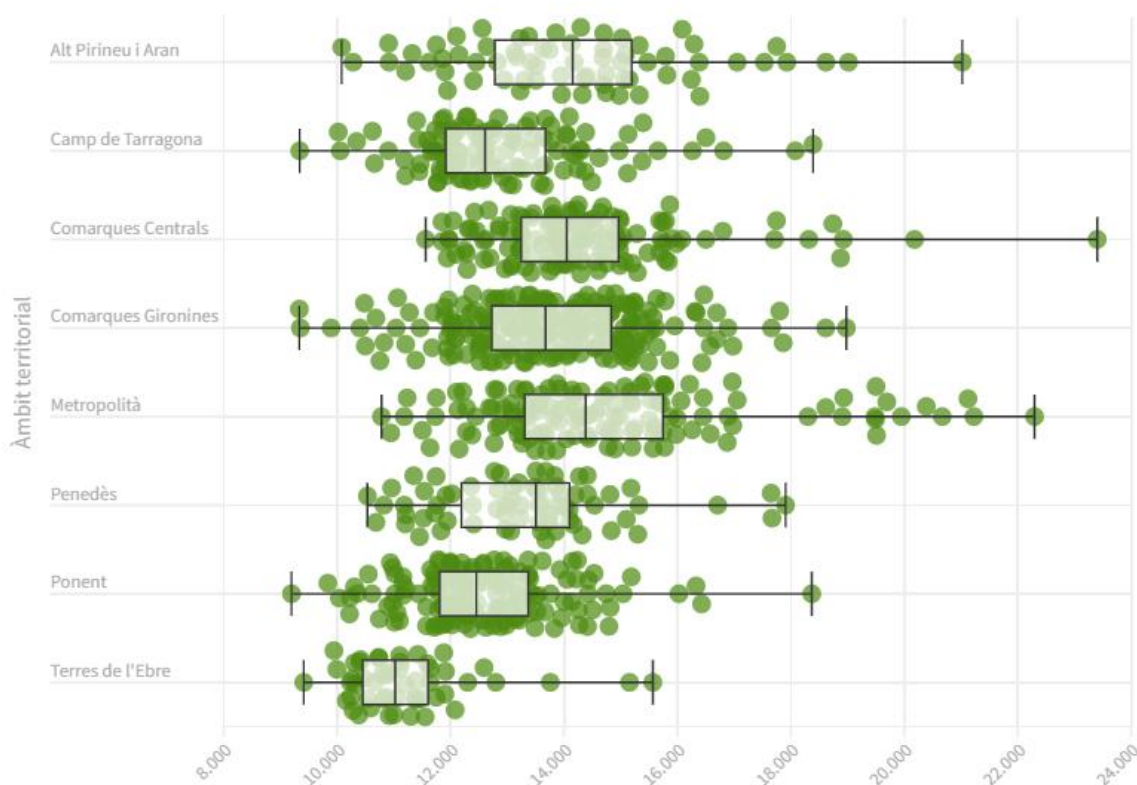
El Camp de Tarragona és un dels àmbits territorials on els seus municipis se situen clarament entre els de renda més baixa de Catalunya. El 37,3% forma part del quartil de renda més baixa del país, mentre que només el 10,9% aconseguix entrar en el quartil superior. Diversos municipis del Baix Camp (l'Argentera, Almassora i Castellvell) així com Passanant i Belltall a la Conca de Barberà i Altafulla al Tarragonès, són els que tenen la renda més alta d'aquestes comarques (tots entre els 60 primers de Catalunya), mentre que a l'extrem oposat hi ha una bona part dels municipis d'interior (principalment del Priorat), més Constantí, al Tarragonès.

Ponent és el segon àmbit territorial amb un nivell de renda més baix de Catalunya. El 42,1% dels seus municipis estan entre el 25% de poblacions de Catalunya amb menys ingressos, mentre que només nou municipis (el 6,2%) aconseguixen entrar en el quartil superior i només quatre estan entre els 100 primers de Catalunya (les Oluges, la Floresta, Estaràs i Alpicat). En canvi, com diem, és molt més habitual trobar municipis d'aquest àmbit territorial en el quartil inferior, principalment de la comarca de les

Garrigues (Bovera, per exemple, és el municipi que tanca la llista de Catalunya, amb una renda de 9.194 euros per persona).

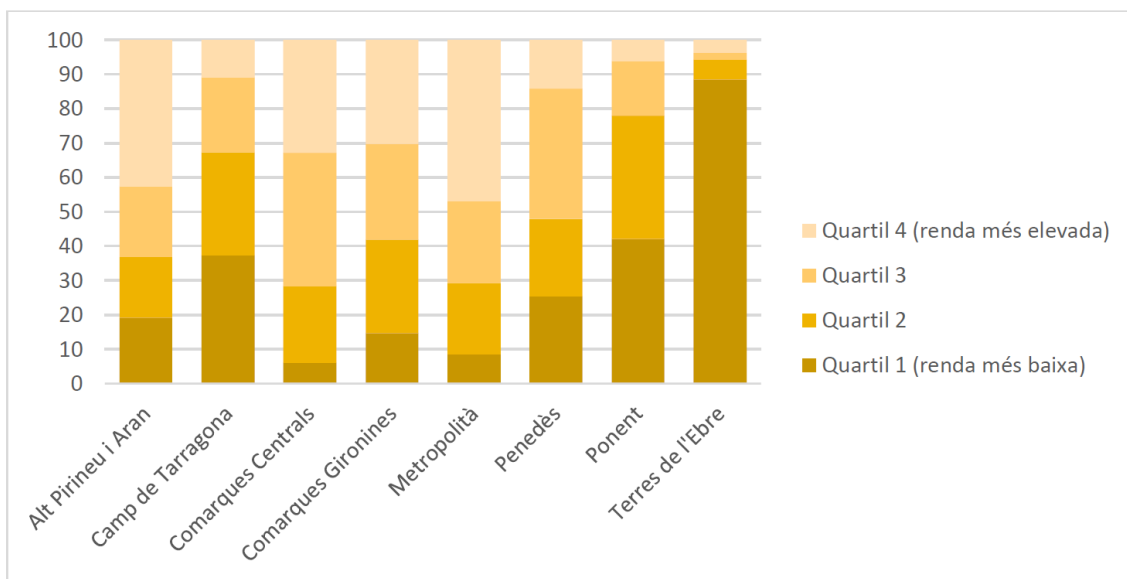
Finalment, les Terres de l'Ebre són l'àmbit territorial amb menys nivell de renda de Catalunya. El 88,5% dels municipis ebrencs es concentren en el quartil inferior, mentre que només sis formen part dels altres quartils. Ascó i Flix, amb una renda mitjana de 15.565 i 15.154 euros per persona, són els dos municipis de les Terres de l'Ebre amb un registre més alt, si bé només assolixen les posicions 112 i 151, respectivament, en la llista de municipis de Catalunya.

Gràfic 73. Renda mitjana per persona, per municipis i àmbits territorials. Catalunya. Any 2019

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ATLES EXPERIMENTAL DE RENDA DE LES LLARS (INE)

Gràfic 74. Distribució dels municipis segons l'àmbit territorial i el quartil de renda. Catalunya. Any 2019

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ATLES EXPERIMENTAL DE RENDA DE LES LLARS (INE)

El mapa del gràfic 73 mostra que els municipis amb una renda mitjana més alta per persona (en color verd més intens) es concentren a l'Àmbit Metropolità, a les Comarques Centrals, i s'expandeixen al territori de les Comarques Gironines i l'Alt Pirineu i Aran. En canvi, al Penedès, bona part dels municipis del Camp de Tarragona i, sobretot, de les Terres de l'Ebre i Ponent (resseguint el curs del Segre de l'Alt Urgell) són els que tenen els registres més baixos (color menys intens). De fet, entre Ponent i les Terres de l'Ebre gairebé la meitat dels municipis tenen un nivell de renda més baix que el de tot del país.

Gràfic 75. Mapa de la renda mitjana per persona en l'àmbit municipal. Catalunya. Any 2019

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ATLES EXPERIMENTAL DE RENDA DE LES LLARS (INE)

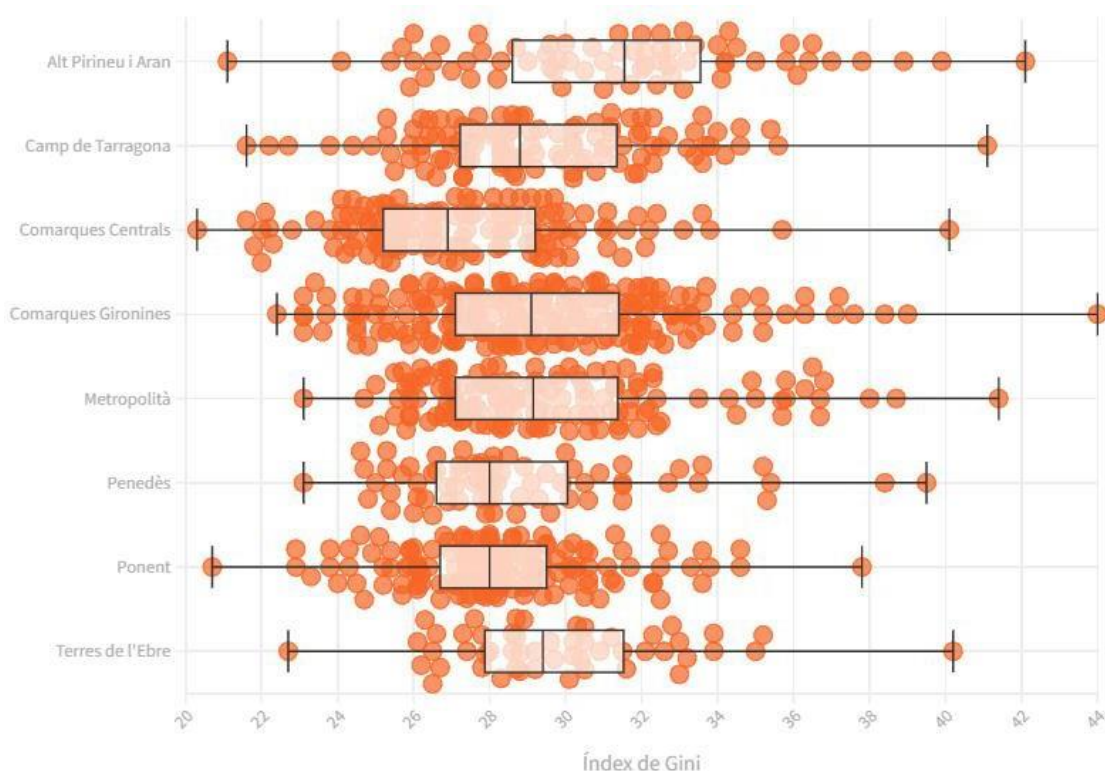
13.2 Municipis amb més desigualtat econòmica en tota la geografia catalana, en punts del Pirineu, l'interior i la costa

Una segona línia d'interès en l'anàlisi territorial és que s'han identificat els graus de desigualtat entre municipis, a partir dels resultats de cada municipi d'acord amb el coeficient de Gini. Aquesta informació figura en el gràfic 74 i en el mapa del gràfic 75. D'entrada, hem d'indicar que la major part de municipis de Catalunya presenta un coeficient de Gini inferior al registre del conjunt del país. Això significa que una part substancial de la desigualtat econòmica a Catalunya deriva de les discrepàncies que hi ha

entre els nivells de renda dels municipis i dels territoris, i no només a les divergències que es donen a escala intramunicipal.

El gràfic 74 identifica que l'Alt Pirineu i Aran és l'àmbit territorial que concentra més municipis amb un grau més alt de desigualtat interna, mentre que les Comarques Centrals són l'àmbit on els municipis tenen, com a tendència general, més igualtat econòmica interna.

Gràfic 76. Coeficient de Gini de desigualtat en la renda, per municipis i àmbits territorials. Catalunya. Any 2019

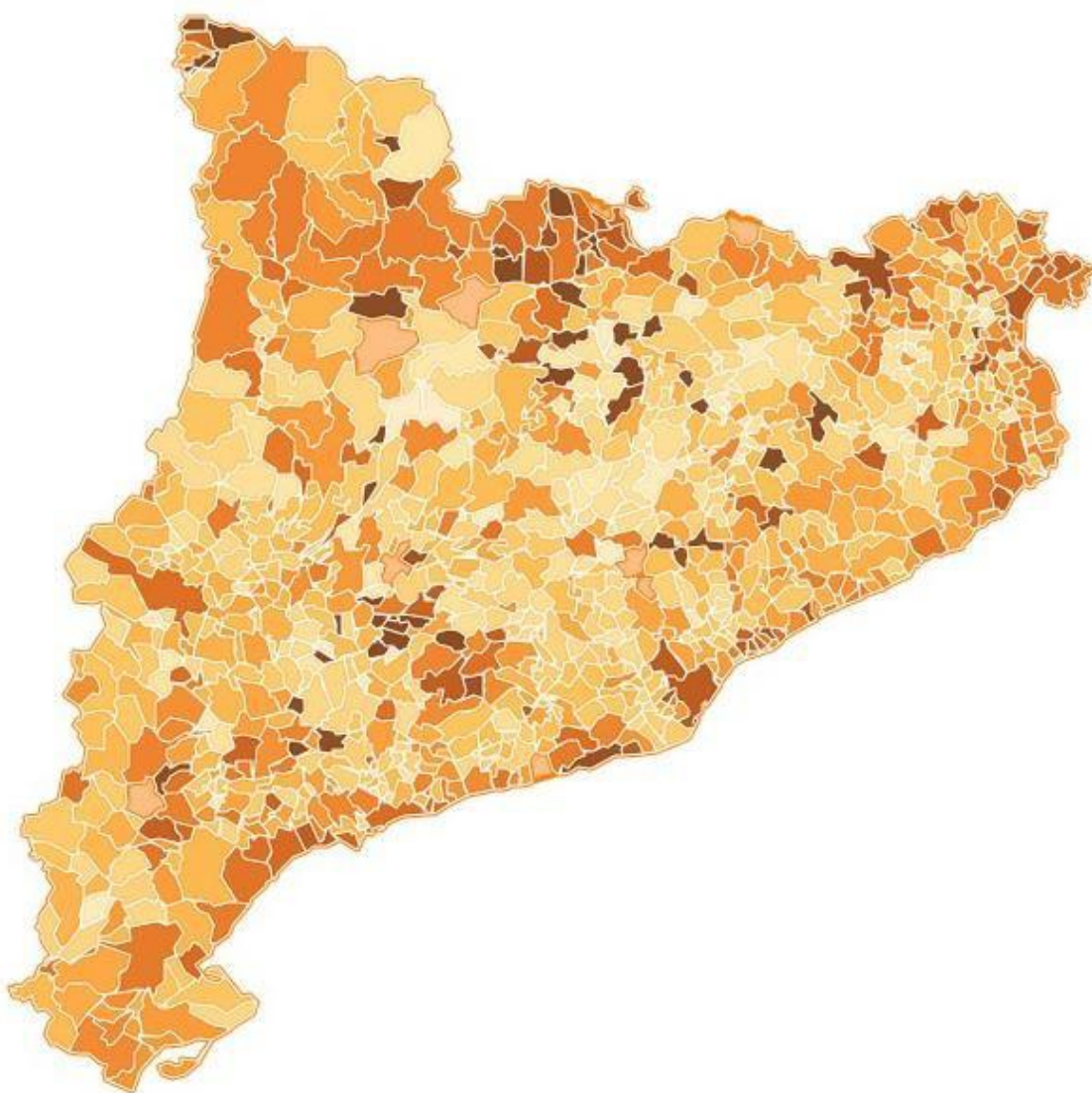
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ATLES EXPERIMENTAL DE RENDA DE LES LLARS (INE)

No obstant això, hem de tenir en compte que, mentre que amb el nivell de renda s'apreciava una distribució geogràfica força clara, ara la disposició segons el nivell de desigualtat interna és més dispersa. Per això, creiem que el gràfic 75 és més útil per interpretar els resultats, perquè, en termes de desigualtat, no sembla tan rellevant estructurar l'anàlisi per àmbits territorials (com es produïa en l'estudi del nivell de renda), sinó que cal tenir en compte la visió del conjunt del país.

Com s'observa, hi ha determinades bosses de municipis que presenten uns graus més alts de desigualtat interna (en color més intens al gràfic 75). Són zones del Pirineu, especialment de la Cerdanya (tots els municipis d'aquesta comarca formen part del 25% de municipis catalans amb més desigualtat econòmica, i també comprèn cinc dels 30 municipis catalans amb un registre més alt en aquesta dimensió), però també de la Vall

d'Aran i de l'Alt Urgell, així com municipis del Prepirineu i de diverses zones de l'interior de Catalunya (per exemple, la Ribera d'Ebre i la cruïlla entre l'Alt Camp, l'Anoia i la Conca de Barberà). Finalment, també es registra al llarg de tota la costa: hi ha uns nivells de desigualtat econòmica moderats-alts de manera gairebé constant des del nord fins al sud. A la costa hi trobem municipis demogràficament importants com ara Sitges (amb un coeficient de Gini de 39,5, és el vuitè municipi amb més desigualtat), Sant Andreu de Llavaneres, Castelló d'Empúries, Alella, Castelldefels, Cambrils, Castell-Platja d'Aro, Premià de Dalt, Salou, Mont-roig del Camp, l'Ampolla, Toses, Tarragona, Altafulla, Torredembarra, l'Escala o Lloret de Mar. Tots comparteixen la condició d'estar entre els 100 municipis de Catalunya amb més grau de desigualtat.

Gràfic 77. Mapa del coeficient de Gini de desigualtat de la renda a escala municipal. Catalunya. Any 2019

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ATLES EXPERIMENTAL DE RENDA DE LES LLARS (INE)

14 REFLEXIONS FINALS

En aquesta diagnosi hem avaluat una vuitantena d'indicadors que descriuen la realitat social a Catalunya. Les dades ens serveixen per exposar unes reflexions finals.

D'entrada, la pobresa s'ha consolidat un any més com una realitat estructural a Catalunya, amb 1,6 milions de persones afectades (un 21,7% de la població) just en el moment en què va arribar la pandèmia per COVID-19. Són unes dades que preocupen no només des d'un punt de vista qualitatiu, sinó també des d'una òptica objectiva: són les més altes des que en tenim registres i figuren entre les més altes si se'n fa una anàlisi comparativa comunitària. Per harmonitzar els registres de pobresa de Catalunya amb la referència comunitària, caldria que 385.000 persones sortissin de la pobresa, l'equivalent a una de cada quatre persones afectades. Altres indicadors propers, com la bretxa de pobresa o la taxa AROPE de pobresa o exclusió social, presenten una situació similar.

En un món de crisis globals, les eines per lluitar contra la pobresa en una determinada regió sempre seran limitades. A Catalunya, a més, hi ha una limitació afegida: bona part de les principals eines que els estats tenen a les seves mans en la lluita contra la pobresa (com ara les regulacions i les prestacions socials) són de competència estatal i, per tant, el marge d'actuació està delimitat. Això fa que, per exemple, la comparació de l'apartat [Una eficàcia moderada en el context europeu](#) (sobre l'efectivitat de les prestacions socials a Catalunya i als països comunitaris), sigui en gran part injusta. No obstant això, n'hem de fer esment per la importància que té. L'eficàcia de les prestacions socials a l'hora de reduir la pobresa a Catalunya és 12 punts inferior a la mitjana comunitària i més de 20 punts inferior a la de països com la República Txeca, Finlàndia, França o Dinamarca, on les prestacions socials aconsegueixen reduir el risc de pobresa en més d'un 70%. A més, l'eficàcia es confia cada vegada més a les pensions de vellesa i supervivència, mentre que es van reduint les altres partides (prestacions per família o infància, exclusió social, habitatge, desocupació, malaltia i invalidesa): l'any 2020 en cap país comunitari aquestes altres partides van tenir tan poc efecte en la reducció de la pobresa com a Catalunya. A més, també hem identificat certs problemes de cobertura (una de cada quatre persones en situació de pobresa no rep cap prestació), especialment en els col·lectius que no poden accedir a les prestacions de vellesa i supervivència.

A aquesta debilitat hi hem de sumar dos elements més per entendre la realitat actual:

- a) El primer és la dificultat per aconseguir que la recuperació econòmica pre-pandèmia arribés a les persones més vulnerables. Si bé a la sortida de la crisi de 2008-2015 semblava que això era possible, les darreres dades mostren que —fins i tot en un context de creixement mitjà del nivell de renda— les persones amb menys

ingressos van perdre no només capacitat adquisitiva (a causa de la inflació), sinó també nivell de renda. Això ha aguditzat la pobresa i la desigualtat econòmica, que també figuren entre les més altes de la Unió Europea.

- b) El segon és que es mantenen determinats perfils sociodemogràfics amb uns nivells estructuralment alts de pobresa, com ara la infància, la població amb baix nivell formatiu, la població desocupada o inactiva i les persones de nacionalitat estrangera, entre d'altres. Per exemple, un de cada tres infants (33,4%) es trobava en situació de pobresa monetària a Catalunya l'any 2020. Això significa que, en una etapa del cicle vital tan vulnerable i rellevant per a l'horitzó vital com és la infància, una bona part dels infants de Catalunya entraran a la pobresa en un moment o altre, o hi romandran de manera permanent.

Ja hi ha diversos indicadors d'aquesta diagnosi que detallen la realitat en el període de pandèmia, mentre que altres inclouen fins i tot els primers mesos del conflicte a Ucraïna. Tots alerten d'una situació complicada des del punt de vista social. Amb la pandèmia va caure la despesa i es van expandir les privacions socials a moltes llars catalanes, i amb el conflicte d'Ucraïna s'està intensificant l'augment de preus dels béns i serveis. Fa mesos que la població està perdent capacitat adquisitiva perquè l'encariment del cost de la vida no es respon amb un creixement equivalent de les rendes. Aquest nou context enllaça sense interrupció amb els efectes socials i econòmics que ha provocat la pandèmia i, tot plegat, ha reduït el marge de recuperació econòmica de la població després de la crisi de 2008-2015. Com hem dit a **NIVELL DE RENDA**, les famílies més vulnerables de Catalunya (que van ser les més castigades per aquella crisi) no han tingut prou temps per recuperar els nivells adquisitius previs.

Un encariment dels preus és gairebé sempre una mala notícia per a les llars que pateixen més precarietat, que han dedicat una part proporcionalment més alta dels seus ingressos a cobrir aquesta inflació. A més, l'increment dels preus s'està concentrant en dos àmbits insubstituïbles i sensibles per a la dignitat de la vida de les persones, com són l'energia i els aliments bàsics. En contextos com l'actual, mentre que les llars amb més recursos podran fer ús d'estalvis per acomodar el seu nivell de vida o invertir-los per protegir-los de la devaluació, les llars més vulnerables no disposen d'aquesta xarxa perquè rarament tenen estalvis i perquè, en cas de tenir-ne, necessiten tenir-ne garantida la disponibilitat immediata per cobrir necessitats sobrevingudes. Per això, el cop davant de les crisis econòmiques sempre és immediat.

Finalment, hem dedicat la darrera part de la diagnosi a identificar les diferències territorials pel que fa al nivell de renda i a la desigualtat econòmica. El sud (les Terres de l'Ebre) i l'interior del país (l'àmbit territorial de Ponent) concentren prop de la meitat dels municipis de Catalunya amb un nivell de renda més baix, i això ens avisa que és un país que avança a diferents velocitats. El fet de tenir una panoràmica territorial és rellevant no només per identificar necessitats (en un pla descriptiu) sinó també per planificar intervencions més precises.